

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

**„Współpraca polsko-ukraińska
w zakresie zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi”**

Materiały ze szkolenia we Lwowie w dniach 20 -21 listopada 2012r.

**"Польско - украинское сотрудничество
по борьбе и противодействию торговле людьми"**

Сбор докладов представленных на семинаре во Львове 20-21 ноября 2012 г.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych RP

Warszawa, 2012 r.

Министерство внутренних дел Республики Польша

Варшава, 2012

Projekt był współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2012 r.

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Проект софинансирован в рамках программы польского сотрудничества для развития Министерства иностранных дел Республики Польша в 2012 г.

Изложенные в настоящей публикации доклады отражают точку зрения их авторов, и совсем не обязательно официальную позицию Министерства иностранных дел Республики Польша.

Содержание:

<i>Вступление</i>	4
I. Психологический портрет и социальная характеристика пострадавших, а производство превентивной компании	5
II. Социально - психологический портрет жертвы и ей характеристика	10
III. Презентация лучших практик по противодействию торговле людьми на основе информационных компании производимых в Польше	13
IV Способы собирания данных о жертвах торговли людьми - польский опыт	22
V. Принципы сотрудничества между учреждениями по борьбе и противодействию торговле людьми, формы предоставления защиты жертве торговли людьми,	27
VI. Аспекты оперативно - разыскиваемых мероприятий по противодействию торговле людьми	30
Практические занятия	34
VII. Мазовецкое отделение по противодействию торговле людьми - структура и деятельность	36
VIII. Деятельность Координационного совета во Львовской области	40

Вступление

Проект "Польско - украинское сотрудничество по борьбе и противодействию торговле людьми" осуществлён Отделом по противодействию торговле людьми Департамента миграционной политики Министерства внутренних дел Польши в сотрудничестве с Воеводским управлением полиции г. Щецина и софинансирован в рамках программы польского сотрудничества для развития Министерства иностранных дел Республики Польша в 2012 г.

В настоящей публикации представлен сбор докладов изложенных на семинаре организованном 20-21 ноября 2012 г. в рамках проекта "Польско - украинское сотрудничество по борьбе и противодействию торговле людьми", главная суть, которого заключалась в обмене опытом по деятельности и сотрудничестве органов уголовного преследования преступлений с международными и неправительственными организациями.

С 2003 г. польские правительственные органы систематично сотрудничают с неправительственными организациями по борьбе и предотвращению торговли людьми.

Новую стадию рассматривания в Польше процесса торговли людьми предоставило осуществление программы ООН о сотрудничестве между управлениями Республики Польша и управлениями Чешской Республики, направленной на создание Краевой программы сотрудничества между правительственными учреждениями и неправительственными организациями по борьбе и противодействию торговле людьми. На основе действующей Краевой программы по борьбе и противодействию торговле людьми, предусмотренной на 2011-2012 гг. осуществляется деятельность по предоставлению непосредственной поддержки пострадавшим. Производимое мероприятия изображаются в виде превентивного назначения и в форме курсов, направленных на повышение информированности в области рабской эксплуатации, а также предоставляют возможность обмена опытом по предпринимаемым против преступной деятельности, действиях.

В связи с ведением в действие в 2012 г. Президентом Украины нового законодательства в сфере противодействия торговле людьми на территории Украины производится внедрение механизмов взаимодействия правительственных учреждений и общественных организаций, а также осуществляется пилотные проекты по развитию межорганизационного сотрудничества.

Редакторы, передав настоящую публикацию в руки экспертов, хотели бы выразить свою признательность за неограниченный вклад в мериторическую подготовку семинара, а также надеяться, что содержание представленных презентаций будет полезным так как для правоохранительных органов так и для неправительственных организаций.

I. Психологический портрет и социальная характеристика пострадавших, а производство превентивной компании – представитель ИОМ Оксана Хорбунова

International Organisation for Migration (IOM) [Международная организация по миграции (МОМ)] созданная в 1951 году, является межправительственной организацией, объединяющей 146 государств. С 1992 г. Польша и с 1998 г. Украина являются её полноправными членами. Раньше деятельность ИОМ была предусмотрена ст. 98 Уголовного кодекса Украины, в настоящее время организация в своей деятельности руководствуется ст. ст. 124, 149 УК Украины.

Предоставление поддержки органом государственной власти и организациям гражданского общества по борьбе и предотвращению торговли людьми, на которой ориентируется главная цель ИОМ, заключается в:

- обеспечению безопасности и реинтеграции потерпевших,
- помощи, предоставленной правоохранительным органом,
- сотрудничестве на государственном и международном уровне,
- повышении информированности общества.

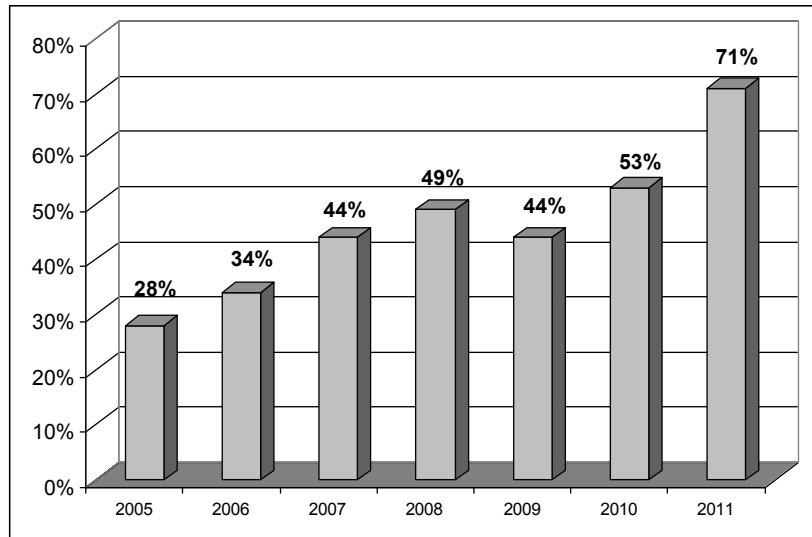
С 2000 г. в ИОМ обратилось 8868 лиц потерпевших от торговли людьми. С 1991 г. по 2000 г. зафиксировано выше 120 000 гражданок Украины пострадавших от пресрूपного секс-бизнеса. Это получается около 5,500 в год и составляет 12 %. В то время страны Западной Европы, а также страны Балканского полуострова, являющегося зоной вооруженных конфликтов, составлялись центр торговли людьми, в который были вовлечены гражданки Украины с целью сексуальной эксплуатации. Кроме Украинок главной целью вербовщиков являлись женщины турецкого происхождения.

В настоящее время ситуация значительно поменялась. Торговля женщинами с целью принудительного использования в проституции уже не охватывает всей масштабы торговли людьми. Статистические данные указывают значительный рост преступлений связанных с эксплуатацией люди в форме принудительного труда, попрошайничества и извлечения органов. Количество потенциальных жертв всё время увеличивается и группа риска распространяется на другие модели поведения и общественного слоя. Также Украина, которая до сих пор выступала в качестве страны - донора, стала местом назначения, куда направляются женщины для принудительного использования в проституции.

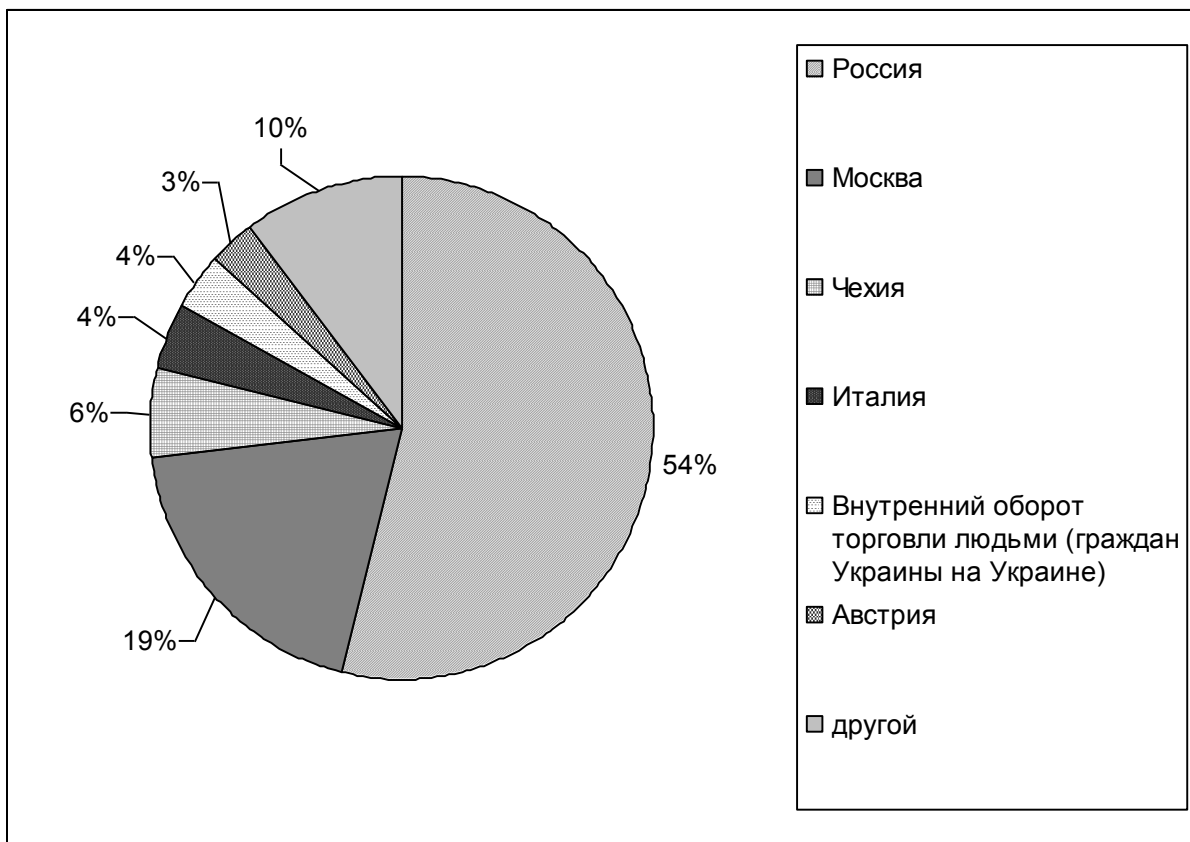
По данным имеющимся в Международной организации по миграции поставка гражданок Украины для занятия проституцией осуществляется в основном в Россию, на котором широко распространённая также внутренняя торговля людьми без пересечения границ. После России главными государствами, куда поставляют украинок являются Польша и Литва.

Тенденция: Рост случаев использования в принудительном труде

- До 2004 г. случаи эксплуатации в форме принудительного труда не зафиксированы
- В 2005-2011 гг. – устойчивая динамика увеличения количества лиц потерпевших от принудительного труда

Места назначения жертв торговли людьми – граждане Украины (прим. ред.):

В 2011 г. увеличивается уровень лиц пострадавших от принудительного труда. Количественный показатель жертв составляет 17% всех потерпевших граждан Украины. Указанная форма торговли людьми осуществляется в основном на территории России (54%) и Польши (19%)

С 2004 по 2012 г. зафиксировано 3774 преступлений связанных с торговлей людьми, в том 57% жертв составляли женщины и 43% мужчины в возрасте от 19 до 60 лет.

В сознательности большинства украинского общества проблема принудительного труда отражается исключительно в виде сексуальной эксплуатации женщин.

До 2005 г. в ЮМ обращались прежде всего женщины, заставленные заниматься проституцией. С 2006 г. организацией регистрируется повышенный уровень жертв принудительного труда.

Руководствуясь данным, количественная характеристика торговли людьми изображается в следующем: В 2009 г. 40% составляли жертвы сексуальной эксплуатации, 59% пострадавшие от рабского труда и 1% лица принуждённые к попрошайничеству. В 2010 г. зафиксировано значительное снижение уровня принудительного использования в проституции - 8% потерпевших, к принудительному труду использовано 72% жертв и к попрошайничеству 5%. В 2011 г. возвращает динамика преступности связанной с торговлей людьми, уже 84% составляют жертвы принудительного труда, 16% жертвы секс - бизнеса. Преступной деятельности направленной на использование к попрошайничеству не зафиксировано. В 2012 г. - 89% - жертвы рабского труда, 8% - жертвы принуждённые попрошайничать, 3% - пострадавшие от сексуальной эксплуатации.

Изложенное представление дела указывает на бдительность лиц осуществляющих процесс торговли людьми, которые используя задачу профилактических мероприятий продиивают им и совершенствуют методы своей преступной деятельности.

Эксплуатация людей в качестве попрошаек осуществляется в большей мере в отношении детей, но в рабство указанной формы торговли людьми попадают также взрослые, инвалиды с физическими увечьями. До начала EURO 2012 в рамках превентивных мероприятий, предупреждающих об опасности стать жертвой торговли людьми ЮМ были распространены листовки, изображающее детей принуждённых к попрошайничеству на фоне детей, которым предоставляется возможность образования.

Во время Чемпионата Европы по футболу не зафиксировано роста преступлений в цепях эксплуатации для попрошайничества, принудительного труда или секс – бизнеса.

Торговля людьми не всегда осуществляется обманным путём и насильственным воздействием. Бедность, критическое, экономическое состояние, недоступность эффективной, позволяющей достойно существовать, занятости заставляют людей сознательно и добровольно соглашаться на эксплуатацию и рабские условия труда.

С попрошайничества можно получить сумму в размере 100 долларов ежедневно. Украинские дети поставляют в целях принудительного использования

в попрошайничестве в основном на территорию России. На территории Польши рабство детей украинского происхождения и использование их в роли попрошаек не зафиксировано. В Польше указанная форма эксплуатации касается взрослых, с физическими увечьями, прежде всего глухонемых, у которых ограниченные способности освободится с рук преступников и с которыми контакт является особенно сложным. Основной по масштабности группу риска стать жертвой составляют жители Западной Украины. На Восточной Украине вербовку лиц осуществляют прежде всего на территории харьковской, сумской и луганской областей.

Проблема торговли людьми заключается в экономической сфере и не только по учёте факта, что составляет один из прибыльных источников дохода организованной преступности. В 90% механизм процесса существует в отношении жителей небольших городов, которые, хотя трудоустроены на Украине, покидают родную страну с целью улучшения своего материального состояния и возможности достойного существования, так как работа которую предоставляется им на Украине не гарантирует достаточной прибыли.

Риск оказаться в ситуации эксплуатации и торговли людьми распространяется на разные совокупности людей. Могут ими быть проживающее в одиночку или в многочисленных семьях и те остающее в брачных отношениях. Всё равно каждый из них очень серьёзно и с большой доверчивостью относится к объявлениям о высокооплачиваемом трудоустройстве за рубежом на благоприятных условиях. Кроме того предоставление работодателями помощи в оформлении необходимых для выезда документов и организация транспорта на работу за границу склоняет принять предложение работы. В действительном они все оказываются главным звеном в цепи для осуществления криминальной деятельности в виде принудительного труда. Женщин эксплуатируют в сельскохозяйственном секторе, мужчин в строительном. В сельскохозяйственном секторе срок действия трудоустройства составляет один сезон, в строительном зависит от завершения работы

Местами назначения на территории Польши, куда направлялись граждан Украины были г. Варшава, Познань и Лодзь. Пересечение границы производилось законно, без нарушения законодательства и поддельных документов.

Эксплуатация на месте назначения осуществляется всегда по одной же схеме и одним же образом. Жертв принуждают работать 16-18 часов с сутки, без свободных. Предоставляется им оскорбительные условия проживания, в сараях на нарах, в подвалах нелегальных предпринимательств не приспособленных для проживания, в отсутствие санитарно - гигиенических условий и здорового питания. Работодатели отнимают жертвам паспорта и мобильные телефоны. Устанавливают постоянный контроль над их деятельностью, изолирующий от доступа к внешнему миру и ограничивающий свободу передвижения. Заработной платы вообще не выплачивается или только в частичном размере. За оказание сопротивления потерпевших морится голодом и применяется в их отношении физическое и психическое насилие.

В результате психотравмирующих ситуаций одна третья жертв страдает посттравматическом стрессовом расстройством. Переживает депрессий, испытывает чувство беспомощности, бессилия, обособленности, страх, тревогу, постоянное беспричинное беспокойство, нервозность и диссомнии. После возврата домой они не в состоянии приступать к домашним занятиям, воспитывать детей, общаться

с родными. Страх перед мстью со стороны исполнителей преступной деятельности решает о том, что жертвы избегают контакта с правоохранительными органами и не добиваются справедливости.

Медицинский реабилитационный центр Международной Организации по Миграции предоставляет, в соответствии с индивидуальными потребностями, медицинскую и психологическую помощь жертвам страдающим психологические травмы, возникшие вследствие принудительной эксплуатации. С 2002 г. по 2010 г. психологами центра была оказана комплексная реинтеграционная помощь свыше 2 000 пострадавшим.

В шести областях Украины существуют так называемые комнаты доверия, в которых производится разговоры с пострадавшими от торговли людьми. В продолжении идеи, создать жертвам условия обеспечивающее конфиденциальность, планируется организовать такие же комнаты на территории следующих областей.

90% лиц обращающихся в ИОМ составляют жертвы принудительного труда.

Производство в 2011 г. социального исследования, посвященного общественному мнению по вопросу трудоустройства за рубежом указало большое количество жителей Украины, предъявляющих желание и готовность поступить на работу за границей. Согласно результатам опроса, законность трудоустройства, условия предоставляемой работы и возможный риск, связанный с выездом в незнакомое и ненадёжное место почти не учитываются при принятии решения миграции за границу. Самым главным фактором, толкающим людей на необдуманные поступки является высокооплачиваемая заработная плата.

Случаи торговли людьми в целях эксплуатации рабского труда гораздо труднее выявить так польскими как и украинскими органами уголовного преследования. Проблема эффективности раскрываемости заключается прежде всего в отсутствии необходимых знаний, наработанных методов выявления и расследования подобных преступлений, отсутствие обобщённой практики, аналитических и методических материалов по выявлению и расследованию преступлений, связанных с эксплуатацией рабского труда, обгоняющих действия преступников. Дело усложняет недостаточный уровень координации действий в международном информационном обмене. Проблему составляет также классификация преступлений связанных с эксплуатацией принудительного труда. Случается, что за осуществление данной формы криминального деяния наказывается по ст. 172 УК Украины, предусматривающей грубое нарушение законодательства о труде, которое определяет наказание далеко несоизмерное масштабы торговли людьми с целью рабского труда. В правовой системе существует также пробел по вопросу предоставления возмещения для жертв и свидетелей. Отсутствует опыт вести финансовые производства по изъятию имущества полученного преступным путём.

В 2005 г. между Министерством внутренних дел Украины и Международной организацией по миграции подписано соглашение о сотрудничестве в области предупреждения незаконной миграции и торговли людьми, обеспечения безопасности и предоставления поддержки жертвам и свидетелям преступлений связанных с эксплуатацией рабского труда в каждой области на территории Украины, не только в г. Киеве где находится медицинский реабилитационный центр под эгидой МОМ. В соответствии с этим документом стороны обязаны обеспечить поддержку по месту нахождения жертвы в учреждении подведомственном Министерству внутренних дел

Украины или предоставить комплексную реабилитационную помощь в Медицинском реабилитационном центре МОМ.

Своей деятельностью МОМ вносит очень весомый вклад в деятельность органов уголовного преследования. Благодаря произведённым с психологами разговорами жертва чаще решается дать показания органам уголовного преследования, на основе которых возбуждается уголовное дело. МОМ предоставляет также техническую поддержку для украинской милиции. Обеспечивает компьютеры, диктафоны, устройства для мониторинга, а также организует специальные курсы обучения для того чтобы поднять сознательность работников милиции в области торговли людьми.

II. Социально - психологический портрет жертвы и её характеристика - представитель Caritas Charitable Foundation of UGCC/ Estero на Украине, Вадим Яцышен

Настоящий доклад включает:

- социально - психологический портрет жертвы существующий в общественной сознательности,
- социально - психологический портрет жертвы с точки зрения психолога,
- попытку пояснения 10-12 летнему ребёнку вопроса торговли людьми

1. В общественной сознательности жертва торговли людьми изображается в виде уязвимого, избегающего общественных контактов лица, находящегося в критическом материальном положении, с невысоким образованием или по другому представляет молодое, образованное лицо, желающее поступить на работу за границей.

2. С точки зрения психологов группу повышенного риска стать жертвой торговли людьми составляют одинокое, уязвимые лица, испытывающее чувство беспомощности, бессилия, обособленности, страх, тревогу, которые не способны лично принимать решений, признающее себя виновным всех неблагоприятных ситуаций, по их представлению невозможным является для них лучшая жизнь.

3. В контакте с 10-12 летним ребёнком исходным пунктом является дать пояснение и выучить способность распределять образ доброго и отрицательного человека. Предоставить знание о существовании лиц с недобрыми намерениями, которые насильственным воздействием используют добрых, бедных и наивных людей к прибыльным для себя целям, а родители, желающие обеспечить ребёнку достойную жизнь принимают решение миграции за границу и попадают в центр криминальной деятельности, где эксплуатируются к принудительному труду, способом нарушающим законодательство и достоинство человека. Можно попытаться объяснить ребёнку вопрос рабского труда, чем является и какие последствия приносит. Закодировать в сознательности, что нельзя использовать страдания других людей и принуждать их к тяжёлой работе.

Схема социально - психологического портрета жертвы (схема 1):

субъекты идентифицирующие жертву (схема 2):

Вторая схема указывает большой спектр лиц и учреждений идентифицирующих жертву торговли людьми. По имеющимся в обладании общественных организации статистикам в 80% случаях близкие родные, семья, соседи и сами потерпевшие быстрее остальных отмечают осуществлённые деяния определяющее состав преступления торговли людьми.

Во время контакта с потенциальной жертвой представители отдельных учреждений, для идентификации признаков преступного воздействия, должны руководствоваться точно определённым, выработанным по индивидуальным способностям социально - психологическим профилем потерпевшего лица.

На совещании Координационного Совета хмельницкой областью был представленный в рамках профилактической деятельности проект "один шаг", заключающийся в организации каждым учреждением, осуществляющим деятельность по противодействию торговле людьми, одного деяния направленного против этого крупномасштабного преступного процесса. Идеей проекта сделать своеобразных шаг вперёд по борьбе с рабской эксплуатацией. Хотя на осуществление проекта не предоставлено финансовых средств, то мобилизуется учреждения принимать меры и производить мероприятия по противодействию изложенной проблемы. После выборов в 2012 г. неправительственные организации продолжают стараться о финансовую поддержку и внедрение проекта хмельницкой области в жизнь, представляя идеи профилактической программы представителям государственных учреждений.

Указанная стратегия не противоречит взаимодействию неправительственных организации с правительственными организациями на уровне национального механизма по противодействию торговле людьми. Является исключительно общественной программой лишенной статуса государственной программы.

III. Презентация лучших практик по противодействию торговле людьми на основе информационных компаний производимых в Польше.

Представитель Отдела по противодействию торговле людьми Департамента миграционной политики Министерства внутренних дел Республики Польша, Козловска Уршула

Информационные компании производимое МВС Польши направленные против проблеме торговли людьми заключаются в главном в повышении сознательности общества по эксплуатации принудительного труда. С 2007 года фиксируется всё более преступлений связанных с эксплуатацией иностранцев к принудительному труду на территории Польши, а также рабским использованием граждан Польши за пределами страны.

Компании производятся по двум направлениям. Одни проекты обращены на предупреждение поляков, которые поступают в страны Евросоюза для трудоустройства, задачей второго воздействовать на сознательность иностранцев мигрирующих в Польшу. В осуществлении профилактических инициатив участвовали Министерство внутренних дел Польши, Министерство иностранных дел Польши, а также Министерство труда и социальной политики. Граждане Польши испытывают физического и психического подавления рабским трудом чаще всего в Великой Британии, Германии и в Скандинавском регионе. Целью компаний было привлечь внимание общественности, в особенности молодёжи, составляющей повышенную группу риска, желающей устроиться на работу или поступить на учёбы за границей. В средствах массовой информации были помещены объявления направленные против эксплуатации принудительного труда, предупреждающее о ненадёжных работодателях, а также указывались сайты учреждений предоставляющих поддержку в случае нарушения законодательства о труде. В объявлениях находились указания как поступать, чтобы найти безопасную, предоставляющую надёжные условия, работу за границей и предупреждения о обязательности заключать договоры на понятном языке.

Объявление начиналось с лозунга "Также в Великой Британии можешь быть жертвой торговли людьми эксплуатируемой к принудительному труду". В дальнейшей ей части находились адреса сайтов Министерства труда и социальной политики, название, специально созданного одной из неправительственных организации, сайта, на котором можно было найти необходимую информацию по организации безопасного трудоустройства вне пределов страны, сайты учреждений, в которые можно заявить обнаруженные признаки преступления. Было также указание на сайт www.kraz.praca.gov.pl, на котором можно проверить обладает ли посредник работы соответственным сертификатом.

Объявления указанного типа были включены в публикации "Работа и учёба за границей" (тираж в Польше составлял 50 000), "Работа и жизнь за рубежом" (тираж в Польше - 70 000, в Великой Британии - 3 000, а также в справочник "Работодатели 2008/2009" (доступный в бумажной форме и электронном виде).

Издано также большое количество брошюр направленных лицам, желающим поступить на работу за рубежом. В брошюре "компас путешественника. Справочник

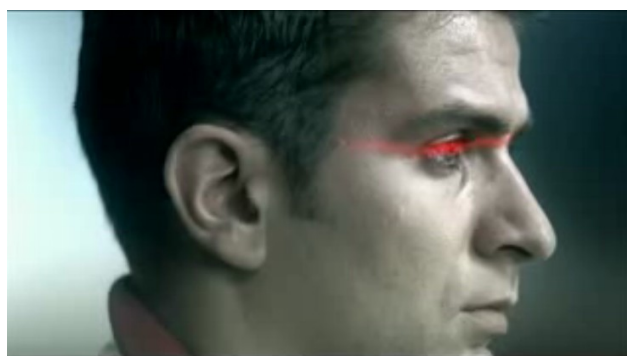
для уезжающих за границу с целью трудоустройства" предоставляет информацию как избежать риска попасть в ловушку торговли людьми и куда обратиться в случае обнаружения признаков преступления. Информационная брошюра "Работа за границей? Почему нет?" представляет совокупность коротких истории, изображающих миграцию в виде приключения, благодаря которому можно приобрести опыт, но одновременно предоставляет множество опасных ситуации, в которых необходимо принять меры предосторожности.

В 2008 году Министерство внутренних дел в сотрудничестве с отделом Международной организации по миграции в г. Варшаве осуществило первую в Польше мобильную выставку фотографий под названием "Торговля людьми не знает границ". Выставка была экспонирована на железнодорожных вокзалах семи городов Польши.

В 2009 г. экспонировали её в здании образовательного учреждения полиции г. Катовице, в концертном зале городского управления г. Радом, во время Конгресса Женщин во дворце культуры и науки г. Варшавы. На экранах в метро транслировались выставку в форме короткого фильма, а также в электронной форме помещились на платформе You Tube. В рамках компании "Жизнь не для продажи" выставку экспонировали на железнодорожных вокзалах в девяти городах Украины. Компания осуществилась при финансовой поддержке Международного Клуба Женщин г. Киева, посольства Польши и Канады, а также Министерства Украины по делам семьи, молодёжи и спорта.

В сотрудничестве с Международной организацией по миграции Министерством внутренних дел Польши выпущено в виде короткой рекламы фильм "Лента" („Taśma”), направленный полякам, уезжающим за границу с целью трудоустройства. Короткий фильм транслировались также в молодёжных программах и на музыкальных каналах. Кроме того создано сайт, на котором можно было вносить замечания и комментарии по проблеме торговли людьми.

В рамках компании направленной воздействовать на сознательность иностранцев, поступающих в Польшу в 2008 г. опубликовано информационные листовки. Их получали граждане Украины, Белоруси и Азии в консульских представительствах. Так как большинство иностранцев устраивается в сельскохозяйственном секторе листовки распространялись в летнее время.

С 2009 г. в рамках программы "план краевых мероприятий", направленной против торговли людьми была организованная информационная компания, обращённая к молодёжи школьного возраста. По инициативе Отдела по противодействию торговле людьми Департамента миграционной политики Министерства внутренних дел Польши в сотрудничестве с фондом "Ничьи дети" и фондом "Ла страда" были осуществлённые курсы обучения для педагогов, специально избранных школ, нр. по профессиональному обучению. В течении двух лет курсы были организованы в большинстве воеводств Польши.

В рамках курсов использовано публикацию составленную Генеральной Дирекцией по правам человека Совета Европы в форме комикса "Ты не на продажу", который изображал четыре коротких истории по эксплуатации принудительного труда и сексуальной эксплуатации.

По инициативе Министерства внутренних дел Польши в сотрудничестве с Главным инспектором труда с 2011 г. существует проект "Право мигрантов в практике", направленный к иностранцам, пребывающим в Польше и всем, желающим выехать на заработки за границу. В основном он направленный гражданам Украины, Белоруси и Армении, так как у них возможность работать на территории Польши в период не превышающий 6 месяцев без разрешения на работу, исключительно на основе заявления работодателя о намерении трудоустроиться иностранца.

На, созданном в рамках программы, сайте www.migrant.info.pl можно найти информацию о правах и обязанностях мигрантов. На польском, украинском, русском, английском, французском, вьетнамском языках предоставленная информация о способах нарушения законодательства о труде, а также указанная информация о мерах, какие необходимо принять для законного пребывания в стране назначения или найти легальную работу за рубежом легальным способом.

Произведено запуск бесплатной инфолинии для иностранцев пребывающих в Польше. Такая же инфолиния действует на Украине, в Белоруси и Армении. Инфолинию, действующую на Украине, ведёт Тернопольский городской женский клуб "национальное возрождение". По его деятельности с апреля по сентябрь 2012 г. предоставлено мигрантом 171 консультации (92 женщинам, 79 мужчинам) чаще всего по вопросам законности пересечения границы, получения визы, пребывания в Польше и рынка рабочей силы. Номер инфолинии на Украине 0 800 505 501 (бесплатный со стационарных телефонов на Украине) и 527 (бесплатный с мобильных телефонов на Украине). Номер инфолинии в Польше +48 22 490 20 44. В пунктах пересечения границы Украины и Польши распространяется информационные материалы с вышеуказанными номерами телефонов

В критических ситуациях предоставляется жертвам правовую помощь и производится посредничество с работодателями.

16-18 октября 2012 г. в г. Варшаве впервые был организован, по случаю шестого Дня Евросоюза против торговли людьми, кинофестиваль посвящённый проблеме

торговли людьми "18/18 - 18 истории на 18 октября 2012 г". Он создан при финансовой поддержке программы Евросоюза "Противодействие и борьба с торговлей людьми". Инициатором фестиваля был фонд "Ла страда". Основной целью фильма было привлечь внимание молодёжи на проблему торговли людьми и осознать их по вопросам этой преступной области.

Во время фестиваля в одном из кино г. Варшавы представлялись художественные и документальные фильмы, изображающие формы торговли людьми; принудительный труд, сексуальную эксплуатацию и изъятие органов. В конце жюри избрало фильм более действительно отражающий явление торговли людьми и указывающий перспективу жертвы. На основе каждого фильма был составленный сценарии уроков, руководствуясь которым учителя обязаны были произвести дискуссий с молодёжью. Министерство внутренних дел планирует издать справочник, основанный собственным опытом, по организации мероприятий в другой стране.

В связи с тем, что идеей МВС Польши является осуществлять информационные компании обращённые к молодёжью были организованы конкурсы. Один: "Торговля людьми моими глазами" на самую лучшую магистерскую диссертацию. Другой: снять короткий 30-секундный фильм изображающий точку зрения и уровень сознательности молодых людей в области торговли людьми.

Представитель Тернопольского городского женского клуба „Возрождение нации”, Пасечник Марина

На территории Украины существует 78 ведомств, взаимодействующих в борьбе торговли людьми на международном уровне и 25 неправительственных организации занимающихся вопросами помощи и реабилитации пострадавших от торговли людьми, которые производят превентивные мероприятия в подведомственных районах Украины.

20 июня 2011 г. создано общеукраинскую коалицию по противодействию торговле людьми, которая в настоящее время охватывает 23 организации. В рамках межорганизационного объединения и содействия была организована с сентября по декабрь 2011 г. первая национальная, единая для всей Украины информационная компания "На запчасти - только машины!" по противодействию торговле людьми в целях изъятия у потерпевшего органов или тканей.

Главная цель проекта заключалась в повышении сознательности общественности небольших городов и деревни по делу незаконной трансплантации органов. Проект произошёл в 10 областях Украины в виде национального автопробега предоставляющего комплекс информационно-просветительских мероприятий. Разработано и изготовлено для этого рекламно - информационные материалы в форме листовок, календариков, наклеек, банеров, флажков, информационных роликов. В автопробегах принимали участие эксперты, медики, педагоги и общественные деятели. Были произведены тренинги, интерактивные дискуссий, флешь - мобы по подготовке и планированию автопробега. Были организованы пресс конференций, консультации с партнёрами, инструктажи и обучения работников, волонтёров и водителей, а также встречи с учениками и студентами. Организаторы прежде всего старались привлечь

внимание мужчин, так как они в особенности представляют повышенную группу риска стать донорами органов.

Исполнителями Национальной акции было 10 неправительственных организации. К организации проекта приключились: управления по делам семьи, молодёжи и спорта областных государственных администрации, управления образования и науки, управления здравоохранения областных государственных администрации, Центр социальных служб для семьи, детей и молодёжи, милиция, органы местного самоуправления, средства массовой информации и другие.

Проект создано при финансовой поддержке Международной организации по миграции и Министерства иностранных дел Королевства Дании.

В рамках компании в тернопольской области представлено аудиовизуальный проект изображающий схему чёрной сетки, к которой были приклеены куклы с обнаруженными внутренними, человеческими органами и предполагаемой, на преступном трансплантационном рынке, ценой за нелегальную пересадку органа.

В вышеупомянутой области элементы профилактической компании опирались на белом цвете, цель которого заключался вызвать, в сознательности общества, ассоциации с миром, который лишен преступлений связанных с торговлей людьми. Одним из элементов компании были также большие полотна, на которых находились названия континентов. Такая форма была символом общности по борьбе с торговлей людьми всех стран мира и указывала на масштабность и межнациональность проблемы.

Акция национального автопробега встретила с большим одобрением и интересом общества. На всех элементах идентифицирующих компанию были указаны областные номера телефонов неправительственной организации и правительственного управления по противодействию торговле людьми. Компания привлекла к участию в совместной борьбе против изъятия органов 28 960 лиц, а около 15 миллионов лиц, посредством СМИ, углубило свои знания по вопросу торговли людьми в трансплантационных целях. После окончания кампании зафиксировано рост от 30 до 50% заявлений о преступлениях и обращении о предоставлении помощи.

Отдел общественных связей Воеводского управления полиции г. Щецина, Каспшицка - Левандовска Анна

С июня 2008 года Воеводское управление полиции г. Щецина при сотрудничестве с Апелляционной прокуратурой г. Щецина, Западно-Поморским воеводским управлением, Маршалковским управлением и Попечителем образования проводит профилактическую кампанию направленную против торговли людьми "Не каждый поезд едет в Голливуд".

Деятельность компании осуществляется в два этапа. Первый информационного характера, второй в форме обучения. Система мер профилактики по противодействию торговле людьми включает повышение информированности общества об опасности случайной, временной работы за границей на благоприятных условиях, так как молодые люди не сознательно рискуют что каждый может стать жертвой торговли людьми и их наивность всё чаще используется. Самое главное реагировать и предупреждать деятельности по торговле людьми.

Для осведомления как можно большего круга общества на сайте Воеводского управления полиции г. Щецина www.szczecin.kwp.gov.pl создана под ссылкой "ПРОФИЛАКТИКА" специальная ссылка, под которой можно найти информацию о процессе торговли, а также информацию о организациях и учреждениях предоставляющих жертвам поддержку. Ссылка в виде широкого, красного баннера изображающего поезд и с лозунгом "не каждый поезд едет в Голливуд". Данное изображение является опознавательным знаком компании и представляется на всех её элементах. На сайтах всех партнёров Воеводского управления полиции г. Щецина по профилактике торговли людьми доступ к той же ссылке. Посредством Попечителя образования предоставлено возможность школам размещения ссылки на своих сайтах.

В школах, на вокзалах, в поездах, пабах, ресторанах, туристических, информационных пунктах приморских городов были распространены информационные листки и плакаты осведомляющее риск стать жертвой торговли людьми. Благодаря сотрудничеству со Стражей охраны железной дороги были они также распространены на рок- фестивале "Польский Вудсток".

Компанией живо заинтересовались средства массовой информации и стало о ней известно не только в западно-поморском воеводстве но на территории всей страны.

В рамках II этапа была разработана образовательная программа адресованная педагогам и учащимся образовательных учреждений. Состоялись образовательные встречи с директорами и педагогами западно-поморского воеводства по методике

борьбы и предотвращения торговли людьми, а также по системе предоставления помощи жертве преступного бизнеса. Для осведомления существа и масштабности проблемы новой формы рабства представляется полицейским примерами производимых в Польше уголовных дел по торговле людьми. Организаторами обучения представители Апелляционной прокуратуры г. Щецина и Воеводского управления полиции г. Щецина.

В следующем информационно - образовательная компания по профилактике торговли людьми была включена в другие программы адресованные детям и молодёжи, производимое Воеводским управлением полиции г. Щецина на территории целого воеводства. Они состоялись при финансовой поддержке Маршалковского управления и других учреждений.

В рамках программы "Безопасная школа" полицейские отдела общественных связей представляют на педагогических советах, образовательных встречах с родителями, "Днях безопасности" проблематику названной формы рабства. Проект "Безопасная школа" включает также обязанность организации учителями одного дня вполне сосредоточенного на вопросе безопасности. С так называемого "Дня Безопасности" учителя составляют конспект, который в продолжительности используется в качестве элемента профилактической компании и осуществляется в других школах. В рамках организованных "Полицейских курсов по безопасности" учителя принимают участие в занятиях по безопасности, на которых предоставляется информации по всем вопросам связанным с торговлей людьми.

Одним из элементов профилактической деятельности было внедрение темы торговли людьми в конкурсной проект "Профилактика глазами молодёжи", суть которого заключается в приготовлении молодёжью коротких фильмов и фотографии профилактического характера. Самые лучшие из них распространяется по школам Западно-Поморского воеводства. По этому проекту Польское Телевидение г. Щецина производит практические занятия по записи фильмов, а также организуется фотографические практики с известными репортёрами и фотографами.

Осуществляя с 2009 года компанию "Дринк под присмотром", самую большую известность, среди всех элементов профилактических проектов, достигли бирдикели со встроенными тестерами на наркотики изнасилования. Они были распространены по ресторанам, кафе и дискотекам крупнейших городов Западно - Поморского воеводства. Компанией заинтересовались средства массовой информации и веб-порталы всей страны. Желали их получить родители, учителя, девушки и мальчики.

Следующим элементом воспрепятствующим развитию преступной эксплуатации был создан в 2010 г. фильм с участием молодёжи гимназии изображающий три основные формы торговли людьми: принуждение к попрошайничеству, принудительный труд и сексуальную эксплуатацию. Преимуществом принятой формы профилактики является актёрская игра молодых людей, так как истории представленные глазами ровесников в большей мере склоняют молодых людей задуматься над опасностью привлекательных предложений, а также будут более понятными и интересными, чем доклады учителей. Фильм был распространён по всем гимназиям в качестве образовательного элемента по безопасности.

В продолжении идеи повышения сознательности общества о риске работы за границей была осуществлённая в сотрудничестве с Министерством внутренних дел Польши компания "Свежий товар". Плакаты и листки с ведущими лозунгами компании

"Не будь товаром", "Не дай себя продать" распространено по школам, туристическим агентствам, управлениям (нп. в Воеводском управлении были доступны при отделе по выдаче паспортов). Можно было их также найти на аэропорте в г. Голенёве, увидеть на автобусных остановках, на билбордах в крупнейших городах и на трассах. В городском транспорте и автобусах, курсирующих на море, были демонстрируемые короткие фильмы, осведомляющие о опасности стать жертвой торговли людьми.

Кроме того для дежурных полицейских управлений и отделений были организованы специальные курсы обучения по тактике работы с потенциальными и действительными жертвами торговли людьми.

Выступления сторон в рамках дискуссии

Западноукраинский центр "Женские перспективы", Кальбус Олена

В период 2005-2006 г. западноукраинский центр "Женские перспективы" вместе с фондом "Ла страда" производились мероприятия по предотвращению торговли людьми. В рамках этого сотрудничества, направленного на предоставление поддержки Пограничным войскам и Таможенной службе работники и волонтеры центра работали на пунктах пропуска через государственную границу и предоставляли гражданам Украины консультации по вопросу безопасного выезда за границу. В общем оказано выше 3 000 консультации в течение 3 дней.

Полученный опыт и результаты проекта указали на необходимость произвести такие же мероприятия не только на польско - украинском погранпереходе но также в пунктах пропуска через Словацкую, Румынскую и Венгерскую границу. Проект должен предусматривать вовлечение представителей неправительственных организации граничащихся государств, которые будут предоставлять консультации в области безопасности миграции по двум сторонам перехода.

Представитель Пограничной стражи, Мороз Олег

Большинство, покидающих границу лиц, не обращает внимания на информационные материалы и листовки с указанными номерами телефонов организации предоставляющих поддержку, которые чаще всего содержат усложняющий телефонный код страны. Поэтому хорошим решением будет унификация номеров всех стран. Учитывая факт, что жертве торговли людьми почти всегда отнимают телефоны легче будет запомнить один несложный номер в случае обнаружения признаков преступления.

IV. Способы собирания данных о жертвах торговли людьми - польский опыт - представитель Отдела по противодействию торговле людьми Департамента миграционной политики Министерства внутренних дел Республики Польша, Козловска Уршула

В соответствии с законодательством Евросоюза и Организаций Объединённых Наций борьба с торговлей людьми является приоритетной деятельностью так как отражает самое грубое нарушение прав человека и человеческого достоинства. Согласно ст. 3 "Протокола о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми и наказании за неё"¹ от 2001 г., который составляет дополнение Конвенции Объединённых Наций, направленной против международной организованной преступности, торговля людьми обозначает:

вербовка, перевозка, передача, укрывательство или получение людей, путём угрозы, насилия или других форм принуждения, похищения, мошенничества, обмана, злоупотребления властью или уязвимостью положения, либо путём подкупа, в виде платежей или выгод, для получения согласия лица, контролирующего другое лицо. Эксплуатация жертв заключается в использовании других лиц, даже по их согласию, в проституции или других формах сексуальной эксплуатации, в услугах принудительного характера, в рабстве, а также для извлечения органов.

8 сентября 2010 г. вступило в жизнь дополнение польского уголовного законодательства, вводящее определение торговли людьми²: Торговля людьми означает осуществляемые в целях эксплуатации вербовку, перевозку, передачу, укрывательство или получение людей, путём угрозы, насилия или других форм принуждения, похищения, мошенничества, обмана, злоупотребления властью или уязвимостью положения, либо путём подкупа, в виде платежей или выгод, для получения согласия лица, контролирующего другое лицо. Эксплуатация жертв заключается в использовании, даже по согласию, в проституции, порнографии или других формах сексуальной эксплуатации, в услугах принудительного характера, в попрошайничестве, в рабстве или других формах, оскорбляющих человеческое достоинство, а также для извлечения органов.

В рамках дополнения Уголовного кодекса отменено ст. 253, по которой: ч 1. Торговля людьми наказывается лишением свободы на срок не меньше трёх лет. ч 2. Незаконные действия по усыновлению (удочерению) детей, совершённые из корыстных побуждений наказываются лишением свободы на срок от трёх месяцев до пяти лет.

(примечание: после дополнения Уголовного кодекса в 2010 г., ч 2 ст. 253 стала включена в главу "Преступления против семье и опеке" за ст. 211а, так как установлено, что данное преступление не содержит признаков торговли людьми.

---

¹ <http://www.kcik.pl/doc/PROTOKOL%20Z%20PALERMO.pdf>

² http://www.msw.gov.pl/portal/pl/387/8528/Dn_8_wrzesnia_2010_wchodzi_w_zycie_nowelizacja_kodeksu_karnego_wprowadzajaca_de.html

Взамен добавлено ст. 189 а, которая предусматривается:

ч 1. Лицо, которое допускается торговли людьми наказывается лишением свободы на срок от трёх лет.

ч 2. Приготовление к преступлению предусмотренному ч. 1 наказывается лишением свободы на срок от трёх месяцев до пяти лет.

Отдел по противодействию торговле людьми Департамента миграционной политики Министерства внутренних дел Республики Польша собирает и анализирует данные о жертвах торговли людьми на основе информации полученной от Центрального отдела по борьбе с торговлей людьми Центрального следственного бюро Главного управления полиции, Бюро по организованной преступности Генеральной прокуратуры и Министерства юстиции. Однако полученные данные составляют в большой мере информацию исключительно о исполнителях преступного деяния. Поэтому отдельные учреждения самостоятельно или в сотрудничестве с Министерством внутренних дел разработали новые способы сбора и анализа данных.

1. Данные Прокуратуры

Департамент по делам организованной преступности и коррупции Генеральной прокуратуры координирует деятельность прокуратуры по уголовному преследованию преступлений связанных с торговлей людьми. Назначенный прокурор осуществляет надзор за процессуальной деятельностью органов дознания и органов предварительного следствия апелляционной прокуратуры или районных управлений прокуратур, по производстве уголовного преследования преступлений предусмотренных чч. 1, 2 ст. 189 а УК и ст. 211 УК.

Руководствуясь разработанным данным зафиксировано в 2011 г. около 136 дел. Самое большое количество осуждённых за совершение преступлений связанных с торговлей людьми составлялись граждане Республики Польша (18 лиц), установлено 2 граждан Болгарии, 1 гражданина России и 1 Белоруса виновных совершения преступных деяний.

В качестве жертв зафиксировано: 35 граждан Беларуси, 13 - Румынии, 10 - Украины. Преступления были осуществлённые в форме сексуальной эксплуатации в 27 случаях, в других формах оскорбляющих человеческое достоинство - 5, в форме принудительного труда или других услугах принудительного характера в 5 случаях и использования для попрошайничества в 3 раза.

Данные Генеральной прокуратуры отражают результаты предварительных расследований по делам торговли людьми, установления обвинённых и потерпевших лиц с учётом малолетних и иностранцев.

2. Данные Центрального отдела по борьбе с торговлей людьми Центрального следственного бюро Главного управления полиции

Центральный отдел по борьбе с торговлей людьми Центрального следственного бюро Главного управления полиции ведёт годичный рапорт о тенденциях и формах торговли людьми. Рапорт охватывает совокупность управлений, которые производятся предварительные расследования, точное описание дела (информацию об исполнителю, жертве, процессе совершения преступления, производимых мероприятиях по делу, судимости - по обвинений в совершении преступлений торговли людьми), а также информацию ли была предоставленная жертве поддержка.

3. Данные Министерства внутренних дел

а) о Программе поддержки для иностранцев

С 2006 г. неправительственная организация выделена конкурсным путём ведёт по поручению Министра внутренних дел задачу "Программа поддержки и защиты жертвы и свидетеля торговли людьми. Программа направленная исключительно на граждан иностранного происхождения, которые стали формально идентифицированные полицейскими, пограничниками или сотрудниками прокуратуры как жертвы преступления. С 2009 г. задача является составной частью публичной задачи "Краевой центр интервенционно - консультационный" для польских и иностранных жертв торговли людьми.

Для получения основных данных о лице, которому будет предоставленная поддержка и составления оценки программы, МВД собирается информацию о:

- количестве жертв,
- пола жертвы,
- страны происхождения жертвы,
- формы эксплуатации,
- времени включения в программу,
- законности пребывания и легализации пребывания (факт сотрудничества с правоохранительными органами),
- учреждений, заявляющих жертву в программу.

б) о жертве, которым предоставленная поддержка Краевого центра интервенционно - консультационного для польских и иностранных жертв торговли людьми

Создание Краевого центра предоставило возможность оказать помощь для новых групп бенефициантов:

- Граждан Республики Польша;
- Иностранцев (идентифицированных и неидентифицированных, органами уголовного преследования и прокуратурой, как жертвы торговли людьми).

Отдел по противодействию торговле людьми МВД составил анкету с целью собрании данных о бенефициантах для определения их потребностей, адресности конкретной формы поддержки, а также выявления профиля жертвы, на которую направиться превентивные мероприятия. Данные получается по согласию жертвы.

Основная информация:

- Иностранец/Гражданин Республики Польша
- Факт идентификации
- Учреждение
- Пол
- Возраст
- Национальность
- Легальность пребывания на территории Польши в момент идентификации
- Вербовка и транспорт
- Страна, в которой стала осуществлённая вербовка
- Пересечение границы
- Форма эксплуатации
- Способ освобождения
- Помощь
- Программа/КЦИК/другие
- Форма поддержки
- Легализация пребывания
- Показания
- Дополнительная информация
- Дети
- Работа или занятие до осуществления вербовки
- Причина выезда из родной страны
- Способ вербовки
- Предполагаемая преступником цель выезда

- Транспорт
- Форма контроля
- Состояние здоровья
- Возврат к родной стране
- Обеспечение защиты
- Возмещение
- Прежняя эксплуатация
- Предоставленная помощь за границей (касается граждан Республики Польша).

В 2010 г. в Краевой центр интервекционно - консультационный обратилось 157 лиц, с которых 111 составлялись иностранцы и 46 граждане Республики Польша. В 58% была предоставлена поддержка. 44 получило подтвержденный статус жертвы.

Угрозжающим фактом является, что только 12% пострадавших было идентифицированных правоохранительными органами, в большей мере (42%) сами потерпевшие непосредственно обращаются в Центр. 12% лицам предоставлено помощь по заявлению неправительственных организаций. В 8% частные лица например клиенты интим - агентств заявили о преступных обстоятельствах, в которых нашлось конкретное лицо, в 5% жертву рабской эксплуатации заявили члены семьи, в 5% консульства по месту происхождения жертвы, 4% жертв было принято в программу поддержки по заявлению социальных сотрудников и 2% по заявлению международных организации.

Среди бенефициантов значительное большинство составляли совершеннолетние лица - 95%, с которых 75% составлялись женщины. Эксплуатация мужчин зафиксирована исключительно в отношении иностранцев использованных в принудительном труде.

По совокупности данных самый большой показатель эксплуатации изображается в форме принудительного труда, поэтому вербовка в значительной мере осуществляется посредством агентств по трудоустройству (63 лица вовлечённые тем же способом в рабский труд) или посредством объявлений в средствах массовой информации (14 вовлечённых лиц). Часто вербовка происходит через установление личного контакта торговца с жертвой.

Эксплуатация осуществляется путём жестоко контроля, нарушающего свободу и оскорбляющего человеческое достоинство, чаще всего в форме применения угроз (зафиксировано в отношении более 50 лиц), ограничения свободы, вовлечения в финансовую кабалу, насильственного воздействия и изъятия документов.

Чаще всего жертвы нуждаются в правовой помощи, помощи по переводу и гуманитарной поддержке.

Представленные данные составляют избранную часть исследований. Полный анализ Программы поддержки и жертв охваченных поддержкой КЦИК заключены в публикациях Министерства внутренних дел, которые можно найти на сайте www.msw.gov.pl/thb.

V. Принципы сотрудничества между учреждениями по борьбе и противодействию торговле людьми, формы предоставления защиты жертве торговли людьми - Уголовный розыск Воеводского управления полиции г. Щецина, Кедzierски Анджей

В связи с введением в действие дополнений в польское уголовное законодательство 8 сентября 2010 г., к статье 115 УК Польши добавлено часть 22 содержащую определение торговли людьми и ст. 189 а, предусматривающую размер наказания за совершение преступления связанного с торговлей людьми, по которой наказывается также приготовление к преступлений.

В данный процесс криминального бизнеса включается совокупность ряда уголовно наказуемых деяний предусмотренных:

– ст 204 УК

ч 1. Склонение к проституции или предоставление возможности другому лицу для занятия проституцией с корыстных побуждений.

ч 2. Извлечение имущественной выгоды от занятия проституцией другим лицом.

ч 3. Деяния, предусмотренные частями первой или второй настоящей статьи, совершенные с использованием для занятия проституцией лиц, не достигших четырнадцатилетнего возраста;

– ст. 189 УК - лишение другого человека свободы;

– ст. 190 УК - угроза совершения деяний наказываемых Уголовным законом в отношении другого лица или ей близкого;

– ст 191 УК - применение насилия,

– ст. 104 Кодекса об административных правонарушениях - склонение к попрошайничеству,

– ст 58 КоАП - занятие попрошайничеством в публичных местах.

Идентификация жертвы торговли людьми получается через:

– заявление правоохранительными органами: в качестве примера представлено две, действительные ситуации:

1. Во время психологического исследования малолетняя, у которой поступающий процесс морального разложения призналась, что была продана в интим - салон на территории Германии. По полученной информации психолог уведомила полицию о совершённом преступлений. Жертва стала охвачена Программой поддержки

и защиты жертвы и свидетеля торговли людьми³, а исполнители преступления приговорены к 5 годам лишения свободы.

2. В другом случае полиция была поставлена в известность о совершении преступления юристом, которому клиентка во время юридических консультаций призналась, что обманным путём была вовлечена в занятие проституцией.

- обращение жертвы в полицию: на территории Западно - Поморского воеводства существует около 30 интим - агентств, в которых полицейские вместе с пограничниками производят контроль за законностью пребывания женщин на территории Польши. Во время контроля женщины запоминают вид должностных лиц и в случае решения сотрудничать с правоохранительными органами обращают именно к полицейским, встречаемым в агентствах;

- установление потерпевшего в следствие оперативных мероприятий органов преследования;

- заявление неправительственными организациями в Полицию о совершении в отношении лица признаков определяющих преступление торговли людьми.

На основе ч. 5а ст. 5 в связи с ч. 7а ст. 7 закона "о социальной помощи" так польскому гражданину как и иностранцу полагается право на получение социальной помощи в форме кризисной интервенции, предоставления временного ночлега, бесплатного питания или целевого пособия.

Осуществление деятельности по оказанию социальной помощи пострадавшим требует подтверждения Прокуратурой, Полицией или Пограничной стражей присвоения лицу статуса жертвы в уголовном деле по торговле людьми. Социальная помощь основывается на принципе адресности социальной помощи и ориентации предоставления социальных услуг на индивидуальные психические и физические потребности жертвы, а также предусматривает для каждого по его индивидуальной ситуации отдельного административного производства, направленного на возбуждение процедуры по предоставлении пособий.

Жертва передается полицейскими в Городской центр помощи семье г. Щецина, в котором предоставляется ей убежище до окончания процессуальных действий. Место временного пребывания жертвы известно исключительно нескольким полицейским Управления полиции г. Щецина. Представители социальных служб производят социологический анализ жертвы, на основе которого определяется форму деятельности по оказанию помощи. В то же время полицейские обращают к фонду "Ла страда" по вопросу зачисления потерпевшего в Программу поддержки и защиты жертвы и свидетеля торговли людьми.

Заявление участия в Программе требует заполнения бланка, в котором указывается персональные данные потерпевшего лица, информацию о законности его пребывания на территории Польши, форму эксплуатации, информацию о даче

---

³ Общепольская программа действующая в рамках Краевого Центра интервенционного - консультационного для жертв торговли людьми, который осуществляется фондом "Ла страда" в рамках публичного задания порученного Министерством Внутренних дел для всех неправительственных организации выделенных конкурсным путём.

показаний, а также персональные данные полицейского или пограничника ответственного за производство мероприятий по делу и данные прокурора ведущего уголовное дело. В бланке находится также вопрос о том ли желает пострадавшее лицо, оказать ей поддержку в рамках Краевого Центра интервенционного - консультационного для жертв торговли людьми или Программы поддержки и защиты жертвы и свидетеля. Краевой Центр интервенционного - консультационный для жертв торговли людьми оказывает поддержку, по деятельности кризисной интервенции, лицам неидентифицированным, органами уголовного преследования, в качестве жертв, но по мнению экспертов КЦИК являющимися ними и лицам, которые находятся в, подверженной опасности, ситуации стать жертвой торговли людьми, а также по превентивной деятельности предоставляет поддержку государственным учреждениям, неправительственным организациям и органом местного самоуправления. В 2010 г. в КЦИК включено Программу поддержки и защиты жертвы и свидетеля, по которой предоставляется помощь иностранцам, в отношении которых были применены меры указывающее на состав преступлений торговли людьми.

В случае необходимости предоставления поддержки малолетнему лицу, в отношении которого применено деяния преступного состава возбуждается перед судом ходатайство о помещении малолетнего в опекуноско - воспитательном отделении и установлении для него попечителя. На территории Западно - Поморского воеводства существует центр, в котором малолетние жертвы торговли людьми могут найти свое убежище. Малолетних принимают в центр по определению суда или по заявлению о помещении малолетнего в центре, о чём директор опекуноско - воспитательного отделения заявляет в Центр помощи семье. После внедрения в действие новой системы помощи жертвам торговли людьми в Западно - Поморского воеводстве не зафиксировано эксплуатации детей.

Детей допрашивается в специально приспособленных помещениях в присутствии психолога и установленного попечителя. Процессуальные действия производится в возможно короткое время с предоставлением комплексных условия для обеспечения безопасности ребёнка.

При производстве процессуальных действий с участием иностранцев, которые незаконно находятся на территории Республики Польша, выдаётся им визу на временное пребывание, не пересекающее 3 месяцев. Разрешение на право пребывания выдаёт, по ходатайству полиции или пограничной стражи, воевода на подведомственной территории которых находится иностранец.

Воеводское управление полиции г. Щецина вместе с фондом "Ла страда" и обществом "Да-Ду" творят интервенционную группу, в составе психолога, терапевты и полицейского, направленную на проституцию осуществляемую в жилых помещениях и на трассах. Задача психолога и терапевты основывается на профилактической деятельности, осведомляющей риск заражения опасными заболеваниями (ВИЧ/СПИД) и деятельности пропагандирующей безопасный секс. Роль полицейского заключается в осведомлении женщины, что дань, которой требуют сутенёры является вымогательством, наказываемым уголовным законом. По польскому законодательству занятие проституцией связанное с извлечением материальной выгоды не влечет уголовной ответственности. Наказание предусматривается ст. ст. 203, 204 уголовного

закона за вовлечение в занятие проституцией, путём насилия или угрозы и извлечение имущественной выгоды из чужих развратных действий⁴.

По ч. 1 ст. 90 УПК Польши, в случае необходимости защиты общественного интереса или индивидуального, значительной меры охваченного уставными заданиями организации, в особенности защиты свобод и прав человека, представитель общественной организации вправе заявить свое участие в судебном производстве до начала судебного разбирательства. Присутствующий в судебном разбирательстве представитель общественной организации вправе выступать с прениями и давать письменные заявления.

Уголовный кодекс Польши предусматривает ст. 49 возмещение жертве причинённого ущерба.

В случае обвинительного приговора суд, руководствуясь ч. 1 ст. 46 УК вправе возложить на осуждённого, по заявлению потерпевшего или уполномоченного лица, обязанность загладить причинённый преступлением вред, полностью или частично, или взыскать возмещение причинённого жертве ущерба. Вместо предусмотренной обязанности суд вправе назначить денежное взыскание в пользу пострадавшего.

В момент окончания всех процессуальных действий потерпевшие лицо вправе исключиться с Программы поддержки. С случае отказа жертвой в предоставляемой помощи во время производства процессуальных действий, организацией осуществляемой защиту, поставляется в известность прокурора, который ведёт предварительное расследование с участием жертвы. Если жертвой является иностранец организация уведомляет также неправительственную организацию по месту происхождения жертвы.

VI. Аспекты оперативно - разыскиваемых мероприятий по противодействию торговле людьми - Пограничная страж, Мороз Олег.

Риск потерять свободу и оказаться объектом незаконных манипуляций и эксплуатации распространился на многочисленные контингенты населения и затрагивает значительную часть общества. Кроме катастрофической масштабности торговля людьми является одним из наиболее позорных и жестоких преступлений XXI века эксплуатации человека человеком. Борьба с глобальной, организованной эксплуатацией требует взаимодействий правоохранительных органов, органов преследования, межгосударственных и неправительственных организаций и управлений на государственном и национальном уровне.

Критическое состояние экономики и уровня безработицы играет ключевую роль в распространении торговли людьми. Даже соответствующее образование и высокие квалификации не гарантируют хорошо оплачиваемой и достойной работы, на самом деле вообще не гарантируют работы.

Деятельность пограничных войск по предотвращении преступного бизнеса основывается на выявлении механизма осуществляемой вербовки, установления

---

⁴ За занятие проституцией украинское законодательство привлекает к административной ответственности, а сутенёрство наказывается по уголовному кодексу.

шляхов финансовых сделок и транзитных каналов, а также идентификации жертвы и свидетеля преступления. Оперативно - разыскиваемые мероприятия осуществляются на всех стадиях криминального процесса с вербовки по передачу жертвы. У пограничников ответственных за таможенный контроль ограниченные возможности по времени и месте раскрытия преступной деятельности. Полученные, путём оперативно - технических мероприятий, данные могут быть использованы в качестве вещественных доказательств во время судебного производства.

Первым этапом процесса является приготовление к преступлению, изображающее в форме поиска потенциальных соучастников преступной деятельности, сговора и создания условий способствующих осуществлению преступного намерения (создание фиктивного агентства по трудоустройству или туристического агентства).

Лицо, которому продаётся женщину с целью дальнейшей эксплуатации чаще всего является иностранцем, владельцем предпринимательской деятельности - местом назначения эксплуатации. Вербовщиком в основном является гражданин Украины, который пребывая в другой стране в качестве туриста или работника устанавливает связь с получателем свежего товара и устанавливает условия сделки. Преступления предусмотренные ст. 149 УК Украины практически всегда совершаются организованными преступными группами.

Дело 1:

Двух жителей г. Харькова, северо- восточной Украины распространило объявление о высокооплачиваемом трудоустройстве за границей на благоприятных условиях. Лица, решившее поступить на работу за рубежом были перевезены в г. Белгород на юге Европейской территории России и в следующем в Москву. Поступившие на место назначения были переданы на возмездных началах российскому организованному формированию, специализирующимся на совершении преступлений связанных с процессом торговли людьми. Жертвы насильственным воздействием и угрозами были эксплуатированы в строительной промышленности. Предоставлено им оскорбляющее достоинство человека условия проживания, изъято паспорта, не были им выплачиваемые вознаграждения за труд, поэтому жертвы не располагали ответственными финансовыми средствами на возвращение в родную страну.

Дело 2:

В декабре 2008 г. пограничники пункта пропуска через государственную границу в Харьковской области вместе с офицерами отдельного контрольно - пропускного пункта г. Киев и милицейскими Уголовного розыска Управления МВД в Днепропетровской области на аэропорте Борисполь во время контроля полёта Киев - Дубай выявили гражданку Украины вместе с гражданами П. и Л. Двумя гражданами оказались работники свадебного агентства, которые в действительном направлялись в Объединённые Арабские Эмираты с целью осуществления возмездной сделки в отношении женщины предназначенной на эксплуатацию в секс-бизнесе. На основе оперативных мероприятий установлено, что свадебное агентство было фиктивной деятельностью Т. для которого П. и Л. вербовали женщины с целью вовлечения в проституцию.

Дело 3:

В июне 2008 г. в луганской области пограничниками была задержана женщина, которая с двумя женщинами направлялась на территорию Российской Федерации. В следствие оперативных мероприятий установлено, что женщина обещая предоставить высокооплачиваемую работу двум другим женщинам - сиротам в действительном осуществила в их отношении вербовку для сексуальной эксплуатации. Женщина снискала их доверие фактом, что сама была воспитанницей приюта для детей сирот и судьба улыбнулась к ней познакоившись хороших людей, которые помогли ей найти прибыльную работу и сейчас она желает предоставлять помощь другим.

Дело 4:

В феврале 2009 г во время патруля на территории днепропетровской области была задержана женщина ромского происхождения "Т" вместе с женщиной инвалидом, которая находилась в долговой зависимости "Т". Для отработки ссуды гражданка Украины была принуждена к попрошайничеству в Российской Федерации.

Дело 5:

В мае 2005 г. на погранпереходе в луганской области пограничники вместе с милицейскими задержали двух мужчин российского происхождения, намерявшихся перевезти три гражданки Украины, в том две несовершеннолетние, на территорию Российской Федерации с целью сексуальной эксплуатации. Должностные лица обратились внимание на критическое психическое и физическое состояние женщин. Вербовщики осуществили процесс обособления женщин, приняли полный контроль над их свободой, запрещающий контакта с обществом приводя тем к крайнему физическому истощению. В таком положении физического расстройства женщин перевозили через границу так как не были в состоянии противоречивать и заставляли самостоятельно пересекать границу.

Дело 6:

В декабре 2006 г. на погранпереходе на границе с Российской Федерацией в Сумской области к пограничникам обратились две несовершеннолетние девушки, гражданки Украины, которые сбежали с интим - агентства, находящегося в г. Москва. Девушки были похищены 3 месяца тому назад на одной из улиц.

Осуществляя таможенный досмотр женщин на пунктах пропуска через государственную границу пограничники в особенности обращают внимание и проверяют ли место происхождения женщины является действительным, где и когда был выдан паспорт, возраст женщины и цель выезда за границу, а также принимается во внимание внешний вид, психическое и физическое состояние женщины.

Практические занятия.

Участники семинара были разделены на две группы, польскую и украинскую. Задача заключалась в составлении и представлении инсценировок изображающих процесс торговли людьми.

Группа 1

1 инсценировка - вербование.

К мальчику который играет в футбол подходит, элегантно одетый, незнакомый мужчина. Мужчина говорит на украинском языке с иностранным акцентом. Дает мальчику напиток соса-сола которой никогда не пил и хвалит, что он хороший футболист. Мужчина спрашивает мальчика как долго играет в футбол и предлагает вступить в футбольную команду. Уведомляет, что именно он ищет молодых звёзд футбола к новому футбольному клубу и Юра идеально подходит. Говорит, что команду тренируется известный тренер и заверяет о высокой заработной плате. Юра без никаких сомнений соглашается так как всегда о том мечтал но должен получить согласие родителей. Для этого мальчик с мужчиной направляются домой Юры. Дома мужчина поясняет маме Юры, что желает трудоустроиться ей сына в футбольной команде в Голландии и предоставить возможность совершенствовать его футбольный талант. Мама отвечает, что не располагает ответственными денежными средствами на выезд сына и обеспечение его проживания в Голландии. Мужчина заверяет, что клуб учитывает все расходы связанные с проживанием: переезд, иждивение, тренинги, обучение и заявляет, что предложение является единственным и неповторимым шансом на успех, поэтому надо неотлагательно решить. Родители надеясь на лучшую и достойную жизнь своего ребёнка соглашаются на его выезд за пределы родной страны.

Примерный урок по торговле людьми в школе профессионального обучения для молодёжи в возрасте 15-16 лет.

Для учеников во время уроков организуется полицейскими специальные курсы обучения по вопросу методики процесса преступлений связанных с торговлей людьми, с целью предупреждения молодых людей и повышения их информированности в этой области. На вопрос как понимается молодёжью торговля людьми почти всегда получается ответ, что преступление осуществляется если одно лицо продаёт другое лицо третьему. Полицейским разъясняется, что риск стать потенциальной жертвой касается каждого кто желает улучшить своё материальное положение и жизненную ситуацию. В средствах массовой информации распространяется большинство объявлений о высокооплачиваемом трудоустройстве, предоставляющим, казалось бы, идеальные условия но в действительном они скрываются преступные намерения,

закрывающееся в совершении вербовки, которая является одним из главных действий направленных на осуществление эксплуатации.

2 инсценировка - принудительный труд

К милиционеру обращается мужчина дать показания, что стал жертвой эксплуатации для принудительного труда на территории Польши. Заявляет, что незнакомый мужчина предложил ему высокооплачиваемую работу за границей в сельскохозяйственном или строительном секторе. Он согласился но в действительном пришлось ему работать в критических, оскорбляющих, человеческое достоинство, условиях. Были ему изъяты все документы и мобильный телефон. К работе принуждали его насильем и психическим подавлением. Когда заболел возвратил в родную страну. За три месяца работы вместе предполагаемой заработной платы в размере 1000 евро получил сумму, за которую хватило купить хлеб.

Группа 2

1 инсценировка – вербовка

Ситуация происходит на одной из дискотек крупного города. К одинокой, красивой девушке подходит мужчина -Марек, который ухаживая за ней желает обманным путём склонить добровольно выехать с ним за границу. В ходе разговора мужчина рассказывает о своей интересной жизни, о том какие места мира посетил. В мобильнике показывает фото одного из своих домов на пляже. Заявляет, что всё получил, занимаясь легальным бизнесом и предполагает женщине покинуть родную страну и выехать с ним за границу, увидеть его благосостояние. На ответ женщины, что они незнакомые себе люди мужчина заявляет, что он ещё неделю будет пребывать в Польше и наверно успеют лучше познакомиться друг с другом. В период той же недели Марек приглашает женщину в кино, театр. Успокаивает, чтобы не беспокоилась отсутствием денег на оформление документов необходимых для выезда, так как у него соответствующие знакомства благодаря которым получится быстро оформить паспорт. Мужчина также заверяет, что обеспечит путешествие и поможет найти работу. Если не понравится женщине предоставленная работа, в каждом моменте может возвратиться в родную страну. Женщина говорит что ей надо обдумать предложение а Марек заверяет, что сделает всё чтобы склонить женщину к выезду так как это замечательный шанс.

Примерный урок по торговле людьми в школе профессионального обучения для молодёжи в возрасте 15-16 лет.

Полицейский осознаёт молодёжь как нетрудно можно попасть в ловушки расставленные торговцами людьми, слепо веря заманчивым обещаниям получить „простую и хорошо оплачиваемую” работу за границей. Так как молодёжь особенно склонна согласится на ложные обещания является лёгкой добычей преступников, а они с жажды денег склонны к самым жестоким методам вовлечения в рабский бизнес.

Безусловной необходимостью проверить и проконсультировать с родителями, близкими или знакомыми каждое предложение работы. Полицейский оставляет также свой номер служебного телефона, на случай если кто то обнаружит действия направленные на вербовку жертвы мог всегда позвонить и уведомить о происшедшем.

2 инсценировка - производство разговора полицейского с жертвой торговли людьми

В Воеводское управление полиции обратился социальный работник с Центра социальной помощи с молодой женщиной.

социальный работник: мы пришли уведомить о преступлении совершённом в отношении подопечной Центра.

полицейский обращается к молодой женщине: Вы желаете разговаривать в присутствии социального работника?

женщина: да, Я хочу чтобы опекунка осталась.

полицейский: Вы чувствуете себя настолько хорошо, чтобы рассказать мне что действительно случилось?

женщина: да, но я не в состоянии всё рассказать, так как много не помню.

полицейский: скажите пожалуйста, что помните.

женщина: год тому назад, мне было 17 лет, на дискотеке я познакомилась с мужчиной, было у него много денег. Потом в период его пребывания в Польше, мы встречались в течение недели. Заверял, что влюбился в меня. Предложил мне выезд за границу. Так как у меня не было денег на выезд и проживание на месте он всё финансировал. В день выезда приехал на чёрной машине, не известной мне марки. На машине мы пересекли границу с Германией и направились в Испанию. Именно в Испании обещал найти высокооплачиваемую работу на благоприятных условиях. В Германии приостановились на заправочной станции. Марек купил мне Pepsi я немножко выпила и с того времени ничего не помню. Я проснулась в тёмном закрытом помещении, один раз в день мне приносили пищу, каждый раз когда я её съела теряла сознание. Мужчины больше не видела. Через несколько дней пришла ко мне женщина. Приказала умыться, переодеться и выйти в зал. В зале находилось несколько мужчин, для которых мне надо было быть приятной. Когда я отказала мне избили. Мне сказали что надо мне отработать долг предоставляя сексуальные услуги. После 7 месяцев мне удалось избежать. Водитель такси завез мне на полицию. Я не рассказал им что случилось, исключительно, что хочу возвратиться в Польшу но у меня нет денег. Полицейские купили мне билет на родину.

Вопросы, которые дополнительно заданы полицейским:

- ли в состоянии описать внешность мужчины, с которым покинула границу Польши?
- ли обладает номером его телефона?
- ли мужчина разговаривал на польском языке?
- на каком языке разговаривали в месте, в котором находилась на территории Германии?
- ли уведомила правоохранительные органы в Польше о случившем?

- ли решает сотрудничать с органом уголовного преследования и дать показания в качестве свидетеля преступления?

Полицейский заверил женщину, что будут приняты все меры, чтобы обеспечить ей опасность.

VII. Мазовецкое отделение по противодействию торговле людьми - структура и деятельность - Координатор Отделения по противодействию торговле людьми, Отдела социальной политики Мазовецкого воеводского управления, Ожаровска Паулина

Мазовецкое отделение по противодействию торговле людьми является первым и единственным действующим в Польше воеводским отделением направленным на борьбу с торговлей людьми. Создан представителями Департамента по миграции Министерства внутренних дел Польши и Отдела социальной политики Мазовецкого воеводского управления, в рамках Краевого плана действий, направленного против торговле людьми на период 2009-2010 гг. принятого Советом Министров 5 мая 2009 г. и на основе ч.22, п.15 закона "о социальной помощи" от 12 марта 2004 г. Учитывая пилотный, пробный характер создаваемого отделения принято решение, что его членский состав будет образовать рабочий коллектив, которого главная цель заключается в составлении реального анализа проблемы рабской эксплуатации, а также разработке эффективной методики и системы по борьбе с торговлей людьми и предоставлении поддержки пострадавшим от рабской эксплуатации. Отдел социальной политики Мазовецкого воеводского управления выполнял функцию координатора отделения, который осуществлял мероприятия по созданию сети взаимодействий учреждений и организаций, представителями Департамента по миграции Министерства внутренних дел выступали в роли советников на этапе творения настоящего отделения.

Создание отделения - выбор учреждений

В связи с тем, что пилотный, пробный характер отделения, необходимо было заменить на эффективно действующее отделение, обязательным являлось приглашение к сотрудничеству представителей учреждений и организаций противодействующих торговле людьми и направленных на предоставление поддержки жертвам. С целью осуществления идеи пригласились к взаимодействию представители территориальных правительственных администраций, представителей органов местного самоуправления, центры социальной помощи, органы уголовного преследования и общественные организации мазовецкого воеводства, а также специалистов предоставляющих психологическую помощь жертвам страдающим психологические травмы, возникшие вследствие принудительной эксплуатации. Учитывая существо профилактического воздействия вовлечено в состав отделения, учреждения которые развернут профилактические компаний и информационные мероприятия.

Таким образом в 2010 г. в состав отделения по противодействию торговле людьми Мазовецкого воеводского управления включено:

- Отдел социальной политики Мазовецкого воеводского управления,
- Мазовецкий центр социальной политики,

- Бюро социальной политики ст. г. Варшавы,
- Центр помощи семье г. Варшавы,
- Воеводский отдел просвещения г. Варшавы,
- Государственная инспекция труда и Окружной инспекторат труда г. Варшавы,
- Главное управление пограничной стражи,
- Надвислянское отделение пограничной стражи,
- Уголовный розыск Главного управления полиции⁵,
- Фонд против рабства и торговли людьми "Ла страда",
- Фонд "Итака" - центр розыска лиц пропавших без вести,
- Фонд "Ничьи дети",
- Общество правовой интервенции,
- Международная организация по миграции.

В 2011 г. стали присоединены:

- Окружная прокуратура г. Варшавы,
- Отдел по делам иностранцев Мазовецкого воеводского управления,
- Управление по делам иностранцев,
- Воеводское управление по трудоустройству.

Форма и тематика встречи представителей отделения

Характер деятельности отделения представляется в рабочей и неформальной форме, которые предоставляют возможность незамедлительной реакции в кризисных ситуациях и располагать расширенным спектром способов разработки эффективной системы связи между организациями и учреждениями противодействующими торговле людьми. Встречи состоятся в форме семинаров и практических занятий.

Тематика встреч:

1. обмен информацией по текущим проектам и мероприятиям производимым учреждениями направленными на превентивную деятельность и предоставление поддержки жертве торговли людьми
2. обсуждение проблем, возникающих в ходе производства уголовного преследования и в процессе предоставления помощи пострадавшим.
3. готовность к Чемпионату Европы по футболу в контексте риска повышения числа преступлений связанных с торговлей людьми.
4. деятельность направленная на разработку эффективного сотрудничества между организациями и учреждениями.

На протяжении 2011/2012 г. состоялись 3 неформальные встречи представителей Отдела социальной политики Мазовецкого воеводского управления, Министерства внутренних дел и фонда "Ла страда" с целью обсуждения действующего законодательства "о социальной помощи" от 12 марта 2004 г. в рамках предоставления поддержки жертвам на принципе адресности и ориентации отдельных групп (граждан

---

⁵ В 2011 г. задачи Уголовного розыска по борьбе с торговлей людьми были приняты Центральным следственным бюро Главного управления полиции.

Республики Польша, граждан стран вросюза и граждан третьего мира) и формы помощи (ночлега, питания, правовой помощи, пособий).

На практических занятиях был полностью исследован процесс предоставления поддержки пострадавшим: идентификация, диагноз индивидуальных потребностей и оказание помощи в соответствии с действующим законодательством. Проанализировано также этапы, производимых отдельными учреждениями, действий. В ходе исследования трёх крайне разных форм эсклуатации заключалась попытка составления более эффективной методики отношения к жертве в зависимости от национальности, возраста, а также физического и психического состояния.

Результаты деятельности Мазовецкого отделения по противодействию торговли людьми

- усовершенствование сотрудничества между органами преследования преступлений связанных с торговлей людьми и организациями по предоставлении поддержки жертвам торговли людьми,
- быстрая реакция в нестандартных ситуациях через непосредственное обращение внимания учреждений на проблему,
- общие межорганизационные мероприятия: профилактические компании, семинары направленные против торговли людьми,
- анализ законодательства и возможности усовершенствования межорганизационного сотрудничества,
- обмен информацией по производстве проектов направленные против торговли людьми,
- повышение информированности общества посредством информационных компании по вопросу торговли людьми,
- производство мероприятий направленных на повышение сознательности в области современных форм рабства, осознание риска стать жертвой торговли людьми и ситуации, способствующих совершению преступлений
- разработка общих анализ и рапортов явления торговли людьми.

Точный анализ методики деятельности отдельных учреждений и организаций направленных на оказание помощи жертве, а также анализ действующего законодательства предоставляет возможность незамедлительной реакции на возникающее проблемы и разработки более эффективного решения дела. Благодаря созданной своеобразной "платформы диалога" представители правительственных и правительственных секторов познакомились с проблемами с которыми борются.

На сайтах всех партнёров Мазовецкого отделения по противодействию торговле людьми находится ссылка заключающая полный сбор действующего законодательства предусматривающего преступление торговли людьми, а также информацию о организациях и учреждениях предоставляющих жертвам поддержку.

Мазовецким отделением по противодействию торговле людьми была организована конференция направленная учителям и школьным психологам "Торговля

детьми в Польше - защита и поддержка малолетних жертв". Мазовецким центром социальной политики осуществлено курсы обучения для социальных работников по вопросу оказания помощи пострадавшим.

Результатам общей деятельности учреждений и организаций агитацирующей борьбу с торговлей людьми является составление общего анализа действий "Диагноз деятельности по противодействию торговле людьми на территории мазовецкого воеводства в 2010 г. Анализ включает характеристику и специфику мазовецкого воеводства, статистические данные изобраающее показатель раскрываемости преступлений связанных с торговлей людьми и показатель отражающий уровень выявления жертв мазовецкого воеводства в 2010 г. Охватывает также объём и форму оказываемой, индивидуально каждым учреждением, помощи, мероприятия производимые в рамках профилактической деятельности и в рамках сотрудничества осуществляемого на местном, государственном и международном уровнях. Диагноз доступен на сайте Мазовецкого воеводского управления.

Принимая во внимание необходимость обеспечения жертвам социальной помощи в форме предоставления приюта, Отделом социальной политики Мазовецкого воеводского управления произведено исследования в области готовности Центров кризисной интервенции мазовецкого воеводства к оказанию помощи пострадавшим от торговли людьми. Результаты исследования представленные в работе "Подготовка центров кризисной интервенции мазовецкого воеводства по вопросу предоставления поддержки жертвам торговли людьми". Исследование указало на присутствие проблем связанных с предоставлением социального убежища. На основе полученных данных установлено, что только часть субъектов обладает опытом в предметной области исследования. Остальные не обладают условиями способствующими ответственному обеспечению чувства безопасности жертвы. По мнению заведующих упомянутыми Центрами у сотрудников отсутствие достаточной информированности по проблеме и эффективной методике отношений с жертвой торговли людьми. Зафиксировано также отсутствие, в субъектах предоставляющих убежища, специализированного оснащения в устройства защиты, а также отсутствие приспособлений, устройств и механизмов, которые предназначены для помощи людям с ограничениями по передвижению или отсутствию некоторых физических функций.

Основные проблемы в области предоставления эффективной поддержки жертвам торговли людьми

Неоднозначное законодательство и деятельность, которая руководствуется положениями разных законов препятствует соответственной и эффективной поддержке. Оказание помощи пострадавшим от рабской эксплуатации основывается на принципе индивидуальных потребностей жертвы, а также её национальности. Закон "о социальной помощи", который предусматривает полный объём причитающиеся поддержки в главном направленный на граждан Республики Польша, не учитывая нуждающихся в социальной помощи иностранцев. Так как в настоящее время Польша всё чаще является страной назначения, в которой совершается преступление эксплуатации фиксируется значительный рост нуждающихся в защите и поддержке лиц иностранного происхождения. В случае необходимости госпитализации жертвы, не обладающей ответственной медицинской страховкой, возникает проблема по финансированию расходов связанных с лечением. Правовые предписания касающиеся

источников финансирования значительно препятствуют работе сотрудников социальной помощи. При финансировании предоставленной поддержки со средств бюджетного целевого резерва Государства процесс передачи финансовых средств охватывает несколько учреждений и такое представление дела значительно влияет на продление срока оказания помощи.

Существенную проблему составляет также коммуникативная роль языка в отношениях с жертвой являющееся иностранцем. Бывает, что жертвы говорят исключительно на своём родном языке, который не известен сотрудникам Центра, а положения законодательства не предусматривают финансирования расходов связанных с наймом переводчика.

Возможность предоставления поддержки жертве тесно связано с необходимостью производства социологического опроса, который является составной частью объёма проблематики дела. Многократное восстановление ситуации, в которой находилась жертва, перед представителями правоохранительных органов, Центров кризисной интервенции, Центров социальной помощи, дополнительно привлекает к углублению травматических испытаний.

В виду того, что существует реальная опасность со стороны лиц осуществляющих преступный процесс, которые будут пытаться найти источник своих прибылей, необходимо предоставить жертве особенную защиту. Не только в виде гарантирующего безопасность приюта но через обеспечение конфиденциальности предоставления социальной помощи и данных ним показаний.

VIII. Деятельность Координационного совета во Львовской области - Управление по вопросам семьи и молодежи Львовской областной государственной администрации, Игнатович Анатолий.

Впервые Координационный Совет был создан в 2001 г. по инициативе общественных организаций направленных против торговле людьми. Благодаря его деятельности активно действовала региональная программа по противодействию рабской эксплуатации на период 2005 – 2010 гг. На данный момент производится доработка Программы по борьбе с торговлей людьми, предусмотренной на период до 2015 г. во Львовской области. С 2006 г. производятся Координационным Советом конкурсы в рамках профилактических мероприятий. Координационный Совет, осуществляя свою деятельность, руководствуется действующим законодательством по противодействию торговле людьми:

- Закон Украины "о противодействии торговле людьми" от 20.09.2011 г.,
- Государственная целевая социальная программа противодействия торговле людьми на период до 2015 г. (постановление Кабинета Министров Украины от 21 марта 2012 г),
- Постановление Кабинета Министров Украины "Об утверждении Порядка установления статуса лица, пострадавшего от торговли людьми",

- Постановления Кабинета Министров Украины „О Национальном механизме взаимодействия субъектов, которые осуществляют мероприятия в сфере противодействия торговле людьми“;
- Постановления Кабинета Министров Украины "Об утверждении Порядка выплаты единовременной материальной помощи лицам, пострадавшим от торговли людьми".

Совещательный орган (координационный совет по вопросам семейной политики) создан при областной государственной администрации 12.06.2012 г. на основе Постановления Кабинета Министров Украины "О консультативно-совещательных органах по вопросам семьи, гендерного равенства, демографического развития, предотвращения насилия в семье и противодействия торговле людьми". Главная суть деятельности органа заключается в эффективном внедрении механизма взаимодействия субъектов социальной работы с семьями, которые оказались в сложных жизненных обстоятельствах. Порядок деятельности органа, его функции и полномочия определяется Приказом № 1983 от 14.06.2006 г. Министерства Украины по делам семьи, молодёжи и спорта, Министерства здравоохранения Украины, Министерства образования и науки Украины, Министерства труда и социальной политики Украины, Министерства транспорта и связи Украины, Министерства внутренних дел Украины, Государственного департамента Украины по вопросам исполнения наказаний.

Состав совещательного органа:

- Начальник управления по вопросам семьи и молодёжи Львовской областной государственной администрации,
- Директор центра социальных служб для семьи, детей и молодёжи,
- Начальник службы по делам детей,

а также в качестве гостей принимают участие:

- представители управления здравоохранения,
- Представители управления образования и науки,
- Представители управления труда и социальной защиты областной государственной администрации,
- Представители органов внутренних дел,

а также руководители других структурных подразделений областной государственной администрации, представители учреждений и общественных организаций.

Деятельность Координационного Совета заключается в осуществлении мониторинга выполнения Закона "о противодействии торговле людьми" и Государственной целевой социальной программы противодействия торговле людьми. Охватывает также анализ и выработку предложений по вопросу решения особенно сложных ситуаций связанных с предоставлением социальной помощи, а также возможность внесения изменений в региональную программу по противодействию рабской эксплуатации

Spis treści:

<i>Wstęp</i>	43
I. Profil psychologiczny osoby niezidentyfikowanej w Polsce jako ofiary handlu ludźmi a możliwości organizacji kampanii prewencyjnej	44
II. Portret społeczno-psychologiczny ofiary i jego efektywna charakterystyka	49
III. Prezentacja najlepszych praktyk w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi na przykładzie kampanii informacyjnych w Polsce i na Ukrainie	52
IV Sposoby zbierania danych dotyczących ofiar handlu ludźmi – doświadczenia polskie	61
V. Zasady współpracy między instytucjami zaangażowanymi w zwalczanie i przeciwdziałanie Handlowi Ludźmi w Polsce	66
VI. Prezentacja najlepszych praktyk w zakresie ochrony ofiar handlu ludźmi	69
Ćwiczenia praktyczne	73
VII. Prezentacja doświadczeń mazowieckiego Zespołu ds. handlu ludźmi – struktura i zasady działania	76
VIII. Prezentacja doświadczeń Rady Koordynacyjnej – struktura i zasady działania	83

Wstęp

Projekt pn. „*Współpraca polsko-ukraińska w zakresie zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi*” został zrealizowany przez Zespół do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi Departamentu Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych we współpracy z Komendą Wojewódzką Policji w Szczecinie. Projekt był współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2012 r.

Niniejsza publikacja powstała na podstawie materiałów z drugiego szkolenia zorganizowanego w dniach 20-21 listopada 2012 r., którego celem była wymiana doświadczeń o współpracy organów ścigania z organizacjami pozarządowymi i międzynarodowymi.

Polska realizacja działania w celu zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi w sposób usystematyzowany od 2003 r. poprzez współpracę organów administracji rządowej z organizacjami pozarządowymi.

Nowy etap w podejściu do walki z procederem handlu ludźmi w Polsce otworzyła realizacja Programu ONZ dla Polski i Czech, którego rezultatem miało być powstanie krajowego programu współpracy podmiotów rządowych i pozarządowych w zakresie zwalczania i przeciwdziałania handlowi ludźmi. W ramach wcześniejszych programów i obecnego Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2011-2012, który jest piątym tego typu dokumentem przyjętym przez Radę Ministrów, przeprowadzane są liczne działania w zakresie bezpośredniego wsparcia ofiar, o charakterze prewencyjnym, szkoleniowym czy wymiany doświadczeń w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi.

Ukraiński system zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi jest budowany w zbliżony sposób do systemu polskiego. Współpraca organizacji pozarządowych, które działają od lat 90. na terenie Ukrainy w zakresie zapobiegania i zwalczania handlowi ludźmi z instytucjami rządowymi różnego szczebla jest bardzo ważna.

W związku z podpisaniem w 2012 r. przez Prezydenta Ukrainy nowej ustawy o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi, umożliwiono realizację działań w tym zakresie dla organizacji pozarządowych i ich współpracę z organami państwa.

Obecnie Ukraina wdraża mechanizmy współdziałania ww. podmiotów, także w kilku obwodach, w tym w obwodzie lwowskim organizowane są pilotażowe projekty dotyczące rozwoju współpracy na rzecz zwalczania procederu handlu ludźmi.

Redaktorzy, oddając niniejszą publikację do rąk praktyków, pragną podziękować wszystkim ekspertom za ich udział w merytorycznym przygotowaniu szkolenia, a także wyraża nadzieję, iż zawarte w niej treści okażą się przydatne w codziennej pracy funkcjonariuszy organów ścigania i organizacji pozarządowych.

I. Profil społeczno-psychologiczny osoby niezidentyfikowanej w Polsce jako ofiary handlu ludźmi a możliwości organizacji kampanii prewencyjnej – przedstawiciel IOM Kijów, Pani Oksana Horbunova

International Organisation for Migration (IOM) jest organizacją międzyrządową powstałą w 1951 r. W skład IOM wchodzi 146 krajów członkowskich, w tym Polska od 1992 r. i Ukraina od 1998 r. IOM na Ukrainie działalność opierał poprzednio na art. 98 k.k. obecnie na art. 124 i 149 k.k. Ukrainy.

Głównym celem IOM jest wspieranie państwowych i pozarządowych programów zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi, poprzez:

- 1) ochronę i reintegrację poszkodowanych;
- 2) wsparcie organów ścigania;
- 3) współpracę na państwowym i międzynarodowym poziomie;
- 4) ostrzeżenie społeczeństwa poprzez dostarczenie informacji.

Takie kompleksowe i całościowe podejście w oparciu o te cztery ww. działania jest zgodne z nowym kodeksem karnym Ukrainy.

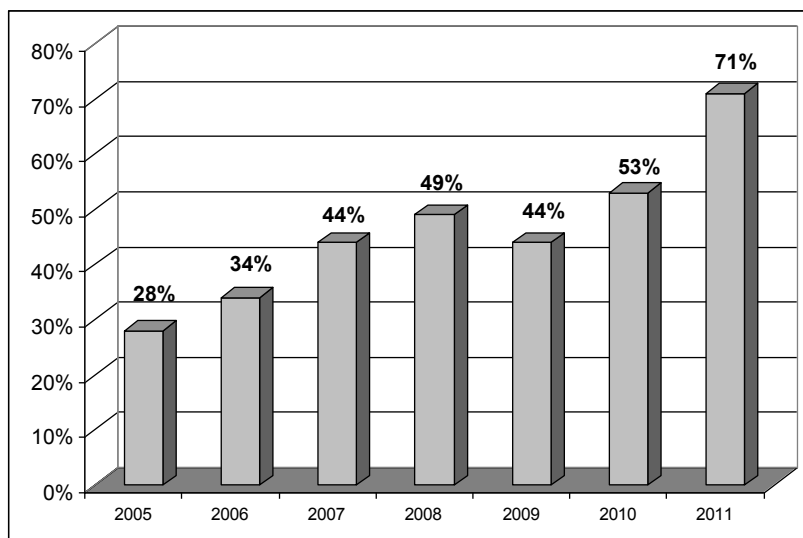
Od 2000 r. do IOM na Ukrainie zgłosiło się 8868 osób, które otrzymały status ofiar handlu ludźmi. IOM ma świadomość, że nie są to wszystkie ofiary handlu ludźmi. Ustalono, iż od 1991 r. do 2000 r. ponad 120 tys. obywateli Ukrainy stało się ofiarami handlu ludźmi. W przeliczeniu na jeden rok jest to około 5,5 tys. osób, tj. około 12%. W latach 90. w trakcie konfliktu na półwyspie bałkańskim z Ukrainy dostarczano w ten rejon młode dziewczęta, które były wykorzystywane seksualnie. Jednak w tym okresie nie tylko kraje półwyspu bałkańskiego były krajami docelowymi, albowiem były nimi też kraje Europy Zachodniej. Wiele ofiar handlu ludźmi w tym okresie pochodziło z Turcji.

Obecnie sytuacja uległa istotnej zmianie. Zarejestrowano nowe formy handlu ludźmi – żebractwo i handel organami, znacznie wzrosło również zjawisko pracy przymusowej. Zwiększyła się również grupa ryzyka potencjalnych ofiar. Zarejestrowano przypadki wykorzystania ofiar z zagranicy, które są wwożone na terytorium Ukrainy, która stała się także krajem docelowym handlu ludźmi.

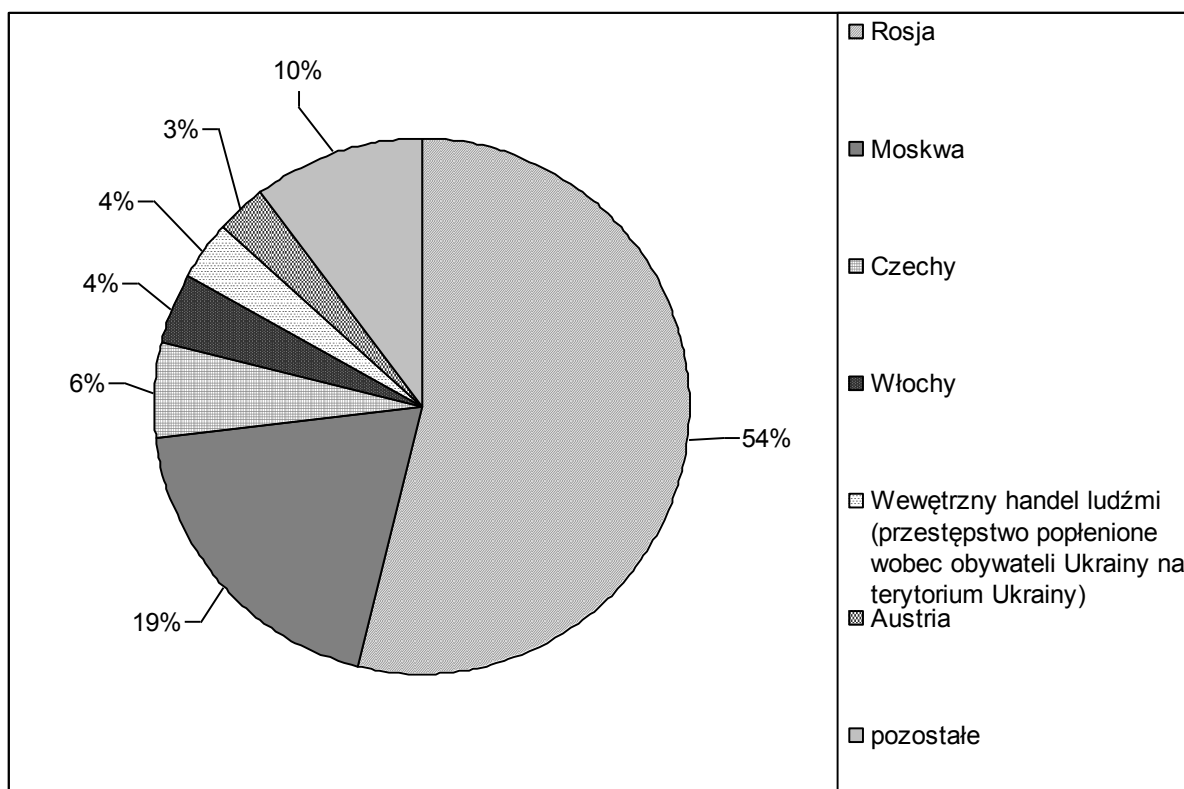
Według informacji IOM, głównym państwem docelowym dla ofiar handlu ludźmi – ob. Ukrainy jest Rosja, w której dochodzi również do eksploatacji wewnętrznej, tj. bez przekraczania granic. Kolejnymi państwami są Litwa i Polska, jak również Indonezja.

Tendencja: wzrost przypadków handlu ludźmi do pracy przymusowej

- do 2004 r. nie odnotowano przypadków wykorzystania osób do pracy przymusowej
- W latach 2005-2011 – stała dynamika wzrostu liczby osób wykorzystywanych do pracy przymusowej

Miejsca docelowe dla ofiar handlu ludźmi – obywateli Ukrainy (przyp. red.)

W 2011 r. stale zwiększa się liczba ofiar handlu ludźmi do pracy przymusowej. Krajami przeznaczenia tych ofiar są głównie Rosja (54%) i Polska (19%). Osoby te stanowiły 71% wszystkich ofiar – ob. Ukrainy.

Od 2004 do 2012 r. odnotowano 3774 przypadków – ofiarami są zarówno kobiety (57%), jak i mężczyźni (43%). Jednocześnie rozszerzeniu uległa kategoria wiekowa ofiar – obecnie ofiary to osoby w wieku od 19 do 60 lat – w latach wcześniejszych były to głównie młode dziewczęta.

Zdecydowana większość społeczeństwa ukraińskiego traktuje problem pracy przymusowej jako zjawisko przede wszystkim wykorzystywania seksualnego kobiet.

Do IOM w roku 2005 zgłaszały się przede wszystkim kobiety, które były ofiarami seksualnego wykorzystywania, natomiast od 2006 r. dotyczy to również ofiary pracy przymusowej.

Według danych przygotowanych przez IOM Ukrainy, w 2009 r. liczba ofiar wykorzystywanych seksualnie wyniosła 40%, 59% to ofiary pracy przymusowej, a zaledwie 1% to ofiary zmuszane do żebractwa. W roku 2010 nastąpił spadek liczby ofiar zmuszanych do eksploatacji seksualnej do 8%, liczba ofiar pracy przymusowej wyniosła 72%, natomiast liczba osób zmuszanych do żebractwa wzrosła do 5%.

W 2011 r. odnotowano kolejny wzrost liczby ofiar pracy przymusowej (84%) i wzrost osób wykorzystywanych seksualnie (16%), nie odnotowano przypadku ofiary zmuszanej do żebractwa. W 2012 r. wzrosła liczba ofiar pracy przymusowej (89%) i żebractwa (8%), zmalała liczba osób wykorzystywanych seksualnie (3%).

Powyższe dane wskazują na fakt, iż świat kryminalny przystosowuje się bardzo szybko do zmian i bardzo szybko reaguje na działania profilaktyczne i zwalczające te przestępcze procedury.

Zjawisko żebractwa na Ukrainie dotyczy zarówno osób młodych, starszych oraz niepełnosprawnych. Jednak najliczniejszą grupą narażoną na ten proceder pozostają dzieci. IOM, w ramach działań prewencyjnych, przygotował ulotki, które redystrybuował w okresie przed rozpoczęciem EURO 2012. Ulotki przedstawiały obraz dzieci zmuszanych do żebractwa na tle dzieci, którym umożliwia się edukację.

Podczas Mistrzostw na Ukrainie nie zarejestrowano zwiększenia liczby ofiar wykorzystywanych do żebractwa, pracy przymusowej czy eksploatacji seksualnej. Odpowiednie służby i organy państwowe przeprowadziły bardzo skuteczne i skoordynowane działania w tym zakresie. Jednak po zakończeniu EURO 2012 problem powrócił i na ulicę powróciły żebrzące dzieci i starsi ludzie.

Należy podkreślić, iż niektóre z tych osób czynią to z własnej woli, jednak za większością z nich, a szczególnie dotyczy to dzieci, stoją osoby, które je do tego zmuszają, ponieważ z procederu tego świat przestępczy uzyskuje nie mniejsze dochody niż z innych form przymusu. Jedna osoba dziennie może uzbierać nawet około 100 USD. Dzieci ukraińskie zmuszane są do żebractwa głównie na terenie Federacji Rosyjskiej – na terenie Polski nie odnotowano takich przypadków. W Polsce problem ten dotyczy osób starszych i niepełnosprawnych – głównie głuchoniemych, co jest szczególnie okrutne z uwagi na brak kontaktu z tymi osobami i ich trudność w komunikacji z otoczeniem.

Ofiary handlu ludźmi to osoby ponad 18-letnie, o wykształceniu podstawowym, a także osoby mające ukończone studia. Większość stanowią obywatele zachodnich obwodów

ukraińskich, ale zdarzają się również ofiary ze Wschodniej Ukrainy, z obwodu winnickiego, charkowskiego, lubiańskiego i sumskiego.

Problem handlu ludźmi dotyczy w większości (90%) osób pochodzących z niewielkich miejscowości, które opuszczają Ukrainę w celu polepszenia swojej sytuacji finansowej i polepszenia warunków życia. Ofiarami są zarówno osoby samotne, jak i osoby pozostające w związkach małżeńskich, mające jedno, dwoje i troje dzieci; często mieszkające w dużych skupiskach rodzinnych, z rodzicami i rodzeństwem. 90% ofiar to osoby pracujące na terenie Ukrainy, jednak wynagrodzenie, które otrzymują za swoją pracę nie jest wystarczające i często zmusza ich do poszukiwania lepiej płatnej pracy poza Ukrainą. Ofiary pytane o przyczynę poszukiwania pracy poza granicami kraju wskazywały na chęć podjęcia krótkoterminowej, dobrze płatnej pracy w celu polepszenia sytuacji materialnej własnej czy rodzinnej. Informację o potencjalnych pracodawcach ofiary czerpały z prasy, od osób prywatnych, jak i z firm turystycznych. Ogłoszenia czy propozycje traktowane były bardzo poważnie i z wielkim zaufaniem. Ofiary były w złudnym przeświadczeniu o pewności wysokich zarobków. Osoby werbujące zawsze pomagały w zorganizowaniu niezbędnych dokumentów i wszelkich formalności. Transport odbywał się autobusem czy samochodem osobowym.

Problem handlu ludźmi do pracy przymusowej obywateli Ukrainy dotyczy różnych sektorów rynku pracy. Zaobserwowano, iż kobiety są zmuszane do pracy w rolnictwie, na fermach, natomiast mężczyźni są nielegalnie zatrudniani w przemyśle budowlanym (głównie przy budowach prywatnych posesji). Wykorzystywanie do eksploatacji jest rzadziej spotykane.

Przekroczenie granicy odbywało się w sposób legalny, bez naruszenia prawa czy też fałszowania dokumentów

Do eksploatacji obywateli Ukrainy dochodziło na terenie Polski, głównie w Warszawie, Łodzi i Poznaniu. W tych miastach ofiary były zmuszane do pracy przez 16 godzin dziennie, bez wolnych weekendów. Ofiary przetrzymywane były w bardzo złych warunkach – w piwnicach firm budowlanych czy w stodołach, otrzymywały nisko kaloryczne jedzenie, nie miały dostępu do pomocy medycznej, nie były wyposażane w środki ochrony przed środkami chemicznymi.

Ofiarom zabierane były paszporty i telefony komórkowe. Za świadczoną pracę często nie było im płacone wynagrodzenie lub tylko jego znikoma część, wystarczająca jedynie na powrót do kraju. Opór ofiar zwalczany był przez głodzenie, przemoc fizyczną i psychologiczną, jak również przez całkowity zakaz przemieszczania się. Ofiary „zatrudniane” były w rolnictwie na czas prac sezonowych, a w przypadku pracy na budowie czas ten był podyktowany terminem oddania budynku, czy zakończenia pewnego etapu robót. Po zakończeniu pracy ofiara musiała jak najszybciej opuścić miejsce pobytu, często sam „pracodawca” organizował transport, odwoził ofiary i wypłacał znikomą część należnego wynagrodzenia. Jedna trzecia ofiar w czasie wykorzystania, jak i po nim, odczuwa tzw. „zespół stresu pourazowego”: depresje w różnych stadiach, lęki, strach, niepokój, zaburzenia snu, odizolowanie, utrata wydajności, brak perspektyw na przyszłość. Po powrocie do domu pokrzywdzeni nie są w stanie wykonywać nawet najprostszych prac domowych, zajmować się wychowaniem dzieci czy spotkać się z rodziną i znajomymi. Mają poczucie bezradności, odczuwają żal i wstyd. Nie chcą zwracać się o pomoc do organów porządkowych, wymiaru sprawiedliwości (ani na Ukrainie, ani w Polsce). Nie zabiegają o ukaranie sprawców

przestępczego procederu z powodu strachu przed zemstą, braku wiary w sprawiedliwy wyrok sądu, lęku przed utratą szacunku.

Psychologowie Centrum rehabilitacyjno-medycznego działającego przy IOM nazywają taki stan ofiar syndromem poeksploatacyjnym, tj. następującym po długim okresie ciężkiej pracy fizycznej i przebywaniu w złych warunkach. Do wspomnianego centrum od 2002 r. zgłosiło się 3000 osób, którym została udzielona pomoc indywidualna i grupowa.

90% osób zgłaszających się do IOM to ofiary pracy przymusowej.

W 2011 r. jesienią zostały przeprowadzone badania społeczne wśród obywateli Ukrainy na temat możliwości podjęcia pracy za granicą. Uzyskane wyniki wskazują na niezmiennie wysoki poziom gotowości obywateli Ukrainy do pracy za granicą. Przy podejmowaniu decyzji o podjęciu pracy poza granicami państwa najistotniejszą informacją jest wysokość wynagrodzenia, a nie kwestie legalności zatrudnienia. Badania pokazały, że informacje o warunkach pracy i potencjalnych zagrożeniach związanych z podjęciem takiej pracy prawie w ogóle nie są brane pod uwagę. Organy ścigania, zarówno na Ukrainie, jak i w innych państwach, nie dość aktywnie zwalczają problem pracy przymusowej, a osoby poszkodowane, nie mając zaufania co do efektów ich pracy, niechętnie zgłaszają się na Policję.

W sześciu obwodach Ukrainy zostały zorganizowane tzw. pokoje zaufania do kontaktów poszkodowanych z organami ścigania. W najbliższych latach w kolejnych pięciu obwodach powstaną kolejne takie pokoje. Na Ukrainie funkcjonuje również program ochrony świadków w oparciu o ustawę z 1993 r. Na Ukrainie występują problemy ze stosowaniem art. 149 k. k. przez Sąd Najwyższy. Bardzo często występuje również sytuacja, iż ofiary pracy przymusowej są klasyfikowane według art. 172, który dotyczy naruszeń proponowanych warunków zatrudnienia, co nie odpowiada powadze przestępstw popełnianych w sferze przemocy nad ofiarą.

Inną trudność stanowią długotrwałe procedury w sferze międzynarodowych kontaktów między organami ścigania, jak również brak bezpośrednich informacji z miejsc, gdzie dokonane było przestępstwo. Występujące trudności związane są również z realizacją kompensacji dla ofiar czy świadków, jak również z oceną strat materialnych, których doznały ofiary, a także brakiem odpowiedniego doświadczenia w prowadzeniu finansowych postępowań i konfiskaty mienia nabytego podczas popełnianych przestępstw. Nadal nie wypracowania skutecznych metod ścigania nowych form handlu ludźmi, wyprzedzających działania grup przestępczych oraz korupcji.

Między IOM Ukrainy a MSW Ukrainy w 2005 r. została podpisana stosowna umowa o współpracy i była opracowywana w oparciu o zasadę wzajemnego zainteresowania stron. Główny nacisk został w niej położony na wsparcie i okazanie pomocy ofiarom i świadkom przestępstwa. Jednym z wprowadzonych rozwiązań było informowanie przez IOM organów ścigania o prowadzonej sprawie karnej z zakresu handlu ludźmi. Z uwagi na fakt, iż IOM ma siedzibę w Kijowie, a przestępstwa głównie popełniane są w małych miejscowościach, istnieje potrzeba współpracy i zaangażowania innych organizacji pozarządowych na szczeblu lokalnym z organami ścigania. Jeżeli ofiara handlu ludźmi czy pracy przymusowej wymaga pomocy reintegracyjnej, wówczas taka pomoc jest jej udzielana na szczeblu lokalnym lub osoba poszkodowana jest sprowadzana do Centrum rehabilitacyjno – medycznego w Kijowie, w celu udzielenia jej specjalistycznego wsparcia.

Dzięki współpracy z organami ścigania – mimo braku możliwości wszczęcia przez nie sprawy – informacja o potencjalnych ofiarach jest przekazywana do IOM w celu udzielenia im wsparcia, a psycholog, gromadząc dokumentację dowodową, nakłania ofiarę podczas rozmowy z nią, do współpracy i do złożenia zeznań przed organami ścigania w celu zgromadzenia dokumentacji dowodowej. IOM udziela także wsparcia technicznego dla Milicji Ukraińskiej, np. poprzez zakup komputerów, dyktafonów czy kamer potrzebnych do codziennej pracy, a także organizacje szkolenia funkcjonariuszy Milicji ukraińskiej.

Departament ds. handlu ludźmi działający przy MSW Ukrainy obecnie stracił swój status a specjaliści, którzy tam do tej pory pracowali zmienili miejsce zatrudnienia. Obecnie trwają starania o przywrócenie odpowiedniego statusu temu departamentowi.

II. Portret społeczno-psychologiczny ofiary i jej efektywna charakterystyka – Pan Vadym Yatsyshen – przedstawiciel Caritas Charitable Foundation of UGCC/ Estero, Ukraina

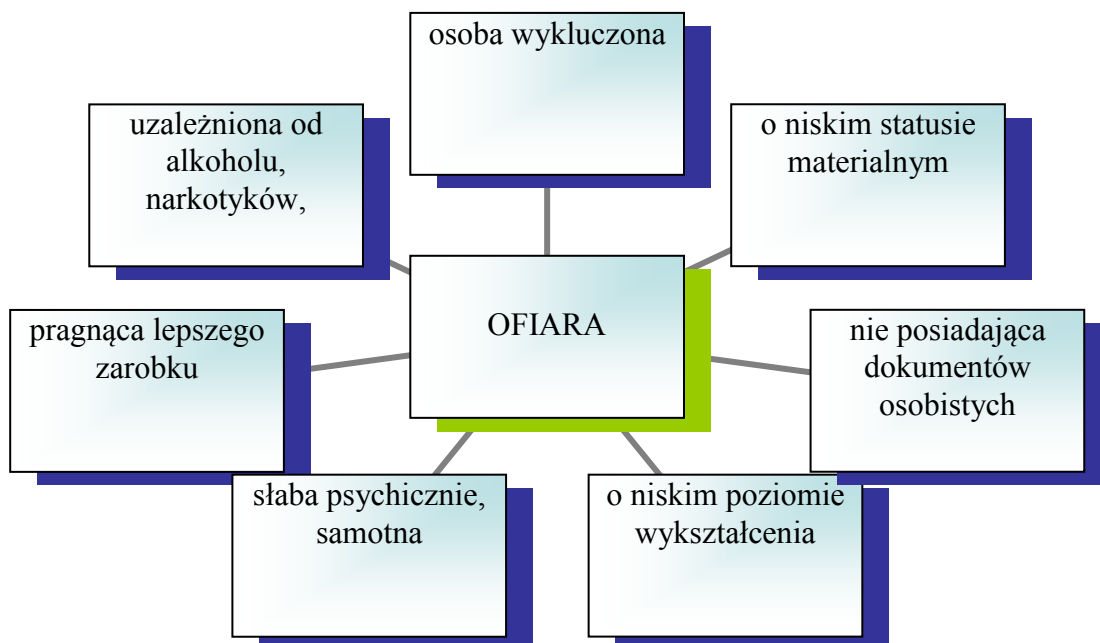
Zagadnienia poruszone w opracowaniu:

- Portret społeczno- psychologiczny ofiary w rozumieniu społecznym;
  - Portret społeczno- psychologiczny z punktu widzenia psychologa;
  - Próba wytłumaczenia 10-12-letniemu dziecku zagadnienia handlu ludźmi w celu zrozumienia zagadnienia.
-
- 1) Ofiara handlu ludźmi, w rozumieniu społecznym, charakteryzuje się wykluczeniem społecznym, jest osobą o niskim statusie materialnym i podstawowym wykształceniu, często pochodzi z rodziny o niskim wykształceniu. Drugą grupę stanowią młodzi, wykształceni ludzie, którzy poszukują pracy za granicą.
  - 2) Ofiara handlu ludźmi, w rozumieniu psychologicznym, to osoba samotna, zagubiona, która przeżywa lęki, strach i rozpacz. Jest pasywna, sądzi, że nikomu nie jest potrzebna, boi się podejmowania decyzji i oczekuje, że inni będą mówili jej, jak ma postępować. Ofiara ma silne poczucie winy, obwinia się, jest apatyczna i nie wierzy, że sytuacja może zmienić się na lepsze.
  - 3) W rozmowie z 10-12 letnim dzieckiem, punktem wyjściowym będzie wyjaśnienie dziecku, kto to jest człowiek dobry i zły, w celu lepszego dotarcia i pokazania, co złego może spotkać dziecko. A więc właściwym jest próba wytłumaczenia, że ludzie źli to ludzie, którzy wykorzystują innych, często w celu zarobienia pieniędzy. Wykorzystują szczególnie ludzi dobrych, często biednych i naiwnych. Rodzice, chcąc zapewnić dziecku jak najlepsze życie, w dobrej wierze ufają złym ludziom i decydują się na złożoną propozycję pracy za granicą. Dzieci zostawiane są wtedy pod opieką

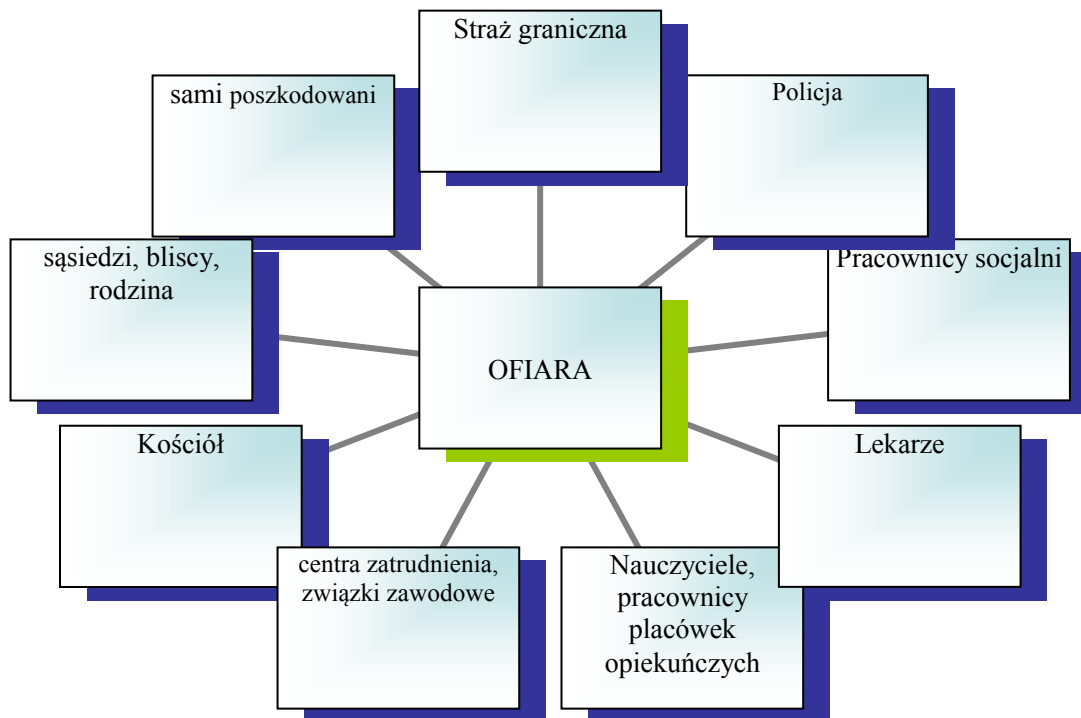
dziadków czy innych członków rodziny, a rodzice wyjeżdżają poza granice kraju do pracy, gdzie bardzo ciężko pracują, nie mając kontaktu ze swoimi dziećmi i rodziną, są wykorzystywani i źle traktowani. Można spróbować dziecku wyjaśnić zagadnienie niewolnictwa – czym było, jak wiele ofiar ucierpiało w jego następstwie, że nie wolno wykorzystywać innych ludzi, ich cierpienia i zmuszać do ciężkiej pracy.

Reasumując i biorąc pod uwagę powyższe spojrzenie – pod pojęciem portretu psychologiczno-społecznego ofiary kryje się zespół cech charakteryzujący ofiarę i jej sytuację, szczególnie pod względem zwłaszcza psychologicznym i społecznym.

Schemat portretu psychologiczno- społeczny ofiary (Schemat 1):

Osoby identyfikujące ofiary (Schemat 2):

Powyższy schemat (Schemat 2) pokazuje, iż istnieje wiele osób i instytucji, które mogą dokonać trafnej identyfikacji ofiar. Według statystyk organizacji pozarządowych – 80% identyfikacji dokonują: bliscy, sąsiedzi, rodzina i sami poszkodowani. Natomiast pozostała grupa osób i instytucji ma zbyt mało czasu na taką identyfikację, istnieje zbyt wiele czynników obiektywnych, które nie pozwalają im na prawidłową identyfikację.

Idealnym wariantem/scenariuszem identyfikacji jest sytuacja, w której wszystkie organy, instytucje wspólnie identyfikują ofiary, również w wymiarze międzynarodowym. Celnej i trafnej identyfikacji dokonuje osoba, która bezpośrednio i jako pierwsza spotyka się z ofiarą. Może to być ktokolwiek z wymienionych osób czy instytucji. Jednak z uwagi na fakt, iż funkcjonuje wiele osób i instytucji, które mogą dokonać rozpoznania – ta identyfikacja nie jest dokonywana, z uwagi na fakt, iż zakres i możliwości identyfikacji przez te instytucje jest różny.

Istotne jest to, aby każdy z ww. podmiotów dokonujących identyfikacji miał opracowany profil społeczno-psychologiczny ofiary i był zdolny i przygotowany do użycia tej wiedzy na wypadek spotkania się z potencjalną ofiarą w celu efektywnej identyfikacji. W obwodzie chmielnickim została zaproponowana strategia tzw. „jednego kroku”. Każda instytucja, której w jakiejś mierze dotyczy strategia przeciwdziałania handlowi ludźmi w ciągu roku powinna przeprowadzić jedno działanie, tzw. jeden krok w sferze przeciwdziałania czy profilaktyki przemocy. Uznano, iż takie działanie wypełni przestrzeń informacyjno-profilaktyczną tego obwodu. Ta sama strategia dotyczy podwyższenia efektywności identyfikacji – uczynić to może każda instytucja, która ma za zadanie jej dokonywać. Strategia była prezentowana na spotkaniu Rady Koordynacyjnej obwodu chmielnickiego, gdzie został przedstawiony jej budżet. Budżet był adekwatny i transparentny, jednak Rada nie znalazła środków na realizację tej strategii. Mimo to, zachęcano osoby

i instytucje działające w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi do realizacji swoich celów w ramach programu, który realizuje NGO Espero. Podczas kampanii wyborczej na Ukrainie prowadzone były rozmowy o realizacji przedmiotowej strategii. Obecnie po wyborach, które odbyły się jesienią 2012 r., organizacje pozarządowe i społeczne muszą rozpocząć ponowne starania w celu zapoznania się instytucji państwowych z wypracowaną strategią dla obwodu chmielnickiego.

W chwili obecnej działania organizacji pozarządowych opierają się na ustawach aktualnie obowiązujących, w związku z tym zostały zintensyfikowane prace w kierunku wdrażania tych ustaw na szczeblu lokalnym. Przedstawiona strategia w żaden sposób nie koliduje z narodowym mechanizmem współdziałania organizacji pozarządowych i instytucji państwowych działających w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi. Strategia „jednego kroku” jest dekretowana wyłącznie jako inicjatywa organizacji pozarządowych i społecznych i nie jest programem, który ma status programu państwowego.

III. Prezentacja najlepszych praktyk w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi na przykładzie kampanii informacyjnych w Polsce

Pani Urszula Kozłowska – Zespół do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, Departament Polityki Migracyjnej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych RP

Kampanie informacyjne prowadzone przez MSW głównie dotyczyły zapobiegania handlowi ludźmi do pracy przymusowej. W 2007 r. zaobserwowano, iż w Polsce coraz więcej cudzoziemców jest identyfikowanych jako ofiary handlu ludźmi, ale również bardzo dużo Polaków wyjeżdża do pracy poza granice państwa, dlatego podjęto się realizacji działań dwutorowo.

Z jednej strony prowadzono działania skierowane do obywateli Polski udających się w poszukiwaniu pracy do krajów UE, z drugiej – do cudzoziemców przybywających do Polski celem podjęcia pracy. W działania te zaangażowały się Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, a także Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Wielu Polaków identyfikowanych jest jako ofiary handlu ludźmi do pracy przymusowej w Wielkiej Brytanii, krajach skandynawskich i w Niemczech. Problem ten dotyczy głównie ludzi młodych, dlatego kampania informacyjna była skierowana do ludzi poszukujących pracy za granicą lub chcących podjąć naukę za granicą. W prasie tematycznej ukazały się ogłoszenia, w których ostrzegano przed niewiarygodnymi pracodawcami, jak również wskazywano adresy instytucji udzielających pomocy w przypadku łamania praw pracowniczych.

Ogłoszenia ukazały się w takich publikacjach, jak „Praca i nauka za granicą” (nakład w Polsce: 50 000) oraz „Praca i życie za granicą” (nakład w Polsce: 70 000; nakład w Wielkiej Brytanii: 3 000) i w Przewodniku „Pracodawcy 2008/2009” wydawanym przez Grupę Pracuj (przewodnik dostępny jest w wersji papierowej oraz interaktywnej - elektronicznej). Ogłoszenie to rozpoczynało się informacją: „Także w Wielkiej Brytanii możesz stać się ofiarą handlu ludźmi do pracy przymusowej”. Dalej znajdowały się adresy internetowe Ministerstwa Pracy Polityki Społecznej, jak również specjalnie utworzona strona

przez jedną z organizacji pozarządowych, gdzie ludzie mogli poszukiwać informacji, w jaki sposób można bezpiecznie zorganizować miejsce pracy za granicą. Podane były również adresy instytucji, do których można było się zgłosić na wypadek zaistnienia zjawiska handlu ludźmi.

W ogłoszeniu pojawiły się również wskazówki, co należy zrobić, aby bezpiecznie zorganizować swój pobyt za granicą, np. poprzez sprawdzenie czy pośrednik pracy posiada certyfikat (można to sprawdzić na stronie: www.kraz.praca.gov.pl). Inne wskazówki dotyczą konieczności podpisania umowy o pracę w języku, który się rozumie i zna.

Wydanych zostało również bardzo dużo broszur, które były skierowane do osób wyjeżdżających za granicę; jedną z nich była broszura pn. „*Kompas podróżny. Poradnik dla osób wyjeżdżających za granicę w celu podjęcia pracy*”. Ukazały się w nim informacje, jak uniknąć zagrożenia stania się ofiarą handlu oraz jak należy się zachować i do kogo należy się zwrócić o pomoc w przypadku stania się ofiarą tego przestępstwa. Broszura informacyjna pt. „*Praca za granicą? Czemu nie!*” mała bardzo pozytywny oddźwięk z uwagi na przedstawione jako przykład krótkie historie, w których wyjazd za granicę był przygodą dającą szansę na zdobycie nowych doświadczeń, ale również powodował szereg zagrożeń i sytuacji, w których i trzeba zachować szczególne środki ostrożności.

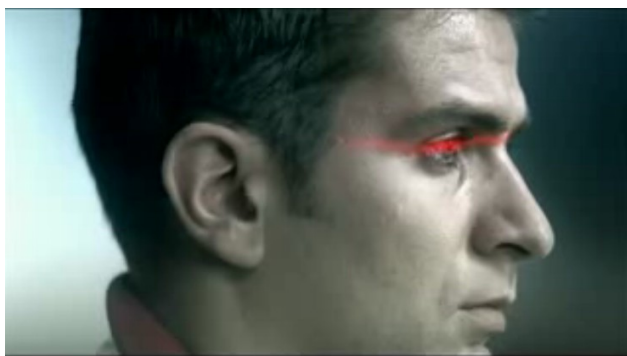
Inne działania podejmowane w Polsce były również prezentowane na Ukrainie. W 2008 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przy współpracy z Międzynarodową Organizacją ds. Migracji (IOM Warszawa) zorganizował pierwszą w Polsce mobilną wystawę zdjęć pn. „*Handel ludźmi nie zna granic*”. Wystawa pokazywana była na dworcach kolejowych siedmiu miast w Polsce.

Wystawa była także prezentowana w 2009 r. w gmachu Szkoły Policji w Katowicach, w foyer sali koncertowej urzędu miejskiego w Radomiu, podczas Kongresu Kobiet w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie. Elektroniczna wersja wystawy w postaci 10'' spotu była emitowana w wagonikach metra na ekranach AMS. Z uwagi na młodych odbiorców spot został również umieszczony na platformie YouTube. Wystawa pokazana została na Ukrainie w ramach kampanii *Human Life is not for sale*, a także na dworcach kolejowych 9 miast Ukrainy. Kampania była finansowana przez Międzynarodowy Klub Kobiet (International Women's Club) z Kijowa, Ambasady Polski i Kanady oraz ukraińskie Ministerstwo Rodziny, Młodych i Sportu.

Również w ramach współpracy z IOM wyprodukowano krótki spot pn. „*Taśma*” skierowany do Polaków, którzy wyjeżdżają do pracy za granicę. Spot ten był emitowany w programach młodzieżowych i kanałach muzycznych. Stworzono również stronę internetową, na której można było zamieszczać swoje uwagi i komentarze na ten temat, w odpowiedzi otrzymano dużo wpisów.

W ramach kampanii adresowanej do cudzoziemców, którzy przyjeżdżają do Polski w 2008 r. opracowano ulotkę informacyjną. Ulotka ta była wręczana w urzędach konsularnych RP obywatelom Ukrainy i Białorusi ubiegającym się o wizę. Ponieważ osoby te były głównie zatrudnione w rolnictwie, to ulotki te były wydawane szczególnie w okresie wakacyjnym (lipiec - wrzesień). Ulotki były także adresowane do obywateli krajów azjatyckich.

Od 2009 r. w ramach Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi prowadzona była również kampania informacyjna skierowana do młodzieży szkolnej w celu podniesienia świadomości młodych ludzi nt. zjawiska handlu ludźmi. Z inicjatywy Zespołu ds. Handlu Ludźmi DPM MSWiA, przy współpracy z Fundacją Dzieci Niczyje i Fundacją La Strada zostały przeprowadzone szkolenia dla pedagogów w większości województw w Polsce (w specjalnie dobranych szkołach, np. zawodowych). W ciągu dwóch lat szkolenie to zostało zorganizowane w większości województw w Polsce.

W trakcie spotkań przekazano informacje do wykorzystania przez pedagogów w ramach prowadzonych działań profilaktycznych. Stworzono scenariusze lekcji dla pedagogów i ulotki. W ramach kampanii wykorzystano również komiks pt. „*Nie jesteś na sprzedaż*” – publikację przygotowaną przez Dyрекcję Generalną Praw Człowieka Rady Europy. Komiks okazał się bardzo użytecznym narzędziem, ponieważ przedstawiał cztery obrazkowe historie dotyczące tematyki pracy przymusowej i wykorzystania seksualnego.

W 2011 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych we współpracy z IOM i Głównym Inspektoratem Pracy rozpoczęło realizację projektu pn. „*Prawa migrantów w praktyce*”. Jest to projekt skierowany do cudzoziemców, którzy przebywają w Polsce, ale także do osób, które zamierzają podjąć pracę zagranicą. Projekt skierowany jest głównie do obywateli Ukrainy, Białorusi, Armenii, ponieważ mogą oni pracować w Polsce bez konieczności posiadania zezwolenia na pracę przez okres nie przekraczający 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy na podstawie oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi.

W ramach projektu stworzona została strona internetowa: www.migrant.info.pl o prawach i obowiązkach migrantów. W języku polskim, ukraińskim, rosyjskim, ormiańskim, angielskim, francuskim, wietnamskim podane są informacje o łamaniu przepisów pracowniczych, informacje o tym, w jaki sposób zalegalizować swój pobyt w Polsce czy załatwić pracę w legalny sposób. Na stronie podane są również adresy organizacji pozarządowych, które udzielają pomocy. Uruchomiono także infolinię dla migrantów przebywających w Polsce. Podobne infolinie działają na Ukrainie, Białorusi i w Armenii.

Infolinia na terenie Ukrainy prowadzona jest przez Termopil City Women's Club „Revival of the Nation” i od kwietnia do września 2012 r. udzielonych zostało 171 konsultacji dla migrantów (92 konsultacje – kobietom; 79 – mężczyznom). Pytania najczęściej dotyczyły legalności przekroczenia granicy, możliwości uzyskania wizy, pobytu w Polsce i rynku pracy w Polsce. Numer telefonu infolinii na Ukrainie: **0 800 505 501** (bezpłatnie z telefonów stacjonarnych na Ukrainie) **527** (bezpłatnie z telefonów komórkowych na Ukrainie). Numer telefonu na infolinii w Polsce: **+48 22 490 20 44**.

W sytuacjach kryzysowych udzielana jest pomoc prawna, prowadzone są mediacje z pracodawcą. Dodatkowo na granicy rozdawane są materiały informacyjne z numerami telefonów na wypadek zaistnienia jakichkolwiek problemów.

W dniach 16-18 października 2012 r. w Warszawie, po raz pierwszy został zorganizowany festiwal filmowy o handlu ludźmi: „18/18” – *18 ludzkich historii na 18 października 2012 r.*”. Festiwal został zorganizowany z okazji szóstego Dnia Unii Europejskiej przeciwko handlowi ludźmi. Projekt został zrealizowany przy wsparciu finansowym z programu Unii Europejskiej „Zapobieganie i walka z przestępczością”. Pomysłodawcą festiwalu była Fundacja La Strada. Na tym przykładzie widać, jak za pomocą filmu pokazać zjawisko handlu ludźmi, przekazać wiedzę na ten temat, a tym samym zmienić postawę wśród młodzieży, jak i osób, które mają do czynienia z tym procederem.

Podczas festiwalu w jednym z warszawskich kin prezentowane były filmy fabularne i dokumentalne nt. handlu ludźmi i jego różnych form (pracy przymusowej, wykorzystywania seksualnego i handlu ludzkimi organami). Na koniec jury złożone z ekspertów z wielu organizacji i instytucji wybrało film, który najpełniej ukazywał zjawisko handlu ludźmi i pokazywał perspektywę ofiary. W pokazach brała udział głównie młodzież, dla której na podstawie każdego filmu stworzone zostały specjalne scenariusze lekcji. Po emisji filmu nauczyciele na podstawie przekazanych scenariuszy prowadzili dyskusję z młodzieżą. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych planuje przygotować poradnik w celu zaprezentowania, jak podobne wydarzenie, przy wykorzystaniu polskich doświadczeń, zorganizować w innym kraju.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych dokłada również wszelkich starań, aby kampanie informacyjne w formie konkursów kierować głównie do młodzieży. I tak w 2011 i 2012 r. ogłoszono konkurs pn. „*Handel ludźmi moimi oczami*” na najlepszą pracę magisterską, jak

również konkurs zachęcający młodzież do nakręcenia krótkiego, max. 30-sekundowego filmu celem zdobycia informacji, w jaki sposób młodzi ludzie widzą i rozumieją handel ludźmi.

Pani Maryna Pasieczek – ukraińska organizacja pozarządowa, „Widrodzenia nacji”

W skali całej Ukrainy funkcjonuje 78 podmiotów działających w sferze międzynarodowej oraz 25 organizacji społecznych bezpośrednio udzielających wsparcia ofiarom przemocy. Każda z tych organizacji podejmuje czynności o charakterze prewencyjnym w rejonie swojego działania. Dnia 20 czerwca 2011 r. utworzona została ogólnoukraińska koalicja organizacji, które zajmują się przeciwdziałaniem handlowi ludźmi. Obecnie członkami tej koalicji są 23 organizacje. Akcje informacyjne przeprowadzane przez tą koalicję docierają do większej liczby osób, powstaje również zjawisko synergizmu organizacyjno-informacyjnego. W ramach współpracy między organizacjami zrzeszonymi w tej koalicji, został wypracowany pierwszy ogólnoukraiński projekt pt. *„Na części zapasowe tylko samochody”*, który zrealizowano dzięki wsparciu finansowym Królestwa Danii i jednej z międzynarodowych organizacji. Projekt był realizowany od września do grudnia 2011 r. i w całości adresowany do obywateli Ukrainy. Głównym celem kampanii był wzrost świadomości mieszkańców małych miasteczek i wsi 10 obwodów Ukrainy nt. problemu handlu organami. W ramach projektu współpracowało ze sobą 10 organizacji pozarządowych przeważnie ze stolic obwodów. Partnerami kampanii były również: Departament Rodziny i Młodzieży, Ministerstwo Edukacji i Ochrony Zdrowia, Centrum Służby Socjalnej dla Dzieci i Młodzieży, wojewódzkie oddziały Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Wydziały zatrudnienia, oraz lokalne organy administracji samorządowej. Działania rozpoczęto od organizacji jednodniowego treningu z udziałem ekspertów międzynarodowych w celu zapoznania z celami kampanii, organizowane były również konferencje prasowe. Następnie odbyły się rozmowy z uczestnikami kampanii, tj. wolontariuszami czy kierowcami samochodów. Rozdawane im były ulotki, naklejki, proporzeczki.

Informacja o realizacji projektu pojawiła się również w lokalnych środkach masowego przekazu. Materiały były wykorzystywane przez dziennikarzy, którzy wysoko ocenili podejmowane działania, ponieważ po raz pierwszy spotkali się z tak masową i dobrze przygotowaną organizacyjnie kampanią na temat handlu organami. W dziesięciu obwodach odbywały się aktywne dyskusje, spotkania w różnych gremiach. Spotykano się również z uczniami i studentami. Kampanią byli również objęci zarejestrowani bezrobotni. Organizatorom szczególnie zależało na dotarciu do mężczyzn, ponieważ to przede wszystkim mężczyźni są szczególnie zagrożeni tym procederem.

Każda z obwodowych organizacji miała możliwość zaprezentowania swojej kreatywności. Cenne były pomysły audiowizualne umożliwiające uzyskanie odpowiedniego przekazu. Np. w obwodzie tarnopolskim zastosowano schemat czarnej siatki, do której były przymocowane lalki z uwidocznionymi organami wewnętrznymi z ceną osiągalną za dany organ na nielegalnym rynku.

Znakiem szczególnym tej kampanii we wspomnianym obwodzie był kolor biały jako ten, który miał się kojarzyć z hasłem walki z handlem ludźmi – świat bez handlu ludźmi. Wykorzystywano również olbrzymie płótna, na których wypisane były nazwy kontynentów, aby wykazać, że problem dotyczył całego świata i łączy się tym samym z Ukrainą.

Członkowie zakarpackiej organizacji „Westa” spotkali się na granicy obwodu zakarpackiego i iwanofrankowskiego w celu wymiany doświadczeń z realizacji tego projektu. Kampanie były bardzo dobrze odbierane przez wszystkich odbiorców. Na wszystkich materiałach był podany numer telefonu organizacji pozarządowej i organów państwowych zajmujących się przeciwdziałaniem handlowi ludźmi. W działaniach przewidzianych w Kampanii uczestniczyło ponad 28 tys. osób, a około 15 milionów obywateli zostało zapoznanych z celami akcji i problematyką dzięki zastosowaniu środków masowego przekazu. Liczby te wskazują, iż cele projektu zostały osiągnięte, do czego niewątpliwie przyczyniła się ścisła współpraca między organizacjami pozarządowymi i przedstawicielami organów samorządowych i rządowych. Po zakończeniu kampanii od 30% do 50% wzrosła liczba zgłoszeń i próśb o interwencję.

Pani Anna Lewandowska-Kasprzycka – Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie, Wydział Komunikacji Społecznej

Komenda Wojewódzka Policji współpracuje od 2008 r. z Prokuraturą Apelacyjną, Zachodniopomorskim Urzędem Wojewódzkim, Urzędem Marszałkowskim oraz Wojewódzkim Kuratorium Oświaty w zakresie podejmowania wspólnych działań mających

na celu przeciwdziałanie handlowi ludźmi. Przedstawiciele ww. instytucji wielokrotnie spotykali się w celu omówienia i podjęcia konkretnych działań profilaktycznych. Kampania składa się z dwóch etapów i miała na celu zwrócenie uwagi głównie młodych ludzi na zagrożenia wynikające z podejmowania dorywczej pracy za granicą.

Pierwszy etap był typowo informacyjny, drugi – szkoleniowy, w bardzo rozbudowanym zakresie i trwa do dzisiaj. Na stronach Komendy Wojewódzkiej Policji stworzono podstronę internetową kampanii adresowaną do młodzieży, z najważniejszymi informacjami dotyczącymi procederu handlu ludźmi oraz wskazówkami, gdzie i jak szukać pomocy. W celu zachęcenia młodzieży do jej odwiedzania zawiera ona migające i pulsujące elementy informacyjne. W nagłówku strony widnieje szeroki, czerwony baner z wjeżdżającym pociągiem, będący jednocześnie znakiem rozpoznawczym kampanii. Link do tej strony posiadają wszyscy partnerzy kampanii. Strona funkcjonuje do dnia dzisiejszego i jest aktualizowana o najistotniejsze informacje w tym zakresie. Opracowano również plakat i pierwszą ulotkę – także w kolorze czerwonym pod hasłem „*Nie każdy pociąg jedzie do Hollywood*”. Materiały te zostały rozdysponowane w szkołach, na dworcach, w pociągach, pubach i restauracjach oraz punktach informacyjnych miejscowości nadmorskich. Trafiły także na festiwal „*Przystanek Woodstock*” w Kostrzynie nad Odrą. Kampania spotkała się z ogromnym zainteresowaniem przedstawicieli mediów, została nagłośniona nie tylko w województwie, ale także na terenie całego kraju.

W ramach drugiego etapu odbyły się spotkania szkoleniowe z dyrektorami szkół i pedagogami z całego województwa. W ciągu trzech dni – 27,28,29 października 2008 r. odbyło się sześć szkoleń w Sali Rycerskiej Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie. Zostało wówczas przeszkolonych blisko 400 pedagogów – głównie szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Szkolenia zostały przygotowane przez przedstawiciela Prokuratury Apelacyjnej w Szczecinie oraz Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie. Kadry pedagogicznej przedstawiono kluczowe zagadnienia dotyczące zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi oraz system pomocy udzielanej ofiarom tego typu przestępstw. Aby pokazać, że problem naprawdę istnieje, prelegent Policji przedstawił przykłady tego typu spraw prowadzonych w Polsce w ostatniej dekadzie. Były to przykłady osobistych tragedii, które miały przerazić, zmusić do zastanowienia się i dostrzeżenia konieczności poruszania tych tematów z młodzieżą.

Mając świadomość ogromnego zapotrzebowania na tę tematykę całego środowiska oświatowego postanowiono włączyć całą kampanię informacyjno-szkoleniową do wielu innych przedsięwzięć realizowanych z dziećmi i młodzieżą na terenie całego województwa zachodniopomorskiego. Na wszystkie te działania KWP w Szczecinie pozyskuje fundusze z Urzędu Marszałkowskiego oraz z innych instytucji, którym bezpieczeństwo leży na sercu.

Do programu „*Bezpieczna Szkoła*” włączono na stałe tematykę handlu ludźmi. Policjanci Wydziału Komunikacji Społecznej uczestnicząc w szkoleniach, „*Dniach Bezpieczeństwa*”, radach pedagogicznych, spotkaniach z rodzicami zaczęli prezentować tę właśnie tematykę. Były to spotkania bardzo owocne: często zgłaszane były konkretne przykłady zachowania młodzieży, budzące zaniepokojenie rodziców i nauczycieli. Dodatkowo projekt od nauczycieli w nim uczestniczących wymaga aktywności. Mają oni obowiązek organizacji dla uczniów jednego dnia poświęconego bezpieczeństwu, z konspektem zajęć nastawionym na dużą aktywność młodzieży. Nauczyciele w ramach konkursu tworzą konspekty tych zajęć, które są potem wszystkie zgrywane i tworzą kolejne narzędzie kampanii dla wszystkich szkół na zajęcia o bezpieczeństwie.

W ramach projektu „*Policyjnego Studium Bezpieczeństwa*” raz w miesiącu nauczyciele z całego województwa uczestniczą w zajęciach z zakresu bezpieczeństwa – jednym z poruszanych tematów jest zjawisko handlu ludźmi.

KWP organizuje również konkurs pt. „*Profilaktyka oczami młodzieży*”. Wśród zaproponowanych tematów w ramach tego konkursu, znalazł się także ten dotyczący handlu ludźmi. Młodzież przygotowuje krótkie 3 minutowe filmy profilaktyczne i fotografie będące jednocześnie plakatami profilaktycznymi. Najlepsze filmy zgrywane są na płytę i dystrybuowane do szkół na terenie województwa zachodniopomorskiego. Filmy są ciekawym początkiem prowadzonej przez nauczycieli lekcji na temat bezpieczeństwa. Aby zachęcić młodzież do udziału w tym konkursie, od dwóch lat organizowane są również warsztaty telewizyjne w Telewizji Polskiej w Szczecinie i warsztaty fotograficzne ze znanymi reporterami i fotografami. W 2012 r. zgłoszono do konkursu 300 prac.

Ogromnym zainteresowaniem cieszyła się kampania z 2009 r. pt. „*Drink pod ochroną*”. Oprócz plakatów i ulotek najatrakcyjniejszym elementem kampanii były podkładki pod napoje z wbudowanymi testerami wykrywającymi tzw. „tabletkę gwałtu”. Podkładki te zostały sprowadzone z USA. Wszystkie nośniki informacyjne trafiły do lokali gastronomicznych i dyskotek na terenie większych miast województwa zachodniopomorskiego. Kampanią zainteresowały się wszystkie media i portale w Polsce. O podkładki dopytywali rodzice, nauczyciele, dziewczyny i chłopaki (podkładki zostały sprowadzone z USA). Na zorganizowanej konferencji prasowej zaproszony lekarz wyjaśnił, czym jest „tabletkę gwałtu”, jak działa i jakie są sposoby na jej podanie.

W 2010 r. wyprodukowany został także film z udziałem młodzieży gimnazjalnej podejmujący 3 podstawowe zagadnienia dotyczące handlu ludźmi: żebractwo, praca przymusowa, wykorzystywanie kobiet w seksbiznesie. Film trafił do wszystkich gimnazjów w województwie. Miał być swoistym załącznikiem do podjęcia dyskusji na tak trudne tematy podczas lekcji wychowawczych (dzisiaj mamy już przedmiot w szkołach traktujący o bezpieczeństwie – Edukacja dla Bezpieczeństwa). Założono, iż największym plusem i atutem tej produkcji jest gra aktorska młodzieży, w której opowiadają trzy różne historie. Aby wciągnąć w temat i zainteresować tak wymagającego odbiorcę, jakim jest młody, dorastający człowiek powinno sięgać się po nowe pomysły i rozwiązania. Historie opowiedziane przez rówieśników są chętniej przyjmowane niż prelekcja przygotowana przez dorosłych – nauczycieli czy policjantów.

Dzięki współpracy ze Szpitalem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zorganizowano także w 2011 r. szkolenie z udziałem lekarzy dla dyżurnych z garnizonu zachodniopomorskiego z zakresu postępowania z ofiarą handlu ludźmi.

W 2011 r. dzięki współpracy KWP w Szczecinie z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych zrealizowana została kampania pt. „*Świeży towar*”. Kampania adresowana była adresowana nie tylko do kobiet jako potencjalnych ofiar wykorzystania seksualnego, ale również do osób zagrożonych przymusową pracą. Plakaty i ulotki trafiały do szkół, do urzędów (np. Urządzie Wojewódzkim – przy biurze paszportowym), do biur turystycznych, informacji turystycznej, na lotnisko w Goleniowie, były eksponowane również na diaporamach (przystanki autobusowe – nowoczesne, z podświetleniami), billboardach na trasach dojazdowych nad morze oraz w dużych miastach, w autobusach komunikacji miejskiej oraz busach kursujących nad morze – tam robione były minifilmy, które wyświetlano podróżującym mieszkańcom województwa i turystom.

Głosy w dyskusji

Pani Olena Kalbus – Zachodnio-ukraińskie Centrum „Kobiece Perspektywy”

W latach 2005-2006 Zachodnio-ukraińskie Centrum „Kobiece Perspektywy” podjęło wspólne działania na rzecz przeciwdziałania handlowi ludźmi z Fundacją „La Strada”. W ramach współpracy, ukierunkowanej na wsparcie Straży Granicznej i Służby Celnej, pracownicy centrum wraz z wolontariuszami Fundacji „La Strada” pracowali na przejściach granicznych. Rezultatem działań było udzielenie w ciągu 3 dni, ponad 3 tys. konsultacji, nt. bezpiecznego wyjazdu za granicę ob. Ukrainy.

Analizując doświadczenia projektu w latach 2005-2006 należy podkreślić konieczność realizacji podobnych projektów, nie tylko na przejściu polsko-ukraińskim, ale również na przejściach granicznych ze Słowacją, Rumunią, Węgrami, z zaangażowaniem organizacji i instytucji pozarządowych i wolontariuszy po obu stronach granic ww. państw. Projekty, w których zaangażowane będą organizacje i instytucje pozarządowe i wolontariusze po obu stronach wyżej wymienionych granic stanowią konieczność w budowaniu świadomości obywateli nt. zagrożenia handlu ludźmi i bezpiecznych wyjazdów za granicę.

Pan Oleg Moroz – Straż Graniczna, Ukraina

Wiele osób wyjeżdżających za granicę nie korzysta z materiałów lub ulotek informacyjnych z podanymi numerami pomocnych telefonów, które najczęściej poprzedzone są innymi numerami kierunkowymi. W związku z tym, istnieje potrzeba ujednoczenia we wszystkich państwach numerów, a także wprowadzenia możliwości wysłania na te numery krótkich wiadomości SMS-owych. Z uwagi na fakt, iż bardzo często ofiara handlu ludźmi czy pracy przymusowej nie posiada telefonu komórkowego, ponieważ jest jej zabierany/odbierany, a jedynie otrzymuje możliwość wykonania krótkiej pojedynczej rozmowy, wobec czego łatwy do zapamiętania numer ułatwiłby poinformowanie odpowiednich instytucji.

IV. Sposoby zbierania danych dotyczących ofiar handlu ludźmi – doświadczenia polskie – Pani Urszula Kozłowska, Zespół do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, MSW RP

Handel ludźmi należy do najbardziej poważnych naruszeń praw człowieka i ludzkiej godności na całym świecie. Zwalczanie procederu handlu ludźmi jest jednym z priorytetowych działań, zgodnie z przepisami unijnymi oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych. Zgodnie z art.3 „Protokołu o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi”⁶, z 2001 r., który stanowi uzupełnienie do Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, handel ludźmi oznacza:

---

⁶ <http://www.kcik.pl/doc/PROTOKOL%20Z%20PALERMO.pdf>

„werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób, z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły, lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania. Wykorzystanie obejmuje, jako minimum, wykorzystywanie prostytutki innych osób, lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie, albo usunięcie organów”.

W dniu 8 września 2010 r. weszła w życie nowelizacja polskiego kodeksu karnego wprowadzająca definicję handlu ludźmi.⁷ Zgodnie z polskim systemem prawnym handel ludźmi odbywa się w celu wykorzystania osoby, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytutce, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka lub w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte takie metody lub środki, jak przemoc lub groźba bezprawna, uprowadzenie, podstęp, wprowadzenie w błąd albo wyzyskanie błędu. (§22 art. 115 k.k.).

W polskim kodeksie karnym przestępstwo handlu ludźmi oraz czynienia do niego przygotowań penalizowane jest w art. 189 a § 1 i 2:

art. 189a

§ 1. Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi Departamentu Polityki Migracyjnej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych RP zbiera i analizuje dane dotyczące osób będących ofiarami handlu ludźmi w oparciu o informacje przygotowane przez Centralny Zespół dw. z Handlem Ludźmi CBS Komendy Głównej Policji, Biuro ds. Przestępczości Zorganizowanej Prokuratury Generalnej oraz Ministerstwo Sprawiedliwości. Są to jednak podstawowe informacje, głównie o sprawcach handlu ludźmi. Dlatego poszczególne podmioty – samodzielnie lub we współpracy z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych – opracowały nowe sposoby zbierania i analizy danych.

1. Dane Prokuratury

Departament do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Generalnej zajmuje się koordynacją działalności prokuratury w zakresie ścigania handlu

---

7

http://www.msw.gov.pl/portal/pl/387/8528/Dn_8_wrzesnia_2010_wchodzi_w_zycie_nowelizacja_kodeksu_karnego_wprowadzajaca_de.html

ludźmi. Wyznaczony prokurator sprawuje zwierzchni nadzór służbowy i procesowy nad postępowaniami o przestępstwa z art. 189 § 1 i 2 k.k. oraz art. 211a k.k. prowadzonymi w prokuraturach apelacyjnych oraz innych jednostkach organizacyjnych prokuratury.

Opracowane wyniki danych dotyczyły w roku 2011 około 136 spraw. Wśród osób oskarżonych o przestępstwa handlu ludźmi najczęściej było obywateli RP (18 osób). Pozostałe osoby to cudzoziemcy: ob. Bułgarii (2), Rosji (1), Białorusi (1).

Pokrzywdzonymi byli obywatele głównie Białorusi (35), Rumunii (13), Ukrainy (10) oraz Bułgarii. Popelnione przestępstwa dotyczyły prostytucji i innych form wykorzystania seksualnego (27), innych form poniżających godność człowieka (6), pracy przymusowej lub usług o charakterze przymusowym (5) i żebractwa (3).

Dane przesyłane przez Prokuraturę Generalną przedstawiają wyniki z postępowań przygotowawczych w sprawach o handel ludźmi, liczbę osób oskarżonych i pokrzywdzonych na terenie Polski, z uwzględnieniem ofiar małoletnich oraz cudzoziemców.

2. Dane Centralnego Zespołu dw. z Handlem Ludźmi CBS KGP

Centralny Zespół dw. z Handlem Ludźmi Komendy Głównej Policji przygotowuje roczny raport dotyczący tendencji o formach handlu ludźmi, w którym wskazuje jednostki prowadzące postępowania. Raport zawiera dokładny opis spraw (w tym informacje o sprawcy, ofierze, przebiegu procedury przestępczego, oprowadzonych czynnościach w sprawie czy o fakcie oskarżenia – przedstawienia zarzutów o handel ludźmi), a także informację o tym, czy została udzielona pomoc ofierze handlu ludźmi.

3. Dane opracowywane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

a) dotyczące *Programu wsparcia dla cudzoziemców*

Od 2006 r. organizacja pozarządowa wyłoniona w drodze otwartego konkursu ofert prowadzi na zlecenie Ministra Spraw Wewnętrznych zadanie zlecone pn. *Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*. Program przeznaczony jest wyłącznie dla ofiar cudzoziemskich i wyłącznie dla tych, które zostały formalnie zidentyfikowane jako ofiary tego przestępstwa przez organy ścigania (Policję lub Straż Graniczną) lub prokuraturę. Od IV 2009 r. *Program* jest częścią szerszego zadania publicznego pn. Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi (KCIK).

W celu zebrania podstawowych danych na temat osób, którym świadczona jest pomoc oraz celem zebrania podstawowych danych mających na celu ocenę *Programu*, MSW zbiera dane dotyczące:

- liczby ofiar,
- płci ofiar,
- kraju pochodzenia ofiar,
- formy wykorzystania ofiar,
- czasu pobytu w programie,
- legalności pobytu i legalizacji pobytu (fakt współpracy z organami ścigania),

- czas na zastanowienie,
- instytucji zgłaszających ofiarę do *Programu*.

b) dotyczące ofiar objętych pomocą Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi

Z chwilą utworzenia Krajowego Centrum możliwe stało się świadczenie pomocy dla nowych grup beneficjentów i tym samym z pomocy KCIK mogą korzystać:

- Obywatele RP;
- Cudzoziemcy (zidentyfikowani i niezidentyfikowani jako ofiary handlu ludźmi przez organy ścigania i prokuraturę).

Jednocześnie ilość danych zbieranych za pomocą KCIK na potrzeby MSW znacznie się rozszerzyła. Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi MSW opracował ankietę służącą zebraniu danych na temat beneficjentów pomocy celem określenia ich potrzeb i tym samym możliwości dostosowania do nich oferty pomocy, a także poznania profilu ofiar celem możliwości tworzenia polityki państwa czy planowania działań prewencyjnych.

Dane są zbierane przez pracowników KCIK za zgodą ofiary.

Podstawowe informacje:

- Cudzoziemiec / ob. RP
- Fakt identyfikacji
- Instytucja

-
- Płeć
  - Wiek
  - Narodowość
  - Legalność pobytu w momencie identyfikacji

Rekrutacja i transport:

- Kraj, w którym dokonano rekrutacji
- Przekroczenie granicy
- Formy eksploatacji
- Kraj eksploatacji
- Sposób uwolnienia

Pomoc:

- Program / KCIK / Pomoc społeczna / inne
- Rodzaje pomocy
- Legalizacja pobytu

- Zeznania

Informacje dodatkowe:

- Dzieci
- Praca / zajęcie w momencie rekrutacji
- Powód opuszczenia domu / wyjazdu
- Metoda rekrutacji
- Obietnica przedstawiona ofierze
- Transport
- Formy kontroli
- Zdrowie
- Powrót do kraju pochodzenia
- Bezpieczeństwo (ochrona Policji)
- Kompensata
- Fakt wcześniejszego wykorzystania
- Pomoc za granicą (w sytuacji ob. RP)

Poniższe dane z 2010 r. dotyczą zaledwie 157 zgłoszeń, co stanowi 58% osób, którym pracownicy KCIK udzielili pomocy. Dane dotyczą 111 cudzoziemców i 46 obywateli RP. Z ww. osób zaledwie 44 to osoby o potwierdzonym statusie ofiary handlu ludźmi.

Za alarmujący należy uznać fakt, iż większość osób (42%) to osoby, które bezpośrednio zwróciły się do KCIK o pomoc, podczas gdy osób zidentyfikowanych przez organy ścigania było znacznie mniej (12% pokrzywdzonych). 12% to osoby, które uzyskały pomoc w wyniku zgłoszenia/aktywności organizacji pozarządowej. Pozostałe osoby zgłosiły: 8% - osoby prywatne, np. klienci agencji towarzyskich, 5% - rodzina, 5% - konsulaty krajów pochodzenia, 4% - pracownicy socjalni oraz 2% - organizacje międzynarodowe.

Zdecydowaną większość wśród beneficjentów pomocy stanowiły osoby pełnoletnie (95%), w większości były to kobiety (75%). Mężczyźni to wyłącznie cudzoziemcy wykorzystywani w handlu ludźmi do pracy przymusowej.

Na podstawie zebranych danych widać, iż najwięcej osób to osoby zwerbowane do pracy, stąd werbunek często odbywał się przez agencje pośrednictwa pracy (63 osoby) czy ogłoszenia (14 osób). Bardzo często sprawcy nawiązywali kontakt z pokrzywdzonymi osobiście (49 osób).

Wobec ofiar sprawcy stosowali różne metody kontroli i wymuszenia posłuszeństwa, przy czym najczęściej stosowano groźby bezpośrednie, co dotyczyło ponad 50 osób, ale także ograniczanie poruszania się (przemieszczania), wciągnięcie w długi, agresję fizyczną czy zabór dokumentów.

Najczęściej ofiary potrzebowały pomocy prawnej, pomocy tłumacza oraz pomocy humanitarnej.

Zaprezentowane wyżej wyniki to tylko wybrane dane. Pełne analizy dotyczące *Programu wsparcia*, jak i ofiar objętych pomocą KCIK prezentowane są w publikacjach MSW (www.msw.gov.pl/thb).

V. Zasady współpracy między instytucjami zaangażowanymi w zwalczanie i przeciwdziałanie handlowi ludźmi w Polsce postępowanie polskiej policji z ofiarami handlu ludźmi – Pan Andrzej Kędzierski, Wydział Kryminalny Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie

W Polsce definicję handlu ludźmi do kodeksu karnego wprowadzono dn. 8 września 2010 r. (art. 115 § 22). W porównaniu z wcześniej obowiązującymi przepisami Unijnymi sprzed 2010 r. - bardziej sprecyzowane zostało sprawstwo przestępców. Szczególnie istotny jest zapis art. 189 § 2 kk. który karze przestępców również za samo przygotowanie do tego procederu. Przestępstwo handlu ludźmi to zbrodnia, dlatego też dolna granica kary pozbawienia wolności jest od lat trzech. Podczas popełniania tego przestępstwa występują również inne czyny karane, które są wykorzystywane przez prokuratorów prowadzących śledztwa celem uzupełnienia zarzutów (pozbawienie wolności, groźba karalna, stasowanie przemocy).

Ofiarę w KWP w Szczecinie identyfikuje się w oparciu o cztery punkty:

- **zawiadomienie instytucji** – jako przykład zostały omówione dwa przypadki: psychologa prowadzącego badania z osobą małoletnią, której proces demoralizacji bardzo postępował. Podczas tego badania małoletnia przyznała się, iż została sprzedana do domu publicznego w Niemczech. Psycholog, po otrzymaniu tej informacji, zawiadomił Policję o popełnionym przestępstwie. Małoletnia została objęta Programem wsparcia i ochrony ofiary świadka handlu ludźmi,⁸ a sprawcy zostali skazani na karę 5 lat pozbawienia wolności. Podobna sytuacja miała miejsce z prawnikiem, któremu podczas rozmowy klientka zwierzała się, iż była podstępem zmuszana do świadczenia usług seksualnych.

- **zgłoszenie się osoby pokrzywdzonej do Policji (kontrola agencji towarzyskich)** – na terenie województwa zachodniopomorskiego funkcjonuje około 30 agencji towarzyskich. Policja zachodniopomorska wspólnie ze strażnikami Straży Granicznej prowadzi w tych agencjach kontrole pod kątem legalności pobytu kobiet tam pracujących. Podczas tych wizyt wizerunek funkcjonariuszy jest zapamiętywany przez te kobiety i w przypadku podjęcia decyzji o podjęciu współpracy z Policją – kobiety chciały rozmawiać wyłącznie z funkcjonariuszami wykonującymi czynności w agencji.

---

⁸ Program jest realizowany jako część zadania publicznego realizowanego przez Fundację La Strada pn. Krajowe Centrum Interwencyjno –Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi, jako zadanie zlecone przez Ministra Spraw Wewnętrznych do realizacji organizacjom pozarządowym wyłonionym w drodze otwartego konkursu ofert.

- **ustalenie osoby pokrzywdzonej przez Policję** – w wyniku własnej pracy policyjnej ustalane są również osoby, które mogą być pokrzywdzone tym przestępstwem, prowadzone są z nimi rozmowy i jeśli decydują się one na złożenie zeznań, podejmowane są określone czynności przygotowawcze;
- **zawiadomienie organizacji pozarządowej** – informacje są przekazywane również bezpośrednio Policji przez organizacje pozarządowe.

Na podstawie art. 5 i art. 5a, w związku z art. 7 pkt. 7a (*potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi*) ustawa z dnia 5 marca 2004 r. o pomocy społecznej, obywatelowi polskiemu i cudzoziemcowi, na którego szkodę popełnione zostało przestępstwo handlu ludźmi, przysługuje prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego. Każdorazowo należy ocenić sytuację pokrzywdzonego i decydować o zawiadomieniu ośrodka pomocy społecznej, jak również rozważenia wszczęcia odrębnego postępowania administracyjnego mającego na celu rozpoczęcie procedury związanej z przyznaniem zasiłku. Istotne jest również potwierdzenie przez Prokuraturę, Policję lub Straż Graniczną nadania osobie statusu pokrzywdzonego w postępowaniu o handel ludźmi, udzielenie wsparcia i schronienia ofiarom.

W praktyce wygląda to tak, że jeśli Policja ma do czynienia z osobą pokrzywdzoną, bez względu na to czy jest to obywatel Polski czy cudzoziemiec, informowany jest o tym Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Szczecinie. Ustalany jest również termin przyjazdu z osobą pokrzywdzoną. Pracownicy socjalni tego ośrodka przeprowadzają z pokrzywdzoną/pokrzywdzonym pierwszy wywiad środowiskowy. Pracownik ten po tej rozmowie decyduje o zakresie udzielonej pomocy. Osobie pokrzywdzonej udzielone zostaje schronienie do czasu zakończenia czynności procesowych przez prokuratora, a jeśli jest to cudzoziemiec – to do czasu wykonania czynności procesowych w Sądzie Rejonowym. Miejsca schronienia ofiar są znane tylko kilku funkcjonariuszom z Komendy Wojewódzkiej w Szczecinie. Mniej więcej w tym samym czasie funkcjonariusze Policji kontaktują się z Fundacją La Strada w celu zakwalifikowania ofiary do Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi Fundacji. Po ustaleniu z Fundacją terminu i miejsca pobytu ofiary, pracownik socjalny przewozi osobę pokrzywdzoną do wskazanego miejsca.

Zgłoszenia do Programu dokonuje się na podstawie odpowiedniego formularza, w którym wskazuje się dane osoby pokrzywdzonej, a także informację o legalności pobytu, określona jest forma eksploatacji i informacja o złożeniu zeznań przez pokrzywdzonego, wskazuje się również dane funkcjonariusza Policji lub Straży Granicznej odpowiedzialnego za wykonanie czynności w sprawie, a także dane Prokuratora prowadzącego sprawę. Określa się również rodzaj wsparcia: czy osoba chce być objęta pomocą w ramach programu objęci są wyłącznie cudzoziemcy, którzy współpracują z organami ścigania Krajowego Centrum (KCIK)⁹, czy programem wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi. Pomoc KCIK prowadzona jest w ramach zadania publicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Pomoc, tj. np. porady czy udzielenie bezpiecznego schronienia, w całości finansowana jest z budżetu państwa i nadzorowana jest przez MSW.

---

⁹Pomocą w ramach Programu objęci są wyłącznie cudzoziemcy, którzy współpracują z organami ścigania. Polacy, cudzoziemcy, którzy nie chcą nawiązać kontaktu z organami ścigania czy cudzoziemcy niezidentyfikowani pilnowani przez organy ścigania ani przez Prokuraturę jako ofiary handlu ludźmi, a będący nimi w opinii ekspertów KCIK mogą być objęci pomocą świadczoną w ramach KCIK.

Formularz jest wysyłany faxem do pięciu instytucji, które zbierają informacje na ten temat. Jeśli Policja ma do czynienia z ofiarami małoletnimi, musi wystąpić ze stosowym wnioskiem do Sądu Rodzinnego. Dla małoletniej ofiary musi być ustanowiony kurator sądowy KWP w Szczecinie nie miała do czynienia z ofiarą małoletnią, od czasu kiedy funkcjonuje nowy system pomocy ofiarom handlu ludźmi.

Na terenie województwa zachodniopomorskiego znajduje się ośrodek, w którym schronienie mogą znaleźć małoletnie ofiary handlu ludźmi. Małoletnia osoba przyjmowana jest do takiej placówki na podstawie postanowienia Sądu lub na podstawie wniosku o umieszczenia małoletniego w placówce. O umieszczeniu w placówce opiekuńczo - wychowawczej Dyrektor informuje Centrum Pomocy Rodzinie. Pracownik Centrum Pomocy rodzinie musi przekazać dokumentację, w tym formularz zgłoszeniowy dziecka, oraz przekazać istotne informacje na temat sytuacji dziecka i jego potrzeb, jak i kondycji psychofizycznej. Małoletni jest natomiast informowany o zasadach obowiązujących na terenie placówki, czyli o swoich prawach i obowiązkach. W przypadku zaobserwowania próby nawiązania kontaktu z małoletnim, dyrektor placówki informuje o tym fakcie Policję. Przesłuchanie dziecka musi odbywać się w pomieszczeniu do tego przygotowanym, w obecności biegłego psychologa oraz ustanowionego kuratora. Czynności procesowe z udziałem dziecka muszą być realizowane, w jak najkrótszym czasie i bez wielokrotnego powtarzania. Koniecznym jest, aby podczas wykonywania wszystkich czynności dziecko czuło się bezpiecznie.

Podobna sytuacja dotyczy cudzoziemców, którzy są zidentyfikowani, jako pokrzywdzeni przestępstwem handlu ludźmi. Jeśli dana osoba przebywa na terenie Rzeczypospolitej Polski nielegalnie, można jej pobyt zalegalizować na czas oznaczony, nie dłuższy niż 3 miesiące.

Z wnioskiem do Wojewody w tej sprawie zwraca się Policja lub Straż Graniczna (ustawa o cudzoziemcach z dnia 13 czerwca 2003 r. z późniejszymi zmianami). Jeśli jednak osoba ta nie chce składać zeznań, to wtedy opuszcza granice państwa i wtedy jej nielegalny pobyt nie jest rejestrowany w Polsce. Obserwuje się od 2 do 3 trzech lat tendencję przestrzegania przepisów i terminów wiz pobytowych przez cudzoziemców przebywających i pracujących na terenie RP.

KWP w Szczecinie współpracuje z Fundacją La Strada oraz Stowarzyszeniem Da-Du . Zadaniem jest docieranie do osób trudniących się prostytutką w agencjach mieszkaniowych i na trasach dojazdowych do Szczecina za pomocą grupy interwencyjnej, w której pracują trzy osoby: psycholog, terapeuta i policjant. Psycholog i terapeuta namawiają do bezpiecznego uprawiania prostytutki, natomiast zadaniem policjanta jest uświadomienie kobiety, żeby nie płaciły tzw. haraczu (wymuszenia rozbójniczego). Wizyty te i rozmowy pomagają Policjantowi w pracy operacyjnej. W Polsce uprawianie prostytutki (własnej) i czerpanie z tego z tego tytułu korzyści materialnych nie jest karane. Karze podlegają jednak ci, którzy zmuszają lub nakłaniają do nierządu (sutenerzy) i czerpią korzyści majątkowe z uprawiania prostytutki przez inną osobę art. 203 i art. 204 § 1, § 2, § 3 k.k.¹⁰

---

¹⁰ Według ustawodawstwa ukraińskiego prostytutka jest karana według kodeksu administracyjnego, natomiast sutenerstwo według kodeksu karnego.

Dodatkowo z racji swojego położenia KWP w Szczecinie pracuje z organizacjami pozarządowymi z Niemiec np. Belladonna, Kobra – w każdym landzie funkcjonuje po kilka takich organizacji.

Na podstawie art. 90 § 1 k.p.k. w postępowaniu sądowym do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego, udział w postępowaniu może zgłosić przedstawiciel organizacji społecznej, jeżeli zachodzi potrzeba ochrony interesu społecznego lub ważnego interesu indywidualnego. Sąd dopuszcza przedstawiciela organizacji społecznej, jeżeli leży to w interesie wymiaru sprawiedliwości. Może on wtedy uczestniczyć w rozprawie, wypowiadać się i składać oświadczenia na piśmie (art. 91 k.p.k.). Przedstawiciel może również zabierać głos po zamknięciu przewodu sądowego. Przewodniczący składu sędziowskiego udziela głosu stronom, ich przedstawicielom oraz przedstawicielowi społecznemu.

Kodeks karny przewiduje również zadośćuczynienie lub odszkodowanie dla ofiary, jako środek karny dla przestępcy (art. 49 § 1 k.k.). Sąd może orzec na wniosek poszkodowanego lub innej osoby uprawnionej obowiązek naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody, w całości lub w części lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Nałożenie tego obowiązku przez Sąd ma charakter obligatoryjny tylko na wniosek pokrzywdzonego lub osoby uprawnionej. Sąd, zamiast obowiązku wymienionego w § 1, może orzec na rzecz pokrzywdzonego nawiązkę (art. 46 § 2 k.k.). W procesie karnym, w celu zaspokojenia roszczeń majątkowych, możliwe jest również wniesienie powództwa cywilnego, tzw. powództwo adhezyjne.

Osoba pokrzywdzona może opuścić Program wsparcia wtedy, kiedy zostaną zakończone wszystkie czynności procesowe. Zdarza się, że ofiara rezygnuje z udziału w Programie jeszcze przed zakończeniem sprawy sądowej. Organizacja sprawująca opiekę nad ofiarą informuje o tym prokuratora prowadzącego śledztwo bądź policjanta prowadzącego czynności z udziałem pokrzywdzonej osoby. W przypadkach kiedy ofiara jest obcokrajowcem, organizacja sprawująca opiekę informuje organizację pozarządową z państwa pokrzywdzonej osoby oraz prokuratora i policjanta prowadzącego sprawę.

VI. Aspekty przeciwdziałania operacyjno-poszukiwawczego handlu ludźmi na odcinku zachodnim zarządu regionalnego ukraińskiej Straży Granicznej – Pan Oleg Moroz, Funkcjonariusz Straży Granicznej na Ukrainie

Handel ludźmi to jedno z najbardziej haniebnych przestępstw w XXI w. i jedna z najokrutniejszych form wyzysku człowieka przez człowieka. Nie ma na świecie państwa, które byłoby wolne od problemu handlu ludźmi. Proceder ten pociąga za sobą bardzo złe następstwa, zarówno dla ofiar, jaki i dla instytucji państwa. Zjawisko handlu ludźmi pojawiło się w Ukrainie na początku lat 90. Jakkolwiek Ukraina stara się zrobić wszystko, aby przeciwdziałać temu zjawisku to niestety zjawisko to nabiera katastrofalnych rozmiarów.

Jedną z głównych przyczyn jest bardzo zły stan gospodarki Ukrainy i wysoki poziom bezrobocia. Społeczeństwo ukraińskie staje się coraz uboższe, szczególnie młodzież. Znaczenie ma również położenie geograficzne Ukrainy. Znaczną część społeczeństwa stanowią osoby o wysokich kwalifikacjach i wyższym wykształceniu, jednak osoby te nie otrzymują odpowiedniego wynagrodzenia za swoją pracę. Walka z problemem handlu ludźmi wymaga szerokiego przeciwdziałania i współdziałania różnych organów. Należy połączyć wysiłki prokuratury, organów ścigania i organizacji pozarządowych.

W procesie przeciwdziałania handlowi ludźmi funkcjonariusze Straży Granicznej Ukrainy starają się przede wszystkim ustalić mechanizm poszukiwania i werbunku ofiar, ustalić ofiary i świadków przestępstwa, jak również mechanizm dokonywania transakcji finansowych i kanałów przerzutowych – szczególnie pracownicy operacyjni z uwagi na zorganizowany charakter działalności grup przestępczych. Działalność poszukiwawczo – operacyjna funkcjonariuszy Straży Granicznej może efektywnie przeciwdziałać handlowi ludźmi w różnych stadiach tego procederu – od zwerbowania do przekazania ofiary. Funkcjonariusze odpowiadający za kontrole graniczne mają ograniczoną możliwość, co do miejsca i czasu wychwytywania ofiar handlu ludźmi podczas przekraczania granicy państwa chyba, że jest to nielegalna próba przekroczenia granicy, wtedy można stwierdzić jaki charakter ma działalność przestępcza.

W poszczególnych stadiach procederu: werbowania i zorganizowanego transportu przez granice państwa, zastosowanie działań operacyjnych i operacyjno-technicznych ma decydujące znaczenie dla zbierania odpowiednich danych i informacji, które mogą znaleźć potwierdzenie w prowadzonym śledztwie i po odpowiednim opracowaniu mogą być w przyszłości wykorzystywane jako bezpośrednie materiały dowodowe podczas procesu, sądowego. Cechy szczególne operacyjnego przeciwdziałania handlowi ludźmi są bezpośrednio związane z mechanizmami tego procederu a warunkiem sukcesu jest fakt wyobrażenia sobie przebiegu przestępstwa i jego poszczególnych elementów. Wiedzę tą można pozyskać z materiałów operacyjnych zgromadzonych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej Ukrainy.

Pierwszym stadium procederu jest przygotowanie do przestępstwa, elementami składowymi tego stadium są:

- szukanie osób współuczestniczących;
- porozumienie co do zamierzonych działań;
- stworzenie warunków sprzyjających (np. utworzenie fikcyjnej agencji zatrudnienia czy agencji turystycznej).

Eksploatujący i kupujący ofiarę jest przeważnie obywatelem innego państwa i jest on najczęściej właścicielem legalnego bądź nielegalnego biznesu, w którym planuje wykorzystanie ofiary. Werbujący jest przeważnie obywatelem Ukrainy i podczas przebywania poza granicami Ukrainy w charakterze turysty lub osoby pracującej, zawiera znajomość z kupującym i ustala warunki transakcji. Osoba werbująca samodzielnie lub z pomocą innych osób popełnia przestępstwo z art. 149 kodeksu karnego Ukrainy. O wiele rzadziej występują przypadki, kiedy eksploatujący zainteresowany wykorzystywaniem i zmuszaniem do pracy sam werbuje lub szuka osób werbujących na terenie Ukrainy.

Przykład nr 1

Dwóch mieszkańców Charkowa w północno-wschodniej Ukrainie zamieściło ogłoszenie, w którym obiecywali legalne zatrudnienie za bardzo dobre wynagrodzenie poza granicami państwa. Zwerbowane „chętne” osoby zostały przewiezione z Charkowa do miasta

Biełgorod w Federacji Rosyjskiej, a następnie do Moskwy, przez punkt kontrolny Charków pasażerski. Tam zostali sprzedani rosyjskiej grupie przestępczej, która biciem i bardzo złym traktowaniem zmuszała ich do pracy na budowie. Ofiary mieszkały w bardzo złych warunkach socjalnych zabrano im również paszporty, a za pracę nie otrzymywały wynagrodzenia. Zastraszone i bez środków finansowych nie były w stanie wrócić do Ukrainy.

Przykład nr 2

W grudniu 2008 r. pracownicy charkowskiej Straży Granicznej, wspólnie z OKPP Kijów i członkami Policji Kryminalnej Ukrainy w ob. dniepropietrowskim, w punkcie granicznym Boryspol podczas kontroli granicznej lotu nr 273 na trasie Kijów – Dubaj ustalili, że na pokładzie samolotu przebywała obywatelka Ukrainy, mieszkająca w mieście Krzywy Róg oraz jej dwaj towarzysze – P. i Ł. pracownicy agencji ślubnej w mieście Dniepropetrowsk. Planowali oni przewieźć z Ukrainy do Emiratów Arabskich kobietę w celu jej wykorzystania seksualnego. W toku dalszej pracy operacyjnej ustalono, iż agencja była fikcyjną działalnością obywatela T., który zlecił dwóm wspomnianym obywatelom zwerbowanie ofiary.

Handel ludźmi składa się z następujących etapów:

- objęcie kontrolą ofiary;
- porwanie osoby;
- zwerbowanie lub pozbawienie wolności;
- transport;
- przekazanie i odbiór;
- wykorzystanie.

Sprawcy przejmują kontrolę nad osobą można dokonać za pomocą werbowania lub porwania lub innych działań związanych z pozbawieniem wolności. W większości przypadków jest to werbowanie poprzez przekonywanie, wywieranie wzmożonego nacisku psychicznego, apelowanie do poczucia własnego egoizmu i pięknych perspektyw życiowych, szantaż, groźenie przemocą fizyczną oraz umieszczenie ofiary w szczególnie złych i poniżających warunkach, stosowane są również narkotyki i inne używki. Podczas przekonywania werbownik opisuje bardzo dobre warunki socjalne i finansowe proponowanej pracy, np. na swoim własnym przykładzie, szczególnie akcentując brak perspektyw na Ukrainie.

Przykład nr 3

W czerwcu 2008 r. na terenie obwodu ługańskiego funkcjonariusze Straży Granicznej zatrzymali obywatelkę Ukrainy, która usiłowała przedostać się na teren Federacji Rosyjskiej wraz z dwiema dziewczynami. Obie dziewczyny były sierotami i mieszkały w jednym z przygranicznych miasteczek. Ustalono, iż kobieta, jako była wychowanka sierocińca, zwerbowała dziewczyny w celu ich seksualnego wykorzystania, obiecując im bardzo dobrze płatną pracę. Aby zdobyć zaufanie dziewczyn, opowiedziała im swoją historię, że podobnie jak one była sierotą, której pomogli dobrzy ludzie i ma teraz świetnie płatną pracę.

Przykład nr 4

W lutym 2009 r. podczas patrolu w obwodzie dnepropietrowskim zatrzymano obywatelkę narodowości romskiej. T. wraz z obywatelką Ukrainy, inwalidką grupy I, która posiadała dług u T. W zamian za pożyczone pieniądze na opłaty za gaz, obywatelka Ukrainy została zmuszona do odpracowania długu za granicą (tzw. niewolnictwo finansowe). Widoczne inwalidztwo ofiary wykorzystane zostało do zwerbowania jej w celu żebractwa na terenie Federacji Rosyjskiej.

Przykład nr 5

W maju 2006 r. w obwodzie ługańskim funkcjonariusze Straży Granicznej wraz z funkcjonariuszami Milicji zatrzymali dwóch obywateli Federacji Rosyjskiej którzy starali się przetrwać przez granicę ukraińsko – rosyjską trzy obywatelki Ukrainy (w tym dwie niepełnoletnie) w celu ich seksualnego wykorzystywania na terenie Federacji Rosyjskiej. Uwagę funkcjonariuszy zwrócił zły stan psychiczny i fizyczny kobiet. Zastosowano wobec nich tzw. zombowanie, tj. doprowadzenie osoby do skrajnego wyczerpania fizycznego. W procesie tym ofiara jest izolowana, nie pozwala się jej na jakiegokolwiek kontakt społeczny, ustala się dla niej tzw. nietradycyjny porządek dzienny. W następstwie tego ofiara traci zaufanie do wszystkich i kiedy jest w stanie skrajnego wyczerpania fizycznego i psychicznego, przewozi się ją na granicę państwa, tam wręcza się jej paszport i zmusza do samodzielnego przekroczenia granicy państwa.

Przykład nr 6:

W grudniu 2006 r. na przejściu granicznym Sumsk zgłosiły się do funkcjonariuszy Straży Granicznej dwie niepełnoletnie obywatelki Ukrainy, które uciekły z agencji towarzyskiej z Moskwy. Ustalono, że dziewczyny zostały porwane 3 miesiące temu z ulicy jednego z ukraińskich miast i przewieziono do agencji towarzyskiej do Moskwy.

Przekroczenie granicy może odbywać się w sposób legalny lub nielegalny. W przypadku ofiar nielegalne przekroczenie granicy odbywa się w przypadku różnorodnego rodzaju samochodowych schowkach.

Na międzynarodowych transach transportowych funkcjonariusze ukraińskiej Straży Granicznej kontrolując kobiety, szczególnie zwracają uwagę i sprawdzają:

- czy miejsce pochodzenia podane w dokumentach jest prawdziwe;
- gdzie i kiedy wydany został paszport;
- wiek i cel wyjazdu za granicę;
- zwracana jest również uwaga na jej wygląd zewnętrzny, stan fizyczny, psychiczny i emocjonalny.

Ćwiczenia praktyczne w dwóch gryпах – uczestnicy szkolenia zostali podzieleni na dwie grupy, polską i ukraińską. Ich zadaniem było pokazanie scenek nt. handlu ludźmi.

Scenka nr 1 pokazująca sposób werbowania.

W scenie udział biorą: Mama, syn Jura 15-16 lat – zapalony piłkarz, Tata, Pan – obywatel Holandii.

Do grającego na boisku w piłkę nożną Jury podchodzi nieznajomy. Pan wygląda bardzo elegancko, mówi po ukraińsku z obcym akcentem. Często je Jurę napojem Coca-Cola, którego chłopiec jeszcze nigdy nie pił i chwali się, że dobrze gra w piłkę. Mężczyzna wypytuje chłopca od kiedy gra w piłkę, a także zaczyna opowiadać skąd przyjechał i informuje go, że poszukuje młodych gwiazd piłki nożnej do nowego klubu piłkarskiego. Obcokrajowiec zapewnia, że drużyna posiada już bardzo znanego trenera, kilku piłkarzy i na Ukrainie poszukują takich zawodników jak Jura, mówi też, że będzie mógł zarobić mnóstwo pieniędzy – tyle, ile słynne gwiazdy piłki nożnej. Jura odpowiada, że chłopiec zgadza się na wszystko, bo piłka nożna to jego marzenie, gra w nią całymi dniami, ale o zgodę na wyjazd musi zapytać rodziców. Nieznajomy zgadza się i od razu udają się do domu Jury, w którym zastają Mamę Jury. Kobieta w pierwszym momencie myśli, że Jura coś przeskrobał i nieznajomy przyszedł na skargę. Pan wyjaśnia że chce zabrać Jurę do Holandii, żeby mógł tam szlifować swój olbrzymi talent piłkarski. Mama odpowiada, że nie stać jej na wyjazd zagraniczny syna i na opłacanie jego pobytu w Holandii. Nieznajomy zapewnia kobietę, że klub piłkarski wszystko sponsoruje: koszty przejazdu, utrzymania, treningi, a także wykształcenie i zorganizuje cały pobyt. Oświadcza, że to jedyna i niepowtarzalna szansa dla Jury i decyzję trzeba podjąć natychmiast. Decyzja zostaje podjęta – rodzice skuszeni propozycją i piękną wizją przyszłości syna oddają go w ręce nieznajomego.

Przykładowa lekcja na temat handlu ludźmi w technikum dla 15-16- latków.

Na lekcje do technikum przychodzi Policjant, aby porozmawiać na temat handlu ludźmi. Rozpoczyna zajęcia od pytania, jak młodzież rozumie definicję handlu ludźmi. Młodzież odpowiada, że to taka sytuacja, kiedy jedna osoba sprzedaje drugą osobę trzeciej osobie. Policjant wyjaśnia, iż być może ich rodzice, ktoś z rodziny czy sąsiedztwa, starając się polepszyć swoją sytuację materialną, poszukuje dobrze płatnej pracy. W gazetach można spotkać ogłoszenia, w których proponowana jest praca, za którą w krótkim czasie można zarobić naprawdę duże pieniądze. Policjant tłumaczy uczniom, że nie ma nic za darmo i że za tymi ogłoszeniami kryją się oszuści gdyż werbowanie, czyli poszukiwanie osób i namawianie ich do czegoś, jest już przestępstwem. Zatem handel ludźmi to: zmuszanie do pracy i seksualne wykorzystanie.

Scenka nr 2 dotycząca pracy przymusowej.

Do ukraińskiego milicjanta przychodzi mężczyzna, który pisemnie poinformował Milicję, iż był zmuszany do świadczenia pracy. Milicjant prosi aby opowiedział on jak do tego doszło, i co się wydarzyło. Mężczyzna opowiada, że pod jego dom dobrym autem podjechał mężczyzna, który zaproponował mu pracę w Polsce w gospodarstwie rolnym i na budowie za 1000 Euro. Tymczasem za 3 miesięczną pracę otrzymał wynagrodzenie, które wystarczyło tylko na chleb. Praca była ciężka, w bardzo złych warunkach, zabrano mu wszystko: dokumenty i telefon komórkowy, był bity i źle traktowany. Kiedy zachorował, oddano mu dokumenty i wtedy wrócił na Ukrainę.

Grupa 2

Scenka nr 1 pokazująca sposób werbowania

Sytuacja ma miejsce w jednej z dyskotek w dużym mieście. Do samotnej, nic nie zamawiającej, pięknej dziewczyny podchodzi mężczyzna. Jego zadaniem i celem jest zaimponowanie, oszukanie i zmuszenie dziewczyny żeby dobrowolnie i z własnej woli wyjechała z nim za granicę. Mężczyzna mówi dziewczynie, że ma na imię Marek i zapytany, skąd jest, zaczyna opowiadać, jak ciekawe życie prowadzi, gdzie bywa, co zwiedza. W telefonie pokazuje jej zdjęcia jednego ze swoich pięknych domów na plaży, mówi, że jest przedstawicielem uczciwego biznesu, dzięki temu ma dużo pieniędzy i stać go na najlepsze samochody. Pyta dziewczynę, czy chciałaby z nim pojechać za granicę to wszystko zobaczyć. Dziewczyna się waha, mówi, że go nie zna, na co on jej odpowiada że jeszcze tydzień czasu będzie w Polsce, zatem mają czas, żeby się poznać. Zaprosił ją do kina i do teatru. Marek zapytał czy dziewczyna ma paszport. Ona odpowiedziała, że nie ma i nie ma też pieniędzy żeby go wyrobić. Mężczyzna również nie kazał się jej martwić, zapewnił ją, że ma znajomości i wyrobi jej potrzebne dokumenty, opłaci podróż, a jak tylko dojadą na miejsce i odpocznie trochę, to wtedy rozejrzą się za pracą dla niej. a jeśli się jej praca nie spodoba, to zawsze będzie mogła wrócić do Polski. Dziewczyna powiedziała, że podczas tego tygodnia się zastanowi, a on ją zapewnił, że zrobi wszystko żeby ją przekonać, bo naprawdę warto.

Przykładowa lekcja na temat handlu ludźmi w technikum dla 15-16 latków - kontynuacja pogadanki dla młodzieży.

Policjant uświadamia młodzieży, jak łatwo jest namówić do wyjazdu za granicę i, że świat przestępczy coraz odważniej sięga po coraz młodsze osoby, ponieważ handel ludźmi daje im olbrzymi dochód i w związku z tym przestępcy nie cofną się przed niczym. Policjant zwrócił uwagę, że każdą ofertę czy propozycję trzeba bardzo dobrze przemyśleć, sprawdzić i skonsultować ze znajomymi, rodzicami i opiekunami, a najlepiej ofertę sprawdzić w instytucjach wskazanych, np. na stronie Komendy Wojewódzkiej Policji czy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Zaproponował, że może im również podać swój służbowy numer

telefonu i jeśli tylko wydarzy się coś co ich zaniepokoi, to mogą zadzwonić do niego, żeby z nim o tym porozmawiać.

Scenka nr 2 – rozmowa policjanta z ofiarą handlu ludźmi.

Do Komendy Wojewódzkiej Policji, przysłała pracownik socjalny Ośrodka Pomocy Społecznej wraz ze swoją podopieczną – młodą kobietą. Pracownik socjalny powiedziała, że przychodzą na Policję, aby porozmawiać o pewnych faktach i problemach jej podopiecznej, która jest pod opieką Ośrodka Pomocy Społecznej od jakiegoś czasu. Policjant pyta kobietę, czy chce rozmawiać w towarzystwie pracownika socjalnego. Kobieta odpowiada, że chce żeby opiekunka została. Następnie funkcjonariusz pyta, czy kobieta dobrze się czuje i czy może swobodnie rozmawiać. Kobieta mówi, że czuje się dobrze, ale że ciężko jej o wszystkim mówić, bo nie wie, co się z nią dzieje i wiele rzeczy nie pamięta. Policjant poprosił ją, aby opowiedziała co pamięta.

Kobieta powiedziała, że rok temu – wtedy miała 17 lat – na dyskotecce poznała mężczyznę, który był bardzo miły i miał bardzo dużo pieniędzy. Podczas jego pobytu w Polsce przez tydzień spotykała się z nim, był na każde jej zawołanie, mówił, że ją kocha. 18 latka powiedziała, że mężczyzna zaproponował jej wyjazd za granicę i że cały ten wyjazd sfinansował i zorganizował, a kiedy ona na wyjazd się zdecydowała, on przyjechał czarnym samochodem, którego marki nie знаła. Autem tym przejechali niemiecką granicę i jechali w kierunku Hiszpanii, bo tam obiecał jej dobrze płatną pracę. Po drodze w Niemczech zatrzymali na stacji benzynowej, Marek zatankował samochód i kupił jej Pepsi. Kobieta powiedziała, że wypila trochę z butelki i dalszej drogi nie pamięta. Kobieta obudziła się na łóżku w ciemnym zamkniętym pomieszczeniu. Jedzenie przynoszono jej raz dziennie, po zjedzeniu, jego znowu traciła świadomość. Więcej nie widziała mężczyzny, z którym przyjechała.

Po kilku dniach przysłała kobieta która kazała jej się umyć, przebrać i wyjść z pokoju na salę. Na sali było kilku mężczyzn, dla których kazano jej być miłą. Po odmowie dziewczyna została pobita. Trwało to kilka tygodni, na szczęście udało jej się stamtąd uciec. Poznany taksówkarz zawiózł ją na Policję, gdzie kobieta zapytana przez niemiecką Policję co się stało, odpowiedziała, że chce tylko wrócić do Polski, ale nie ma żadnych pieniędzy. Niemieccy policjanci kupili jej bilet do Polski. Kobieta powiedziała, że w Niemczech była ponad 7 miesięcy.

Przyjmujący zawiadomienie w Komendzie Wojewódzkiej Policji policjant zapytał, czy może podać rysopis mężczyzny, z którym wyjechała za granicę, jego numer telefonu i czy znał język polski. Zapytał czy kogokolwiek o tym co ją spotkała, informowała organy ścigania w Polsce i w jakim języku rozmawiano w miejscu, w którym była przetrzymywana. Policjant zapytał też co ma na myśli mówiąc, że miała być miła dla przebywających tam mężczyzn. Kobieta wyjaśniła, że powiedziano jej, że ma do odpracowania dług i, że musi uprawiać seks i robić to co, ci panowie chcą. Funkcjonariusz zapytał, czy kobieta decyduje się na współpracę z organami ścigania i czy decyduje się zeznawać jako świadek przestępstwa. Zapewnił ją również, że zarówno Policja, jak i pozostałe instytucje, dołożą wszelkich starań, aby zapewnić jej bezpieczeństwo.

Podsumowanie ćwiczeń i zajęć w grupach.

Przedstawione sposoby działań w Polsce i na Ukrainie są podobne, uczestnicy zajęć uznali, że można by było jedynie uatrakcyjnić przedstawianie procesu identyfikacji ofiary. Dzięki ćwiczeniom praktycznym Policjanci i Milicjanci mogli pokazać się na tzw. pierwszej linii frontu prewencyjnego, zrozumieć, wczuć się w rolę ofiary i dzięki temu będą mogli zrozumieć sposób myślenia i postępowania ofiar handlu ludźmi.

VII. Mazowiecki Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi – struktura i działanie (powstanie, działania i efekty) – Pani Paulina Ożarowska, Koordynator Mazowieckiego Zespołu ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, Starszy Inspektor Wojewódzki Wydział Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego

Mazowiecki Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi (MZPHL) jest pierwszym i na dzień powstania niniejszego opracowania, jedynym w Polsce wojewódzkim zespołem skierowanym na walkę z handlem ludźmi.

Jego utworzenie było wynikiem inicjatywy przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji i Wydziału Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego oraz odpowiedzią na zapisy *Krajowego Planu Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2009-2010*, przyjętego przez Radę Ministrów 5 maja 2009 r. i zapis § 22 pkt. 15 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Ze względu na pilotażowy charakter tworzonego zespołu podjęto decyzję, że powinien to być Zespół roboczy, którego celem miałyby być m.in. realna analiza problemu handlu ludźmi na terenie woj. mazowieckiego oraz wypracowanie efektywnego schematu działania skierowanego na wsparcie ofiar handlu ludźmi i walkę z handlem ludźmi. Koordynowanie przez WPS MUW pracy Zespołu pozwolić miało na stworzenie sieci współpracy pomiędzy poszczególnymi instytucjami. Jednocześnie ustalono, że przedstawiciele Departamentu Migracji MSWiA będą pełnić rolę doradców na etapie tworzenia niniejszego Zespołu, jak również na etapie jego działania. Natomiast forma działania Zespołu oraz zakres realizowanych przez niego zadań i tematyka podejmowana na poszczególnych spotkaniach ustalane są na bieżąco.

Mając powyższe na uwadze w celu stworzenia skutecznie działającego Zespołu koniecznym okazało się zaproszenie do jego prac przedstawicieli różnych typów podmiotów, w tym działających na rzecz walki z handlem ludźmi, podmiotów nastawionych na udzielanie wsparcia ofiarom handlu ludźmi oraz podmiotów wspierających pracę pracowników pomocy społecznej lub prowadzących działania zapobiegające handlowi ludźmi (w tym akcje informacyjne). Wzorując się na krajowym Zespole do Spraw Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, do prac Mazowieckiego Zespołu zaproszono zarówno przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, w tym jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, przedstawicieli rządowej administracji terenowej, w tym administracji zespolonej, organów ścigania i organizacji pozarządowych.

1. Tworzenie Zespołu – wybór instytucji

Z racji pilotażowego charakteru Zespołu proces tworzenia jego składu zakładał zaproszenie do współpracy przedstawicieli podmiotów zaangażowanych w szeroko rozumianą walkę z handlem ludźmi. Podjęto decyzję, że w jego skład powinni wejść przedstawiciele zarówno administracji rządowej w terenie, jednostek samorządu terytorialnego, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, jak i organów ścigania oraz organizacji pozarządowych działających na terenie województwa mazowieckiego. Mając na uwadze fakt, że walka z handlem ludźmi powinna również objąć działania profilaktyczne, do prac Zespołu zaproszono także instytucje, które pośrednio mogą przyczynić się do walki z tym procederem, m.in. poprzez akcje profilaktyczne i akcje informacyjne wśród swoich beneficjentów.

Ponieważ prace zespołu z założenia miały mieć charakter roboczy, szczególnie istotnym wydawał się fakt uczestnictwa w spotkaniach praktyków, którzy w ramach swoich obowiązków na co dzień udzielają wsparcia ofiarom handlu ludźmi lub prowadzą dochodzenie w zakresie walki z tego typu przestępczością. Z tego względu w 2010 r. w skład Zespołu weszły następujące instytucje:

- Wydział Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego,
- Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej,
- Biuro Polityki Społecznej m.st. Warszawy,
- Warszawskie Centrum Pomocy Rodzinie,
- Kuratorium Oświaty w Warszawie,
- Państwowa Inspekcja Pracy, Okręgowy Inspektorat Pracy w Warszawie,
- Komenda Główna Straży Granicznej,
- Nadwiślański Oddział Straży Granicznej,
- Wydział Kryminalny Komendy Głównej Policji¹¹,
- Komenda Stołeczna Policji, Wydział Prewencji oraz Wydział Kryminalny,
- Komenda Wojewódzkiego Policji z siedzibą w Radomiu Wydział Prewencji oraz Wydział Kryminalny,
- La Strada – Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu,
- Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych,
- Fundacja Dzieci Niczyje,
- Stowarzyszenie Interwencji Prawnej,
- Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji.

W na początku 2011 r. podjęto decyzję o konieczności rozszerzenia dotychczasowego składu o kolejne instytucje zaangażowane w proces walki z handlem ludźmi, w tym Prokuratury, Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz instytucji działających na rzecz

---

¹¹ W 2011 r. Zadania ww. Wydziału w zakresie przeciwdziałaniu Handlowi Ludźmi przejęło Centralne Biuro Śledcze Komendy Głównej Policji.

cudzoziemców znajdujących się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Z tego względu do udziału w spotkaniach zaproszono również przedstawicieli:

- Prokuratury Okręgowej w Warszawie,
- Wydziału Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego,
- Urzędu ds. Cudzoziemców,
- Wojewódzkiego Urzędu Pracy.

2. Forma i tematyka spotkań

Zgodnie z przyjętymi założeniami roboczy i nieformalny charakter prac Zespołu dawał możliwości szybkiego reagowania w sytuacjach kryzysowych oraz wypracowania efektywnego systemu komunikacji pomiędzy poszczególnymi podmiotami uczestniczącymi w procesie walki z handlem ludźmi na terenie woj. mazowieckiego.

Pierwsze spotkanie Zespołu, które zorganizowano w październiku 2010 r. miało charakter informacyjny i zapoznawczy. Ustalono na nim m.in., że funkcję Koordynatora Zespołu będzie pełnił pracownik Wydziału Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego. Podjęto również wspólne ustalenie, że w celu usprawnienia prac Zespołu kontakty pomiędzy członkami będą w głównej mierze opierać się na wymianie informacji w formie telefonicznej lub elektronicznej (mailowej), co usprawni znacznie pracę.

Od początku działalności Mazowieckiego Zespołu, tj. od 2010 r. zorganizowano 5 spotkań. 1 w 2010 r., 2 w 2011 r. oraz 2 w 2012 r., z czego 3 z nich miały charakter konferencyjny, a 1 warsztatowy.

Zakres tematów poruszanych na poszczególnych spotkaniach dotyczył m.in.:

1. wymiany informacji na temat bieżących projektów lub działań realizowanych przez poszczególne instytucje, na rzecz wsparcia ofiar handlu ludźmi lub działań prewencyjnych;
2. omówienia bieżących problemów instytucji biorących udział w pracach Zespołu w procesie udzielania pomocy ofiarom handlu ludźmi lub ścigania przestępstw związanych z handlem ludźmi;
3. stanu przygotowania instytucji z terenu woj. mazowieckiego do Euro 2012, w kontekście zagrożenia zwiększenia liczby przestępstw handlem ludźmi;
4. podejmowania działań w celu wypracowania sprawnej współpracy międzyinstytucjonalnej.

Na przełomie 2011 i 2012 roku miały również miejsce 3 nieformalne spotkania przedstawicieli Wydziału Polityki Społecznej MUW, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz Fundacji La Strada. Ich celem było omówienie obowiązujących przepisów prawnych związanych z możliwym do udzielenia wsparciem ofiarom handlu ludźmi, zgodnie z obowiązującymi zapisami w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. W trakcie spotkań omówiono rodzaj należnego wsparcia z uwzględnieniem poszczególnych grup beneficjentów (obywateli RP, obywateli państwa UE, obywateli państwa trzecich)

i potencjalnych form pomocy (schronienie, wyżywienie, opieka medyczna, zasiłki), należnych w przypadku każdej z ww. grup.

Niezwykle istotnym dla wszystkich członków Zespołu okazało się zorganizowanie jednego spotkania warsztatowego, na którym prześlędzono całkowity proces związany z objęciem wsparciem ofiary handlu ludźmi od identyfikacji, poprzez diagnozę jej potrzeb, kończąc na udzieleniu wsparcia zgodnego z przepisami prawa. Na warsztacie analizowano poszczególne etapy działań niezbędnych do podjęcia wraz z omówieniem procedur działających w poszczególnych instytucjach. Spotkanie to unaocznilo potencjalne problemy, jakie mogą się pojawić we współpracy z ofiarami handlu ludźmi w zależności od kraju jej pochodzenia, wieku i stanu fizycznego. W trakcie wspólnej pracy nad trzema skrajnie różnymi przypadkami starano się wypracować najefektywniejsze rozwiązanie, swoistą „ścieżkę pracy” z ofiarą. Jednocześnie wspólna dyskusja pozwoliła zapoznać się z przepisami prawa, w obrębie których działają poszczególni członkowie zespołu oraz ewentualnymi kwestiami wymagającymi dopracowania.

3. Pozytywne efekty działalności Mazowieckiego Zespołu ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi

Utworzenie Mazowieckiego Zespołu ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi już w pierwszych miesiącach przyniosło wiele pozytywnych rezultatów, a w kolejnych ich liczba stopniowo wzrastała.

Za niewątpliwy sukces funkcjonowania Zespołu można uznać:

- usprawnienie współpracy pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w procesie wsparcia ofiar handlu ludźmi i ścigania przestępstw związanych z handlem ludźmi;
- szybszą reakcję w sytuacjach niestandardowych poprzez bezpośrednie zasygnalizowanie pojawiającego się problemu instytucjom wspierającym;
- podejmowanie przez różne instytucje wspólnych działań, w tym kampanii promocyjnych, konferencji, skierowanych na przeciwdziałanie handlowi ludźmi;
- analizę przepisów prawnych i możliwości usprawnienia współpracy pomiędzy poszczególnymi podmiotami biorącymi udział w procesie udzielania wsparcia ofiar handlu ludźmi;
- wymianę informacji pomiędzy członkami Zespołu na temat realizowanych projektów związanych z walką z handlem ludźmi;
- szerzenie wiedzy poprzez działania informacyjne i kampanie społeczne na temat handlu ludźmi i zagrożeń, jakie mogą towarzyszyć m.in. podejmowaniu nielegalnej pracy w społeczeństwie;
- analiza zjawiska handlu ludźmi na terenie województwa, w tym poprzez opracowywanie wspólnych analiz i raportów.

Niepodważalnym sukcesem Zespołu jest usprawnienie współpracy pomiędzy podmiotami biorącymi udział w całym procesie walki z handlem ludźmi. Przedstawiciele poszczególnych podmiotów mają bowiem wiedzę z kim, personalnie, mogą się kontaktować w przypadkach niestandardowych lub problemowych.

Dokładna analiza zasad działania poszczególnych podmiotów i przepisów obowiązujących poszczególne instytucje biorące udział w procesie identyfikacji ofiary i udzielenia jej wsparcia, w tym poprzez zapewnienie schronienia, daje możliwość szybszej reakcji na pojawiające się problemy i wypracowanie najlepszego z możliwych rozwiązania. Stworzenie swoistej „platformy dialogu” pomiędzy przedstawicielami sektora pozarządowego i administracji publicznej pozwoliło na zapoznanie się z problemami i możliwościami stojącymi przed każdą ze stron. Jednocześnie bezpośredni kontakt z innymi praktykami działającymi z zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi oraz omówienie realnych sytuacji, z jakimi w ramach wykonywania pracy zawodowej przyszło im się spotkać, pozwoliło pozostałym członkom Zespołu na zwrócenie uwagi na szeroki zakres przestępstw uznawanych za handel ludźmi.

Utworzenie Mazowieckiego Zespołu ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi było również doskonałą okazją do wymiany informacji na temat analiz i opracowań poświęconych tematyce handlu ludźmi tworzonych przez poszczególne instytucje biorące udział w pracach Zespołu. Członkowie Zespołu mieli możliwość zaprezentowania wyników badań prowadzonych przez swoje instytucje oraz wspólnej dyskusji nad koniecznymi do realizacji zadaniami. Tematyka handlu ludźmi wymaga bowiem ciągłego poszerzania wiedzy z zakresu metod stosowanych przez przestępców, zarówno w grupie specjalistów zwalczających ten proceder, jak i propagowanie ww. wiedzy w społeczeństwie.

Na stronach internetowych poszczególnych podmiotów utworzono specjalne zakładki i informacje na temat obowiązujących przepisów prawnych związanych z handlem ludźmi oraz wskazówki dotyczące podmiotów udzielających pomocy ofiarom. Utworzenie ww. informacji jest również formą działań z zakresu profilaktyki, których zadaniem jest unaocznienie zagadnienia, jakim jest „współczesne niewolnictwo” oraz jego form.

Zaproszenie do Zespołu przedstawicieli instytucji, których codzienne zdania nie są związane z udzielaniem wsparcia ofiarom lub walką z przestępczością, zaowocowało zwróceniem uwagi na konieczność prowadzenia kampanii informacyjnych dotyczących procederów handlu ludźmi wśród społeczeństwa. Podmioty takie jak Kuratorium Oświaty, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej lub Wojewódzki Urząd Pracy nadzorują pracę podmiotów, które bezpośrednio współpracują z potencjalnymi ofiarami handlarzy. Podejmowane przez nich działania przyczyniły się do promowania wśród potencjalnych ofiar wiedzy na temat współczesnych form niewolnictwa, handlu ludźmi i sytuacji potencjalnie sprzyjających występowaniu ww. przestępstw. Zorganizowano m.in. konferencję skierowaną do nauczycieli i psychologów pracujących w szkołach i z młodzieżą, pt. „Handel dziećmi w Polsce – ochrona i wsparcie małoletnich ofiar”. Natomiast Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej m.in. zorganizowało szkolenie dla pracowników pomocy społecznej z zakresu wsparcia ofiar.

Spotkania Zespołu składającego się z przedstawicieli różnych instytucji działających na terenie województwa mazowieckiego zainspirowały do stworzenia wspólnej analizy działań związanych z przeciwdziałaniem handlowi ludźmi, podejmowanych przez ww. podmioty na terenie Mazowsza. Owocem ww. prac jest „**Diagnoza działań w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi na terenie woj. mazowieckiego w 2010 r.**”. Ujęto w niej zarówno krótką charakterystykę i specyfikę województwa mazowieckiego, dane statystyczne obrazujące liczbę wykrytych przestępstw i ofiar handlu ludźmi z terenu woj. mazowieckiego w 2010 r., jak również zakres i formę wsparcia oferowanego przez poszczególne instytucje. Wśród informacji nie zabrakło danych dotyczących działań profilaktycznych prowadzonych

na terenie woj. mazowieckiego. Przedstawiono również współpracę poszczególnych instytucji z podmiotami zewnętrznymi zarówno na szczeblu lokalnym, krajowym, jak i międzynarodowym.

Z przekazanych informacji wynika, że znaczna część instytucji biorących udział w pracach Zespołu podejmowała współpracę na różnych szczeblach z zewnętrznymi podmiotami, często z instytucjami, które również uczestniczą w pracach MZPHL. Ww. diagnoza jest dostępna na stronie internetowej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego.

Mając na uwadze potrzebę zapewnienia ofiarom handlu ludźmi wsparcia również w formie schronienia, Wydział Polityki Społecznej MUW przeprowadził ankietę dotyczącą przystosowania Ośrodków Interwencji Kryzysowej z terenu Mazowsza do pracy z ofiarami handlu. Wyniki ww. ankiety zostały zaprezentowane w opracowaniu pt. „**Przygotowanie Ośrodków Interwencji Kryzysowej z terenu woj. mazowieckiego do wsparcia ofiar handlu ludźmi**”, które jest dostępne na stronie internetowej MUW. Na podstawie danych przekazanych przez poszczególne podmioty stwierdzono, że jedynie część z nich posiada doświadczenie w zakresie udzielania wsparcia ofiarom handlu ludźmi. Co ważniejsze, część kierowników ww. placówek stoi na stanowisku, że ich placówki nie są przystosowane do udzielania wsparcia ww. beneficjentom. W ich ocenie kadra pracownicza zatrudniona w placówce nie dysponuje wiedzą niezbędną do skutecznego udzielenia pomocy ofiarom handlu. Podkreślano również brak specjalistycznego wyposażenia placówek w zabezpieczenia, niezwykle istotne w przypadku podmiotów udzielających schronienia ofiarom handlu ludźmi.

Przeprowadzona ankietę unaoczniała realny problem związany z zapewnieniem schronienia niektórym grupom ofiar. O ile w przypadku kobiet i małoletnich ofiar handlu ludźmi baza noclegowa wydaje się być wystarczająca, problemem może okazać się zapewnienie schronienia mężczyznom, w tym szczególnie osobom niepełnosprawnym. Część ośrodków nie jest bowiem przystosowana do potrzeb ww. osób (brak windy, niedostosowane łazienki).

Jako kolejny potencjalny problem w procesie wsparcia ofiar wskazano możliwość wystąpienia problemów komunikacyjnych w przypadku obcokrajowców, zidentyfikowanych jako ofiary handlu ludźmi. Nie wszystkie ośrodki dysponują kadrami posługującą się w sposób wystarczający językami obcymi. Niekiedy ofiary posługują się jedynie swoim ojczystym językiem, który nie jest w Polsce językiem powszechnie znanym. Natomiast przyjęcie do placówki zazwyczaj jest poprzedzone koniecznością przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, co w przypadku problemów komunikacyjnych jest niemożliwe.

Najważniejsze zdiagnozowane problemy w zakresie handlu ludźmi

Na podstawie niemal 2-letniego działania Zespołu, spotkań oraz informacji uzyskanych od poszczególnych podmiotów można stworzyć listę najważniejszych problemów pojawiających się w procesie udzielania wsparcia ofiarom handlu ludźmi.

Niejednoznaczne przepisy prawne i działanie na podstawie wielu ustaw może być realnym problemem w zakresie udzielania efektywnego wsparcia ofiarom handlu ludźmi. Obecnie jest ono uzależnione od potrzeb, ale również od kraju pochodzenia ww. beneficjentów. Zakres należnego wsparcia, określony w ustawie o pomocy społecznej, która była konstruowana w głównej mierze z myślą o obywatelach Rzeczypospolitej Polskiej nie uwzględnia realnych potrzeb obcokrajowców, którzy również mogą być ofiarami handlu

ludźmi. Coraz częściej jednak Polska jest krajem przeznaczenia dla ofiar handlu ludźmi, z tego względu liczba obcokrajowców, którym należy udzielić pomocy może w kolejnych latach wzrastać. W przypadku ofiar wymagających hospitalizacji pojawia się realny problem związany z finansowaniem kosztów leczenia ww. beneficjentów, którzy nie posiadają lub nie są w stanie przedstawić stosowanego ubezpieczenia zdrowotnego. Również przepisy prawne dotyczące źródła finansowania świadczeń z pomocy społecznej należnych ofiarom handlu ludźmi mogą nastęrczać problemów pracownikom pomocy społecznej. Ich finansowanie również uzależnione jest od kraju pochodzenia. W przypadkach finansowania wsparcia z rezerwy celowej budżetu państwa (świadczenia przysługujące beneficjentom wykazanym w art. 5a ustawy o pomocy społecznej) procedura przekazywania środków obejmuje kilka instytucji, co znacząco wydłuża cały proces. Natomiast traumatyczne doświadczenia, jakich doświadczyły ofiary handlu ludźmi wymaga często udzielenia szeroko rozumianej pomocy, w tym finansowej, już w pierwszych godzinach od zgłoszenia.

Obecnie Polska na mapie przestępczości powiązanej z handlem ludźmi jest oznaczona zarówno jako kraj pochodzenia ofiar, tranzytowy, jak i kraj przeznaczenia. Coraz więcej będzie więc przypadków, w których służby będą zmuszone do udzielenia nagłej pomocy ofiarom pochodzącym zarówno z innych krajów Unii Europejskiej, jak i obywatelom krajów państw trzecich. Doświadczenie pokazuje, że w przypadkach pracy z obcokrajowcami największy problem może stanowić utrudniona komunikacja. Problemy językowe, brak zapisów pozwalających na sfinansowanie kosztów tłumaczy, nastęrczają realnych problemów w procesie udzielania wsparcia ofiarom.

Warto również zwrócić uwagę na jeszcze jedną kwestię. Często możliwość udzielenia wsparcia wiąże się z koniecznością przeprowadzania wywiadu środowiskowego. Jednak w przypadku, gdy ofiara jest zobligowana do wielokrotnego opisywania sytuacji, w której się znalazła przedstawicielom różnych instytucji (na Policji, w Ośrodku Interwencji Kryzysowej, Ośrodku Pomocy Społecznej), może to powodować kolejne przeżycia traumatyczne. Również sam proces identyfikacji ofiary jest czasochłonny. Ofiara musi nauczyć się „opowiadać” o traumatycznych doświadczeniach, jakich doświadczyła, zaufać funkcjonariuszowi i pracownikowi socjalnemu oraz często zdać sobie sprawę, iż była ofiarą handlu ludźmi.

Należy również podkreślić, że z racji charakteru przestępstw, do których należy zaliczyć handel ludźmi, ofiary powinny znajdować się pod szczególną ochroną. Istnieje bowiem realne zagrożenie, że osoby zajmujące się procederem handlu ludźmi będą się starały odszukać ww. ofiarę. Dlatego tak niezwykle istotnym jest zapewnienie nie tylko odpowiednio zabezpieczonego miejsca schronienia, ale również zapewnienie poufności zeznań przez pracowników biorących udział w procesie wsparcia.

I na koniec warto wspomnieć, że dla znacznej części społeczeństwa handel ludźmi jest zjawiskiem niezwykle odległym. W trakcie spotkań Zespołu poszczególne instytucje podkreślały, iż większość ofiar nie zadawało sobie sprawy, iż poprzez swoje nieostrożne zachowanie mogą stać się „żywym towarem”. To pokazuje, jak niezwykle ważnym jest prowadzenie uświadamiających akcji społecznych i informacyjnych w społeczeństwie. Dlatego wszelkie inicjatywy zmierzające od szerzenia wiedzy z zakresu sposobów werbowania ofiar, wykorzystywania ich oraz metod zastraszania stosowanych przez oprawców powinny być wspierane. Ważne jest uświadomienie ludzi, że ofiarą handlu ludźmi może być każdy, a sam proceder wyzysku ma wiele wymiarów (od przetrzymywania i zmuszania do pracy, wykorzystywania seksualnego, poprzez handel dziećmi, jak również handel narządami). Niewiedza może być łatwo wykorzystana przez przestępców, zwłaszcza

w okresie kryzysu i recesji.

VIII. Prezentacja doświadczeń Rady Koordynacyjnej – struktura i zasady działania – Pan Anatolij Ihnatowych, Dyrektor Regionalnego Centrum Lwowa usług socjalnych dla rodziny, dzieci i młodzieży.

Wydział ds. rodziny i młodzieży Lwowskiej obwodowej administracji państwowej zajmuje się identyfikacją ofiary handlu ludźmi. Dodatkowo wydział ten koordynuje pracę różnych organów Lwowskiej administracji w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi.

Obowiązujące przepisy prawa w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi:

- Ustawa Ukrainy ”o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi” z dnia 20.09.2011 r.
- Państwowy Program Celowy Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi – do 2015 r. (Postanowienie Gabinetu Ministrów Ukrainy nr 350 z dnia 21 marca 2012 r.),
- Postanowienie Gabinetu Ministrów Ukrainy „o zatwierdzeniu trybu ustalania statusu osoby poszkodowanej w handlu ludźmi,
- Postanowienie Gabinetu Ministrów Ukrainy „o Narodowej metodyce wspólnych działań pomiędzy subiektami zaangażowanymi w walkę z handlem ludźmi,
- Postanowienie Gabinetu Ministrów Ukrainy „o wypłacie jednorazowej pomocy finansowej osobom poszkodowanym w handlu ludźmi”.

Organ Doradczy (Rada Koordynacyjna w sprawach Polityki Rodzinnej) przy obwodowej administracji państwowej, stworzony został 12.06.2012 r. na podstawie Postanowienie Gabinetu Ministrów Ukrainy nr 1087 z dnia 5.09.2007 r. „o organach konsultacyjno-doradczych w sprawach rodzinnych, równości, rozwoju demograficznego i przeciwdziałania handlowi ludźmi”. Rada powstała w celu wypracowania efektywnych metod współpracy wszystkich subiektów zapewniających pomoc społeczną rodzinom będącym w ciężkiej życiowej sytuacji oraz rozwiązywania tych problemów. Tryb działalności organu doradczego jego funkcje oraz zadania zostały umieszczone w Rozkazie nr 1983 z dnia 14.06.2006 r. (Rozkaz 6 ministrów).

Prawo Ukrainy o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi

- Rozporządzenie o Komitecie

w Czerwcu 2012r. powstała Rada koordynacyjna w obwodzie Lwowskim

Celem jest koordynacja prac wszystkich podmiotów które zajmują się problemami rodzin w bardzo złej sytuacji materialnej. Za problem handlu ludźmi w Radzie tej odpowiada osobna sekcja.

W skład Rady wchodzi przedstawiciele takich wydziałów:

- naczelnik Wydziału do spraw Rodziny i Młodzieży obwodowej administracji państwowej,
- dyrektor Centrum Służb Społecznych dla Rodzin, Dzieci i Młodzieży,
- naczelnik Służby do spraw Dzieci

Oraz gościnnie

- kierownicy wydziałów ochrony zdrowia,
- kierownicy wydziałów oświaty i nauki.
- kierownicy organów pracy,
- kierownicy organów ochrony ludności obwodowej administracji państwowej Organów Spraw Wewnętrznych

oraz kierownicy innych oddziałów obwodowej administracji państwowej w tym przedstawiciele instytucji pozarządowych.

Zadania Rady Koordynacyjnej:

- opracowanie, wniesienie propozycji zmian w Regionalny Program przeciwdziałania handlowi ludźmi,
- wniesienie propozycji metod działania partnerskich organizacji wchodzących w skład Narodowej metodyki wspólnych działań pomiędzy subiektami zaangażowanymi w walkę z handlem ludźmi w obwodzie lwowskim,
- monitorowanie przestrzegania Ustawy „o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi” oraz Państwowego Programu Celowego Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi,
- analiza i propozycje rozstrzygnięcia szczególnie zawiłych spraw i sytuacji związanych z okazaniem pomocy osobom poszkodowanym w handlu ludźmi w obwodzie lwowskim.